

У2

М20

АНДРІЙ
МАЛИШКО

ст 84.44КР
М20

9

Видавництво художньої літератури

«Д н і п р о»

Київ — 1974

АНДРІЙ
МАЛИШКО

ТВОРИ

В ДЕСЯТИ ТОМАХ

АНДРІЙ
МАЛИШКО

ТОМ 9

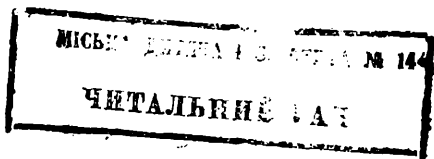
ПЕРЕКЛАДИ

Редакційна колегія:

О. І. БАНДУРА, П. М. ВОРОНЬКО,
Л. В. ЗАБАШТА, В. С. КОСТЕНКО,
П. І. МАЙБОРОДА,
М. Л. НАГНИВІДА (голова),
Б. І. ОЛІЙНИК, Д. В. ПАВЛИЧКО,
О. К. РОМАНОВСЬКИЙ

Редактор тому
Д. В. ПАВЛИЧКО

Примітки склав
О. С. ДЯЧЕНКО

З МОВ
НАРОДІВ СРСР

З РОСІЙСЬКОЇ

Кіндрат Рилєєв

ГРОМАДЯНСЬКА МУЖНІСТЬ

(Ода)

Хто він, цей велетень палкий,
Іде в брощі, сміливо діс,
Спокійне чоло, стає стрункий,
Увесь красою молодіє?
Хто він, прикрашений вінком,
З мечем, терезами й щитом,
Зневажив недруга й гордливість,
Немов скала стоїть крута,
І давить велетня п'ята
Підступну й злу несправедливість?

Чи то не ти між громадян,
О мужність, в діях благородних
Жила між древніх і слов'ян,
Будила силу душ свободних.
О доблесть, ти — мов дар небес!
В тобі геройство й жар чудес,
То ж ти прославила Катонів,

Од Катіліни Рим спасла
І в наші дні завжди була
Основою благих законів.

То твій натхненний в'ється слід
Туди, де недруг сіяв біди
Й, свій край рятуючи від бід,
У славі сяли Арістіди,
В вигнанні десь, в чужих краях,
Не погасала в їх серцях
Любов,— вони служили благу,
Любили громадян своїх
І там благодворили їх,
На зло й ганьбу ареопагу.

То ж ти вставала із імлі —
Народу щастя запорука,
То ж на суді з тобою йшли
І Павін наш, і Долгорукий:
Один, як твердий страж добра,
На прю ставав проти Петра;
А другий, при важкій годині,
Повстав на недругів лихих,
На клевету підлесно-злих,
Мов світоч був при Катерині.

О, славен той, хто честь шукав
В бою проти чужинців-воїв,

Хто до знамена прикував
Звитягу — подругу героїв!
Вітчизни щит — на ворогів! —
Він є окрасою віків;
Його діла у віщі звуки
Вкладе ясний талант співця,
Заб'ються в радості серця,
Коли його згадають внуки.

Як повний місяць вдалині,
Пробивши хмари опівночі,
Розвіє сутінки сумні
І подорожнім блисне в очі,
Так буде вождь крізь часу тлінь
У сяйві жить для поколінь;
Та мужність воїна гігантська
Супроти підлих ворогів
В суді думок, в суді віків —
Не те, що доблесть громадянська.

Де славних не було вождів
На зло законам, без свободи?
Із давніх літ до наших днів
Пишались ними всі народи;
Від їх мечів було не раз
Річками кров навкруг лилась.
На жаль, Аттил, Наполеонів
Народи знали в кожен вік:

Вони спливали, як потік...
Та мало знаєм Ціцеронів.

Лиш Рим, всесвітній володар,
Цей край свободи і законів,
Один для світу дав як дар
І Брутів двох, і двох Катонів.
Та що копаться в давнині,
Коли у рідній стороні
Живе ще той, що в мисль порпнув,
Від Катерини славних днів
Між сонмом мужніх мудреців —
Щонаймудріший наш Мордвинов?

І не припало, друзі, нам
Тут нарікати на провидіння;
Складемо подяку небесам
За милість та благословіння!
Для руських земель, для хвали
Нам мужа мудрого дали;
Вже півстоліття він Росію
Громадським подвигом живить;
Підступність, як змія, шипить, —
А він змії ступив на шию.

Даремно зради в'ється рій,
Злоба із заздрістю жорстокі
Чорнять в зухвалості своїй
Героя подвиги високі.

А він твердий в ділах ясних,
Зневажно дивиться на них.
Душі натхненної свободу
Він захищає на суді;
Своєю мужністю в біді
Він як надія для народу.
Так в грозовій красі стоїть
Старий Ельбрус в тумані млистім,
Хоч буря, град і грім гримить,
І вітер виє з лютим свистом,
І плинуть хмари здалека,
Шумлять струмки, реве ріка;
Дарма лютують без упину:
Ельбрус, Кавказьких гір краса,
Спокійно зводить в небеса
Величну й горду верховину.

Вільгельм Кюхельбекер

ПРОКЛЯТТЯ

Хай буде проклят, хто пііту
Образ завдасть за добрий труд;
Того зову на грізний суд:
Щоб став сміховищем для світу!

На крилах вірша встане гнів,
І дійде стид його в потомство:
Там смерть за гріх і віроломство,
Він не спокутує гріхів.

Покути в муках там не досить,
Він упаде, німий, у прах;
Хай заклика скорботу й страх;
Хай на співця страждання просить.

Та помста зробить свій урок.
Глухий своєму заклинанню —
Віддасть злочинця осміянню
Розгніваний святий пророк.

Пришелець пройде в тій долині,
Йому в очах заблисне гнів,
Він скаже з глумом кілька слів:
«Тут злоба тліє в домовині!»

Тиран чи раб — усе одно
Цькував співця ти зле й жорстоко, —
Ні, звірю, не тобі дано
Натхнення, знесене високо.

Всі дні твої, — як чорний сон,
До муз ти в злобі невсипущий,
Нещадний знаєш ти закон,
Ти сором бачиш свій грядущий.

Та гордо радісний співець
Чоло священне підіймає,
Бере страждань важкий вінець —
І місце між богів приймає!

1824

ТІНЬ РИЛЄЄВА

В жахливих стінах тих, де Іоанн,
Позбавлений з дитинства багряниці,
На смертнім ложі умирав од ран,
Булатом вбивці скінчений в темниці, —

На ложі в'язня у пiтьмі лежав
Спiвець натхненний свiтлої свободи.
Вiдкинутий вiд щастя i природи,
Вiн в думках вольних щастя все шукав,
Та не вернуть йому тi днi надiї:
 Вiн самотий, без снаги,
 А вам, далекi, неповторнi мрiї,
 Не взолотить залiзнi ланцюги!
Тодi (це не ввi снi) в пiтьму темниці
Видiння з неба тихо пiдiйшло,
Полинув звук чарiвної пiвниці —
Стривожений спiвець пiдвiв чоло:
 У хмарах, над чертогом,
Знайомий образ став перед убогим.
 «Несу я друговi привiт
 З країн, де нема тиранiв,
 Де вiчний мир, де свiтла свiт,
 Де ані бурi, нi туманiв.
 Я долю й славу добру мав:
 Свободу руському народу
 Могутнiм голосом спiвав,
 Спiвав i згинув за свободу!
 Я окропив Вiтчизни спiв
 Своєю страдницькою кров'ю —
 I ти також полум'янiв
 До краю рiдного любов'ю.
 Майбутнiй день твоїм очам
 Розквітне тут на попелиці.

Повір, не жертвував ти сном,
Ще збудуться надії віщі!»
Цей заповіт як тільки закінчив він свій
І зняв замки тюремні опівночі,—
Підняв співець свої вогненні очі
Та й бачить: на Русі святій
Свобода, щастя й супокій.

ТІНІ ПУШКІНА

Так ось, товаришу натхненний,
Вже й ти! — а я на прах священний
Не уронив сльози в почлах,
Бо звук я жити у стражданнях —
Просохли сльози на очах,
Та образ твій у пориваннях
Мені заснути не дає,
Мені скорбота в серце б'є,
І хоч дружини ласки милі,
А я похмурий, мов зі зла,—
Там в думці, на твоїй могилі!
Не чую помаху крила
Твоїх пісень в борні щоденній,
На небо відлетів твій геній;
А дурнів крики клевети
Продовжуються ж і надалі,
Як і тоді, як жив ще ти;

Ганьблять пісні твої, печалі,
Очорнюють святі скрижалі!
Пишайсь! Йй-богу, срамота
Любов їх підла! Хай гундосять!
Той гниль, кого усі підносять,
Тобі ж ціна в людей не та...
Пишайсь! Життя прожив поетом,
Нема таких поміж співців:
Не змеркнеш ти в пітьмі віків,
Державін сам — тобі клеветом.

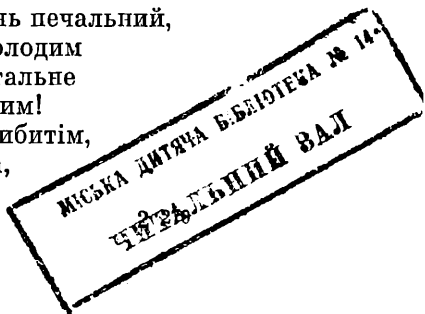
1837

Олександр Пушкін

ЧААДАЄВУ

Навіщо сумніви холодні?
Я вірю: був тут грізний храм,
Де жертви кров на честь богам
Димилася, як із безодні.
Тут заспокоєна була
Ворожість люта Евменіди,
Тут провозвісниця Тавріди
На брата руку підняла;
На цих румовищах звершилось
Святеє дружби торжество,
І душ великих божество
Своїм творінням загордилось.

.
Згадай, Чаадаєв, в день печальний,
Як я з натхненням молодим
Гадав колись ім'я фатальне
Руїнам принести не цим!
Та в серці, бурями прибитім,
Тепер і ліль, і тишина,

В пориві я не гордовитім
На брїлі, дружби заповітом,
Накреслю наші імена.

1824

ДО МОРЯ

Прощай, стихіє, в вольній силі!
Останній раз тепер мені
Ти котипш півпрозорі хвилі,
Красою сяєш вдалині.

Мов друга журні нарікання,
Мов клич його в прощальний час,
Твій дружній шум серед світання
Почув я тут в останній раз.

Душі моєї світла мріє!
Як часто берегом твоїм
Я тут ходив, носив надії
У серці тихім і сумнім.

Як я любив твої припливи,
Глухий твій шум, безодні глас,
І тишину в вечірній час,
І хвиль свавільних переливи!

Покірний парус на човні
Пливе, не займаний тобою,
У тихі ночі, в світлі дні.
Та враз ти зводишся з прибою —
І кораблі лежать на дні.

Хотів навіки я лишити
Докучні, сірі береги,
З тобою дихати, і жити,
І на хребтах твоїх носити
Жар поетичної снаги.

Ти ждало, кликало... Надію
Несла в журбі душа моя;
Хоч я любив тебе, як мрію,
Та на землі лишився я...

Навіщо жаль? Куди б я нині
Не йшов у ці тривожні дні,
Одне ім'я в твоїй пустині
На душу просить мене.

На скелі є гробниця в славі,
Де взяв його холодний сон:
Там спогадання величаві,
Як загасав Наполеон.

Спочив у муці він шаленій.
І вслід за ним, як бурі шум,

Від нас відходить інший геній,
Володар інший наших дум.

Його оплакала свобода,
Віддав він світу свій вінець.
Шумить, клекоче хай негода:
Він був, о море, твій співець!

Твій образ вольний і широкий
Кипів у нім, як дух борні,
Він був, як ти, хмурний, глибокий,
Страшний в своїй самотині.

І світ спустів... Мене-бо всує
Куди б не виніс океан,—
Одна судьба в людей існує,
Бо де добро — то там вартує
Чи то освіта, чи тиран.

Прощай же, море! Не забуду
Твою красу, твої дари
І довго, довго чути буду
Твій шум у тихі вечори.

В ліси, в поля, в піски сипучі,
Тобою повний, понесу
Твої затоки, й сині кручі,
І сонце, й тінь, і хвиль красу.

1824

* *
*

Щасливий я, що залишити можу
Набридлий шум столиці і двора,
Втекти сюди, в безлюдяні діброви,
На береги цих мовчазливих вод.
Чи ж скоро то вона з глибин річкових
Підніметься, як рибка золота?

Яке солодке з'явлення її
Із хвиль ясних при місячному світлі!
Обплутана волоссям зеленавим,
Вона сидить на березі крутім.
До ніг струнких і білих ясній хвилі
Ласкаються, зливаючись, дзюрчать,
А очі то померхнуть, то засяють,
Немов на небі мерехтливі зорі.
Нема дихання з уст її — але ж
Пронизливий вологих синіх уст
Холодний поцілунок без дихання
Томливий і солодкий; в літній жар
Холодний мед для спраги не солодший.
Коли вона грайливими перстами
До кучерів моїх сягне — тоді
Раптовий холод жахом пробігає
До голови і серце гучно б'ється,
В любові завмираючи томливій.

І в мить оту я рад лишити життя, —
Стогнуть я хочу й пити її цілунки.
А слово в неї... І які ще звуки
Зрівняти з ним — дитини перший лепет,
Дзюрчання вод, чи в травні шум небес,
Чи ті дзвінки Бояна Слав'я гуслі.

1826

АНЧАР

В пустелі вбогій і скупій,
Де вітер мчить піски нагріті,
Анчар, як грізний вартовий,
Стоїть один у всьому світі.

Його зростила на біду
Природа у годину люту
І в зелень мертвісно-бліду
І в корінь налила отруту.

Отрута капає з кори,
Стопившись вдень жарою-млою,
І застигає в вечори
Тужаво-світлою смолою.

До нього й птиця не летить,
І тигр не йде; лиш вихор буйний

На древо смерті набіжить
І мчиться геть, уже отруйний.

І якщо тучі грозові
Обмиють пагілля дрімучі,
То вже краплини дощові
Падуть отруйні та жагучі.

Та владним поглядом у путь
Людина іншу шле людину,—
І та крізь ночі каламуть
Їй принесла смолу загину.

І владар мертву взяв смолу,
Гілля з посохлими листками,
В раба ж по зблідлому чолю
Холодний піт стікав струмками,

Блідий, знесилений, він зліг
Під шалашем на всохлім лику,
І вмер біля владарських ніг
Той раб замучений без крику.

А князь тим ядом напоїв
Свої швидкі, слухняні стріли,
І до навколишніх країв
Вони із смертю полетіли.

1828

* *

*

Вертаючись в отчизну дальню,
Ти покидала край чужий;
В годину пам'ятну, печальну
Я довго плакав, друже мій.
Тебе мої холодні руки
Хотіли вдержать хоч на мить,
І хвилю чорної розлуки
Хотів мій стогін зупинить.
Та від гіркого цілування
Ти одвела уста свої,
З землі похмурого вигнання
У інші кликала краї.
Ти говорила: «В іншу днину,
Де сплять оливкові сади,
Цілуноків радісну хвилину
Ми поєднаєм назавжди».
Але в краю, де небозводи
Іскряться в синяві, ясні,
Де тінь олив лягла на води,
Заснула ти в останнім сні.
Твоя краса й страждання трунок
У пітьмі зникли гробовій,
Але побачення цілунок —
Він за тобою: він же мій...

1830

ХУДОЖНИКУ

Смутен і весел іду, різьбляю, в майстерню до тебе:
Гіпсу ти мислі даєш, мармур слухняний тобі.
Скільки богів, і богинь, і героїв! От Зевс-громовержець,
От спідлоба зорить, дме у сопілку Сатир.
Тут зачинатель Барклай, а тут довершитель Кутузов,
Тут Аполлон-ідеал, там Ніобея-печаль...
Я веселюсь. А тим часом в юрбі мовчазливих кумирів
Смутен гуляю, бо тут Дельвіга поруч нема:
В темній могилі спочив художників друг і порадник.
Як би обняв він тебе! Як би тобою гордивсь!

1836

РУСАЛКА

(Фрагмент)

Берег Дніпра. Млин. М е л ь н и к. Його дочка.

М е л ь н и к

Ох, то-то всі ви, молоді дівчата,
Всі ви дурненькі! Вже як нагодився
Вам чоловік завидний, не простій,
Так ви б його вже й при собі тримали.

.

Чи не казав тобі я сто разів:

Дивись-но, дочко, і не будь дурною,
І при нагоді щастя не прогав,
Не відпускай ти князя, та спроста
Не загуби сама себе. Що ж вийшло?
Сиди тепер та вічно плач об тім,
Чого вже не повернеш.

Д о ч к а

А чому то
Гадаси ти, що кинув він мене?

М е л ь н и к

Як то чому? Хіба ж то раз, бувало,
Він до млина за тиждень приїздив?
Га? Всякий божий день, а як коли
То й двічі в день, — а потім рідше й рідше
Став наїздить. І ось дев'ятий день,
Як ми його не бачили. Що скажеш?

Д о ч к а

Він зайнятий; чи мало в нього діла?
Він, бач, не мельник — і вода за нього
Робить не буде. Часто він казав,
Що над усі труди його найважчі.

М е л ь н и к

Так, вір йому. Коли князі працюють,
Який в них труд? Лисів, зайців цькувати,

Бенкетувати, ображать сусідів
Та вас, дурненьких, хитро підмовлять.
Він сам працює, просто жаль дивитись!
За мене, бач, вода!.. Мені ж спокою
Нема ні вдень ані вночі, а глянеш:
І тут, і там щось лагодити треба,
Де гниль, де теча. От якби ти в князя
Та випросила на перебудову
Хоч трохи грошеньт, було б до діла.

Д о ч к а

Ох!

М е л ь н и к

Що з тобою?

Д о ч к а

Тс! Я чую тупіт
Його коня... Він, він!

М е л ь н и к

Отож дивись,
Не забувай моїх порад, подумай...

Д о ч к а

Ось він, ось він!

Входить князь. Конюший відводить його коня.

Князь

День добрий, друже мій,
День добрий, мельнику.

Мельник

Ласкавче наш,
Уклінно просимо. Давно, давно
Не бачили твоїх очей ми світлих.
Піду тобі зготовлю частування.
(*Виходить*).

Дочка

Ах, зрештою про мене ти згадав!
Чи сорому не мав так довго мучить
Мене пустим чеканням безсердечним?
Чого мені на думку не спадало?
Яким себе я не лякала страхом?
То думала, що кінь тебе заніс
В болото а чи в прірву, що ведмідь
Тебе в дрімучім лісі подолав,
Що хворий ти, що розлюбив мене.
Та слава богу! Жив ти, і здоров,
І любиш ти, як і раніш, мене;
То ж правда?

Князь

Правда, як раніш, кохаю.
Ні, ще палкіше, як раніш.

В о н а

Проте

Сумуєш; що з тобою?

Ї н я з ь

Я сумую?

Тобі здалося це — ні, я веселий
Завжди, коли тебе побачу.

В о н а

Ні.

Коли веселий ти, то сам здаля
Летиш і кличеш — де моя голубка,
Що поробля вона? Тоді цілуєш,
Запитуєш: чи рада я тобі,
Чи виглядала й ждала так порану.
А нині: слухаєш мене ти мовчки,
Не обнімаєш, не цілуєш в очі,
Ти чимось заклопотаний. А чим же?
Чи то на мене гніваєшся ти?

Ї н я з ь

Не хочу прикидатися даремно.
То правда: в серці я ношу печаль
Важку-важку — і ти її не можеш
Ні ласками любовними розвіять,
Ані полегшити, ні поділити.

В о н а

Та боляче мені не сумувать
З тобою разом — щиро все повідай.
Дозволиш — буду плакати; не дозволиш —
Ні слізкою не буду докучать.

К п я з ь

Нащо баритись? Чим скоріш, тим краще.
Ти знаєш, любя, що нема на світі
Блаженства вічного: ні знатний рід,
Ані краса, ні сила, ні багатство —
Ніщо біди не може обминуть.
І ми, — хіба ж не так, моя голубко? —
Були щасливі ми; у всякім разі,
Я був щасливий від твого кохання.
І що б в житті не трапилось зі мною,
Де б я не був, я в пам'яті нестиму
Твій образ, любя; те, що загублю я,
Нічим на світі вже не замінить.

В о н а

Я слів твоїх іще не розумію,
Та вже боюсь. Лиха іде судьба
І нам готує невідоме горе,
Розлуку, певне.

Князь

Правда, ти вгадала,
Розлука нам судилася в житті.

Вона

Хто нас розлучить? Бо хіба ж повсюди
Йти за тобою вслід не владна я?
Я хлопчиком вдягнуся. Вірно буду
Тобі служити в дорозі, у поході
Чи на війні — війни я не боюсь,—
Лиш бачити б тебе. Ні, ні, не вірю!
Чи вивідать думки мої ти хочеш,
А чи жартуєш легковажним жартом.

Князь

Ні, жартувати не здатен я сьогодні,
Не хочу і вивідувати тебе;
Не споряджаюся я ні в дальню путь,
Ні на війну, — удома я лишусь,
З тобою ж я прощаюся навіки.

Вона

Чекай, тепер я розумію все...
Ти женишся.

Князь мовчить.

Ти женишся!..

Князь

Що вдієш?

Сама подумай ти. Князі не вільні,
Як от дівчата,— не любов'ю їм
Собі шукати подруг, а на розсуд
Чужих людей, для вигоди чужих.
Твою печаль утішить бог і літа.
Не забувай мене; візьми на згадку
Пов'язку — дай, надіну сам на тебе.
Іще з собою я привіз намисто,—
Візьми його. А це я обіцяв
Твоєму батькові. Оддай йому.
(Дає їй в руки торбинку з золотом).
Прощай!

Вона

Чекай; тобі сказати повинна,
А що — не знаю.

Князь

Пригадай.

Вона

Тобі

Я всім готова... ні, не те... Чекай,
Не можна, щоб мене на віки вічні
Ти міг покинути... Усе не те...

А! пригадала: в мене уночі
Дитя твоє під серцем ворухнулось.

Князь

Нещасна! Що чишишь? Для цього ти
Побережи себе: я не забуду
Ані дитини, ні тебе в житті.
Можливо, згодом, я і сам приїду
Провідать вас. Розважся, не журися.
Дай обніму тебе в останній раз.

(Відходить).

Ух! Скінчено, — мов на душі вільніше.
Я бурі ждав, а діло обійшлось
Доволі тихо.
(Пішов. Вона лишається непорушною).

Мельник

(входить)

Чи не вгодно буде
У млин наш завітать... та де ж це віп?
Скажи, де князь наш? Чи ти ба, яка ж бо
Пов'язка! Вся в камінні дорогім!
Так і горить! Намисто!.. Ну, скажу,
Дарунок царський! Ах він благодійник!
А тут же що? Капшук! Бува, не гроші?
Та що це ти стоїш і не промовиш
Ані словечка, доню? Може, ти
Від радощів нежданих одуріла,
А чи стовбняк напав тебе?

Д о ч к а

Не вірю.
Не може бути. Я так його любила.
Невже він звір? Чи серце має він
Звірине в грудях?

М е л ь н и к

Це про кого ти?

Д о ч к а

Скажи, мій рідний, як могла його
Я прогнівить? А чи за тиждень, може,
Моя краса зів'яла? Чи його
Отрутою споїли?

М е л ь н и к

Що з тобою?

Д о ч к а

Рідненький, він поїхав. Он він скаче!
І я його, безумна, відпустила,
Йому за поли я не почепилась,
Я не повисла на узді коня!
Нехай би він з досади відрубав
Мені по лікті руки, хай би тут же
Він розтоптав мене своїм конем!

М е л ь н и к

Ти мариш!

Д о ч к а

Бачиш-бо князі не вільні,
Як от дівчата, з розсуду вони
Беруть жону собі... А вільно їм
Обдурювать, божитися, і плакать,
І обіцять: тебе я поведу
В мій світлий терем, в потайну світлицю,
І приберу в парчу та оксамити.
Їм вільно бідну дівчину павчать
На їхній свист опівночі вставати
І до зорі сидіти за млином.
Їм любо потішати князівське серце
Бідою нашою, а там: прощай,
Іди, голубонько, куди бажаєш,
Люби, кого замислиш.

М е л ь н и к

Он в чім справа.

Д о ч к а

Та хто ж та наречена, на яку
Він проміняв мене? Про це я знаю,
Я доберусь, скажу їй, лиходійці:
Відстань від князя, бачиш, дві вовчихи
Не водяться в одному яру.

М е л ь н и к

Дурна ти!

Вже якщо князь засватав наречену,
То хто ж йому завадить може? Так-то.
Хіба ж я не казав тобі...

Д о ч к а

І міг він

Як добрий тут зі мною попрощатись
І ще давать дарунки — он, бач, як!
І гроші! Викупить себе він думав
І посріблити мій язик хотів,
Щоб не пішла об нім погана слава,
До жінки молоді не дійшла.
Та бач, забула я — тобі віддать
Оце він срібло наказав, за те,
Що був із ним привітний ти, що доньку
За ним пускав тягатися, що їй
Не дорікав... Піде тобі на користь
Моя погибель.

(Віддає йому торбинку).

Б а т ь к о
(в сльозах)

Ось дожив до чого!
Що бог послав почути! Гріх тобі
Так гірко дорікають своєму батьку.

Одне дитя у мене ти на світі,
Одна відрада в старості моїй.
То як було не жалувать тебе?
Бог покарав за те, що я недобре
Знав батьківський обов'язок.

Д о ч к а

Ох, душно!
Змія холодна шию мені тисне...
Зміюкою обплутав він мене,
Не перлами.
(Рве на собі перлини).

М е л ь н и к

Опам'ятайсь.

Д о ч к а

Так я
Тебе б, змію, порвала, лиходійку,
Проклятую розлучницю мою!

М е л ь н и к

Ти мариш, дочко, мариш.

Д о ч к а

(знімає з себе пов'язку)

Ось вінець мій,
Вінець ганебний! Ось чим нас вінчав

Підступний ворог, коли я зрелася
Всього того, що довго шанувала.
Ми розвінчались. Згинь же, мій вінець!

(Кидає пов'язку в Дніпро).

Тепер усьому край!

(Кидається в річку).

С т а р и й
(падаючи)

Ох, горе, горе!

1832

Михайло Лермонтов

НАРІКАННЯ ТУРКА

(Лист до друга, іноземця)

Чи знав ти дикий край, де спека над полями,
Де доли і гаї зів'ялені цвітуть?
Де хитрощі злоби байдужно дань несуть?
Де серце в пристрастях страждає до нестями?

І там, у дальній стороні,
Уми з'являються спокійні і холодні,
Та сила в них вмира в гіркій самотині:
І гасне в них добро, мов промінь у безодні.
Там зав'яда життя під посвист батогів,
Там вслід за втіхою чвалас докоризна,
Там стогне люд в ярмі від рабства й ланцюгів!..
Це, друже, знай! — моя вітчизна!

Р. С. Ах, зрозумій мої слова,
Прости цей патяк без облуди;
Хай істину брехня хова:
Що ж діять! Все-бо ссть ми люди!..

1829

* *

*

Я хочу жити! Хочу суму,
Коханню й радощам па зло;
Вони мою ступили думу
І надто згладили чоло.

Пора, пора, глузливий світе,
Прогнать байдужості туман;
Як без страждань поету жити?
І що без бурі океан?

Він хоче жить ціною муки,
Тривожних і тяжких годин,
Він сам купує неба звуки,
Не хоче щастя даром він.

1832

* *

*

Не смійся, що живу з пророчою журбою;
Я знав: удар судьби мене не обійде,
Я знав, що голова, цілована тобою,
З твоїх грудей на плаху попаде;
Я говорив тобі: пі щастя, ані слави
Я в світі не знайду; настане день кривавий,
І усмішка лукавих ворогів
Глузливо очорнить мій геній недоквітлий;

22.

М. Лермонтов

Я хочу жити! хочу суму,
Кохання і щастя дай на Змі,
Вони в мого величчя душі
і надто зладити гою.

Гора ^{вже} іт чим знати прикмету,
і засткоаня туман;
Що без отрандаць життяя поетю?
і що без бурі океан?
Вти хогє життє чітнов муржи,
Завчши все мудре і сідаре,
Вти сачи кунця иса збучи,
Вти дармо щастя на бере.

В. Г. Бор. іртин.

Автограф перекладу вірша М. Лермонтова
«Я хочу жити!»

І я загину без слідів
Страждань і мрій про небо світле.
Та я без ляку жду, коли прийде кінець.
Я світ новий побачити готовий;
Нехай юрба розтопче мій вінець:
Вінець співця, вінець терновий!..
Нехай! Я ним не дорожив.

.

1837

ЛЕТЮЧИЙ КОРАБЕЛЬ

(З Цедліца)

По синіх валах океану,
Лиш зорі зійдуть в небесах,
Летить корабель одинокий,
Летить він на всіх парусах.

Там щогли не гнутья високі,
І флюгери втихли на них,
І в люках націлено жерла
Чавунних гармат мовчазних.

Не чути на нім капітана,
Не видно матросів на нім;
Та що йому скелі й мілини,
Що буря для нього і грім!

Є острів на тім океані —
Граніт в самотині хмурній;
На острові тім є могила,
Лежить імператор у ній.

Лежить він без почестей бранних,
Над ним лиш піски й валуни,
І недруги камінь поклали,
Щоб встати не міг він з труни.

І в час його скорбної смерті,
Як ніч поворічна проб'є,
До берега тихо, до взгир'я,
Один корабель пристає.

З могили встає імператор,
Прокинувшись зо сну для мук;
На нім капелюх троскутний
І сірий похідний сюртук.

Він схрещує руки могучі,
В очах затаївши печаль,
Іде до стерна він, сідає
І швидко відчалує вдаль.

Він лине у Францію милу,
Де кинув він трон у бою,
Де кинув єдиного сина
І гвардію славу свою.

Лиш землю кохану угледить
В імлі, за нічним рубежем,
І знов його серце тріпоче
І очі палають вогнем.

На берег ступає широко,
І, ставши між скель кам'яних,
Соратників голосно кличе,
І маршалів кличе своїх.

Та сплять вусачі-гренадери,
Де Ельби звивається слід,
Під снігом холодним Росії,
В гарячих пісках пірамід.

І маршали кличів не чують:
Одні полягли у бою,
А інші посміли продати
По-зрадницьки шпагу свою.

І тупнувши в землю ногою,
По березі він мовчазнім
Ходою невпинною ходить
І голосом кличе гучним.

Він кличе коханого сина —
Надію в зрадливій судьбі,
Йому обіцяє півсвіту,
А Францію — тільки собі.

Та в розквіті юної сили
Погас його царствений син,
І довго, в чеканні на нього,
Стоїть імператор один,—

Стоїть віп і тяжко зітхає
Всю піч, аж до раних зірок,
І капають сльози пекучі
З очей на холодний пісок.

І знов за стерно він береться
На дивнім своїм кораблі,
Рукою махнувши, рушає
Назад у холодній імлі.

1840

Микола Некрасов

НЕЗЖАТА НИВА

Осінь глибока. Граки полетіли.
Ліс оголився, поля опустіли.

Тільки невижата нивка одна...
Думу журливу наводить вона.

Наче шепоче колосся крізь тугу:
«Нудно пам слухать осінню зав'югу,

Нудно хилитись в дощі та в грозі,
Зерно намите купать в пилюзі!

Днями й ночами клює пані зерпа
Птиця залітна, завжди ненажерна,

Заєць нас топче та буря-біда.
Де ж наш хазяїн? Чого дожида?

Може, погано вродило колосся?
Може, нерясно цвіло й налилося?

Щі, в нас не гірша других ряснота,
Колос шумить, як стіна золота.

Нащо ж хазяїн у землю нас сів?
Може, для того, щоб вітер розвіяв?»

Вітер шепоче: «Надходить зима,
Сили в хазяїна й краплі нема.

Сів, робив він до сьомого поту,
Та не під силу задумав роботу.

Тяжко сіромі, не їсть і не п'є,—
Серце хвороба і сушить, і б'є.

Руки, що міцно тримались на плузі,
Всохли, як тріска, при тяжкій недузі,

Очі потьмилися, голос притих,
Той, що виводив пісень жалібних,

Як, на соху приналігши поволі,
Йшов ваш хазяїн задумливо в полі».

* *
*

Іронії твоєї не люблю.
Вопа для тих, що знають муки мало,
А ми з тобою гаряче кохали
І почуття останки зберігали, —
Іронія не варт жалю!

А поки що і ніжно, й соромливо
Ти хочеш зберегти любові час,
Тривога і мрій клекоче бунтівливо
В мені вогонь ревнивий повсякраз, —
Не поспішай, кінець прийде, — не диво!

Кінець прийде, розлука та гірка!
Ми ще клекочем у цвітінні й силі,
Хоч в серці холод і тяжка тоска, —
Так восени бунтує синь-ріка,
Але від того — холодніші хвили...

КОМУ НА РУСІ ЖИТИ ДОБРЕ

(Фрагменти)

В які літа — додумайся,
В якій землі — догадуйся,
На стовбовій доріженьці

Зійшлося сім мужиків:
Дочасно зобов'язаних,
Підтягнутої округи,
Повіту Терпигорського,
Із волості Порожньої,
З семи суміжних сіл —
Заплатова, Дирявіна,
Разутова, Знобишина,
Горєлова, Неєлова
І Неврожайки теж.
Зійшлися, засперечалися:
Кому живеться весело,
Привільно на Русі?
Роман сказав: поміщику,
Дем'ян сказав: чиновнику,
Лука сказав: попу.
 Купчині товстопузому! —
 Брати сказали Губіни
Іван і Митродор.
А дід Пахом потужився
І мовив, в землю глядячи:
Вельможному боярину,
Міністру государеву,
А Пров сказав: царю...
Давно пора вже кожному
Своєю йти дорогою —
Вони ж рядком ідуть!

Ідуть, мов переслідують
Їх сіроманці злющії,
Що далі — то скоріш!
Ідуть — завзято лаються!
Кричать аж до безпам'яті!
А час таки не жде!

За сваркою незчулися,
Як сіло в полі сонечко
І сутінки лягли!

· · · · ·
— Ну, дідько жарт, як бачите,
Над нами учинив!
Завзято сперечаючись,
Верст з тридцять ми пройшли!
Додому повертатися —
Стомилась,— де вже там,
Присядемо чини чином
До сонечка спочинем!..

Заїло те питаннячко
Ще більше мужичків,
Уперто сперечаються.
Так і дивись, що вчепляться
Завзято у чуби.

Нам'явши один одному
Боки,
опамяталися

Нарешті мужики,
Із озера умилися,
Поїли, освіжилися,
І сон усіх зморив...

.
Їм птаха заповідала
Шукать в землі коробочку;
Копнули — і дива:
Там скатерть самобранку
Знайшли й гукнули радісно:
— Скатерко-самобраночко!
Нас щедро пригости!

Селяни розперезані
До скатертипи сіли всі —
І радість аж гуде!
На radoщах цілуються,
Слова дають завітнії:
Не битись ні за що,
А спірне діло вдумливо
По розуму, по божому,
По честі повести.
До хат не повертатися,
З жіпками не стрічатися,
Ні з дітками маленькими,
Ані з дідами літніми,
Аж доки ділу спірному
Не знайдуть рішенець.

Аж доки це дізнаються,—
Хоч що, а по-правдивому,—
Кому привільно-весело
Живеться на Русі?
Зарок такий поставивши,
На ранок, наче вбиті всі,
Поснули мужики...

...Біля стовпа дорожнього
Знайомий голос чується,
Як підійшли мандрівники,
Та й бачать: Веретенников
(Козлипі черевички він
Вавилу дарував)
Гуторить із селянами,
А ті всю думу виклали
Мужичу добряку.
Павло похвалить пісеньку —
Заводять вп'яте — знай, пиши!
Сподобається приказка —
І приказку пиши!
Доволі позаписував,
Сказав їм Веретенников:
— Розумні всі селяни в нас,
Недобре є одно,
Що п'ють до самодуру,
В рови, канали падають —
Дивитись боляче!

Слова селяни слухали,
Піддакували панові.
Павлуша щось у книжечку
Хотів уже писать,
Та тут п'яненко виказавсь
Мужик — напроти пана, він
На животі лежав
І, в очі зазираючи,
Відмовчувавсь,— та враз
Як скочить! Та до пана він —
Хвать олівець із рук!

— Чекай, башка порожниста!
Пустих вістей безсовісних
Про нас ти не рознось!
На що, скажи, позаздрився!
Що бідна звеселилася
Душа у мужика?
Бував, п'єм багато ми,
А більше ми працюємо.
Хоч п'яних і загледиш ти —
Тверезих більше нас.
А чи ходив ти селами?
Давай відро з горілкою,
Та й підем по хатах.
В одній, другій наваляться,
А в третій не доторкнуться,
Бо на сім'ю, що п'є, бува,

Неп'юща с сім'я.
Не п'ють, а гірко нидіють,
Чудні, вже краще б випили,
Та совість отака...
І дивно бачить: звалиться
В хатину ту непрошена
Мужицькая біда!
Поглянуть важко! Бачив ти
Жнивами села стомлені?
Чи п'є тоді народ?
Поля в нас неозористі,
Але не щедрі колосом.
Скажи ж, чия рука
Весною одягає їх,
Під осінь роздягає їх?

Стрічав ти мужика
Після роботи, вечором?
На стернях гору виставив,
А з'їв, диви, з горошину:
— Держись-бо соломинкою,
Зіб'ю, ну й багатир!
Їмо, селяни, солодко,
Залізна пилка вік увесь
Жує, але не їсть!
Але живіт не дзеркало,
Ми на їду не плачемось...
Робити кожен звик,

А вправився з роботою —
Поглянь, стоять три пайцки:
Бог, цар і помічник!
А с ї четвертий згубник — тать,
Лютіший за татарина,
Так той і не поділиться,
Все злопає один!
У нас пристав три дні тому
Такий же пап плохесенький,
Як ти, із-під Москви;
Записує він пісеньки,
То приказку скажи йому,
Загадку загадай.
А інший був — допитував,
Щодня наскільки виробиш.
Чи мало, а чи з лишками
Ми, бідняки, їмо?
Один — той землю міряє,
Другий по селах жителів
На пальцях підбива.
А от і не підбили все ж,
На скільки днями літніми
Вітрами йде з пожежею
Селянського труда?..
Безмірне те гуляннячко,
А горе наше міряли?
Роботі міра є?
Згинає нас горілкою,

А горе не згинає нас?
Робота не згина?
Мужик біди не міряє —
Усяку віш подужає,
Яка не підійди.
Працюючи, не думас,
Що сили підірве.
Невже ж йому над чаркою
Задуматись, що з зайвого
Потрапиш у рівчак?
А що дивитись сором вам,
Як п'яного зустрінете,
Так подивись, піди,
Як із болота волоком
Селяни сіно скошене
Витягують з води.
Коню там не пробратися,
Без ноші навіть пішому
Там важко перейти.
А рать — орда мужицькая, —
По купинах, заторинах,
Повзком повзе з плетихами,
Тріщить селянський пуп!

Під сонечком без шапочок,
Грязюка аж на тімені,
Травою ноги різані,
Болотним гадом-мошкою

Пожерті до крові.
Не бійсь, ми тут красивіші?
Жаліть — жалій уміючи,
На мірочку поміщицьку
Не міряй мужика!
У селянина кожного
Душа — як туча темная,
Грозова, гнівна, — й треба їй
Гриміти громовицями,
Кривавим лить дощем,
А все вином кінчається.
Пішла по жилах чарочка —
І розсміялась добрая
Душа у мужика!
Не треба тут журитися —
Поглянь кругом — возрадуйся!
Ай, хлопці, ай, дівчатовька
Успіють погулять!
Повимахали кістоньки,
Повимотали душеньку,
Відвагу ж молодецькою
Недарма зберегли!
Мужик стояв на валику,
І топав личаками він,
А змовчавши хвилиночку,
Промовив дужим голосом,
Замилувавсь веселою
Юрбою вдалині:

— Ей, царство ти мужицьке,
Сп'яниле і безнапочне,
Шуми, вільніш шуми!..
— Як звать тебе, дідусю, як?
А що? Запишеш в книжечку?
Нехай вже буде так!
Записуй: в селі Босові
Яким Нагой там є,
До смерті завжди трудиться
І до півсмерті п'є!..

На орача поглянув пап:
Занали груди; вдавнений
Живіт; біля очей
Ті зморшки, ніби тріщини
На висохлій землі.
І сам на землю-матінку
Він схожий: шия темная,
Мов пласт сухий, відрізаний,
Обличчя цегляне.
Рука — кора дубовая,
Волосся — що пісок.
Та раптом пісня скинулась
Неголосна і зладжена,
Десятків три молодиків,
Хмільні, але не валяться,
Ідуть, співають всі.
Про рідну Волгу-матінку,

Про силу молодецькую,
Дівочю красу.
Затихла вся доріженька,
Одна лиш пісня гожая,
Як вітер в полі, котиться,
Як жито, низько стелиться,
По серцю, по селянському
Іде вогнем журба.

Володимир Маяковський

ЮВІЛЕЙНЕ

Олександрє Сергійовичу,
дозвольте познайомитись.
Маяковський

Дайте руку!
Ось мої вам груди.
Слухайте
серця
тужливий тон;
смутиць мене воно —
це левеня, що стало цуценятком.
Ніколи я не знав,
що стільки
тисяч тонн
в моїй
голівці, легковажній надто.
Я тягну вас.
Ви дивуетесь, незвичні?
Стиснув?
Боляче?

Пробачте за цей стиск,
у мене, та й у вас,
в запасі вічність.
Що нам змарнують
годинки дві
якісь?
Давайте мчать,
гомонячи,
начеб та вода,
начеб та весна,—
і вільно,
і розковано!
В небі он
зоря,
така вже молода,
що без супутників
ходить їй
ризиковано.
Від плакатів
я звільнився,
та й любов не мила,
шкурою кігтистою
ліг
ревнощів ведмідь.
Можна
пересвідчитись,
що земля похила,—

сів на власний зад
і покотився вмить!
Ні,
на меланхолійку
не кинуся зневірену,
щось і розмовляти
не хочеться з людьми.
Тільки
зябри рим
ще пнуться розчепірено
на пісках поезії
в таких, як ми.
Мрія — шкодить,
з мрій нема користі,
службу знай,
хоч і нудьга хапне.
Та буває,
що життя
встає в інакшій змісті,
і велике
розумієш
крізь дрібне.
Нами
лірика
в багнеті
часто атакована.
Нам потрібен
голос,

от і любові каюк прийшов,
дорогий Владим Владимич.
Ні,
це не старість несе образу!
Немочі
в тілі нема.
Як схочу,
з двома упораюсь відразу,
а розсердити —
і з трьома.
«В темі і-н-д-и-в-і-д-у-а-ль-н-и-й!» —
про мене шепочуть.
Entre nous!..
бо цензор доріка.
Бачили
в саду одної ночі
навіть
двох закоханих
членів ЦВКа.
От —
пустили плітку,
тішаться нівроку.
Олександрє Сергійовичу,
не слухайте ж ви їх!
Може,
я
один
печалюся глибоко,

що сьогодні
вас нема в живих.
З вами б
за життя
умовитися впору.
Скоро й я зустрінусь
з смерті днем.
А по смерті
нам
стояти майже поруч:
ви на Пе,
а я
на еМ.
Хто між нами?
Хто нам пара з виду?!
Щось поети
на землі моїй
звелись.
Поміж нами —
ох і горе —
Надсон за сусіду.
Ми попросим,
щоб його
на Ща
туди кудись!
А Некрасов
Коля,
син небіжчика Альоші,—

він і в картин,
він і в вірш,
і з виду ми свої.
Знаєте його?
От він ---
мужик хороший.
Цей нам
за компанію ---
нехай стоїть.
А які ж сучасники?!
Півсотні
вас
не варті зроду.
Вилиці
від побіху
розвертає аж!
Дорогойченко,
Герасимов,
Кирилов,
Родов ---
який
безнаросвітний пейзаж!
Ну, Єсенін,
змужиковілих згряя.
Сміх!
Коровою,
ще й в рукавичках ласчних.

Раз послухасш... —
та це ж із хору!
Знаю, —

балалаєчник!
Треба,
щоб поет
був і в житті мастак.

Ми міцпі,
як спирт у поставцях з Полтави.
Ну, а що ось Безименський?!
Так...

Так собі...
із моркви кава.

Правда,
є
між нас
Асєєв
Колька.

Цей от може.
Жилка, бачите,
моя.

Але ж
зробити треба толком!
Хоч маленька —
а сім'я.

Ви жили б —
були б
у Лефі співредактор.

Я агітки б
 навіть
 вам довірить рад.
Раз би підучив:
 Ось так, мовляв,
 і так-то...
Ви змогли б —
 у вас хороший склад.
Я дав би вам
 жиркість
 і сукна,
в рекламу б
 видав
 гумських дам.
(Я навіть
 ямбом підсюсюкнув,
щоб лиш
 сподобатися вам).
Вам би
 довелося
 кинуть ямб гаркавий.
Наші пера —
 вила
 та багнета грань —
битви революції —
 сильніші від «Полтави»
і любов
 величніша онегінських кохань.

Бійтесь пушкіністів.
Старомозкий Плюшкін
вихопить перце
й полізе
з перержавленим.
Теж, мовляв,
у лефів
об'явився Пушкін.
От арап!
А ще змагається
з Державініним...
Я люблю вас,
та живого,
а не мумію.
Навели
хрестоматійний глянець.
Ви
в житті
своєму
також —
думаю —
добре бушували.
Африканець!
Сучий син Дантес!
Жінкам була морока.
Ми б його спитали:
— Хто батько ваш і мати?

Що ви поробляли
до сімнадцятого року? —
Більше б вам того Дантеса й не видати.
Тільки
що ж базікання!
Спіритизм неначе.
Теж, мовляв,
невільник честі...
загинув десь один...
Їх чимало й зараз,
молодчиків гарячих,
б'єаміру
охочих
до наших дружин.
Х'ороше у нас,
в радянськiм краї.
Знай — працюй,
і жити вільно й хлібно.
Тільки от
поетів,
як на жаль, немає —
та, можливо,
їх і не потрібно.
Ну, пора:
проміння
лине в хмарі.
Як би міліціонер
отут нас не застав.

Вже до вас
привикли
на Тверськім бульварі.
Ну, давайте,
підсаджу
на п'єдестал.
За життя ще
пам'ятник
мені б якраз по чину.
Динамітом би
рвонув —
без вороття!
Ненавиджу
усяку мертвечину!
Сповна люблю
усяке я життя!

1924

Микола Тихонов

* *

*

На припошеній гімнастърці
Литих гудзиків темна мідь,
Люлька з жаром, і жар на серці,
І сталевих очей блакить.

Буде дівчині він казати
Про веселощі, про біду,
Як гриміли його гармати
З бронепоїзда на ходу.

Як вродливі, палкі полячки
Надсилали йому листи,
Як горіли в огні водокачки,
І вагони, й старі мости.

Як прожектори на багнеті
Бігли зайчиками навкіс,
Як він сам по оцій планеті
Біг сім днів через поле й ліс.

Гляне дівчина в тій годині,
Гляне мовчки: любов жива.
Навіть радість і гордість нині
Загубила гучні слова.

1921

ХОРОВОД У СУЛЬДУСІ

Зринув дощ, як дівчата співали одні
В древнім Сульдусі, в Сульдусі сивім.
І здавалося, дощ у стрічки вогняні
Сто веселок заплутує дивом.

А дівчата співали, струнки і ясні,
Під грозою, на травах поляни,
Та вчувалось мені крізь ті срібні пісні
Імено твоє, рідне і знане.

Хоч дівчата співали, стрічками навкіс
Миготіли, як блискавки в спеку,
Їм не чутно було — мені ж вітер приніс
Твого імені спрагу далеку.

Люди слухали, — пісні котилось зерно,
А мені на дорогах суворих
Лиш ім'я твоє квітло і снилось давно,
Як веселка над піснею в горах.

1937

АМЕРИКАНСЬКА ІСТОРІЯ,
ЯКУ РОЗПОВІЛИ НА КОНГРЕСІ

Батько приносив газети в дім
І радіо слухав,
Кричало радіо об однім,
Газети терзали глухо.

При доньці малій, у самотині,
Казав він над силу:
— Чекають нас жахливі дні,
Жахлива жде могила.

Чи з неба злетить атомний грім —
Не буде осічки.
В куряві, певне, зникне наш дім,
А нам горить, як свічка.

Чи бомби впадуть у тривожний час
На голови наші —
Це буде таке, що й пекло для нас
Втіхою здасться, мамашо.

Чи з неба скинуть на нас чуму,
Холеру або лихоманку —
Вимremo ми завдяки цьому
Всі до останку...

Слухала донька, хоч і мала,
Все розуміла,

Вона ні їсти, ні спати не могла,
Всю ніч сиділа.

Збудила матір, немов від біди,
Як сонце вже йшло небокрасм:
— Поїдемо, мамо, з тобою туди,
Де неба немає!

1951

ЗЕБУ

Оksamитнобокi зебу
Дуже гарні в спогляданні,
Схожі очі в них до неба
Раннім ранком на світанні.

Роги в них — підкови щастя,
Тілом скачуть легко й строго,
Нібито найкращий майстер
Обгочив струнки їх ноги.

Їх би вічно споглядати,
Як їм ранок б'є у вічі,
Як вони проходять в полі,—
Ними можна й на весілля
Вїїздити на зорі.

Гарні зебу, що й казати,
Та були б ще кращі вдвічі,
Як жили б не у неволі,
Не в поміщицькім свавіллі,—
А в бідняцькому дворі!

1951

ДЕЛЕГАТ

Широкогубий, темнолиций,
Все курить, дума про своє.
Він на конгресі, він в столиці,
Він по-варшавськи каву п'є.

Він бачив диво: голі стіни —
Бо то війна бомбила їх —
Були підведені з руїни
І стали палацом для всіх.

Він бачив диво, бачив чудо,
Коли сюди з усіх країн
Прийшли в столицю Польщі люди,—
Борці за мир,— і з ними він.

Лише подумать — даль безкрая.
«Така ж, як в рідному краю!»

Він дим із люлечки пускає
Й вітчизну згадує свою.

Жовтіють там на тлі гірському
Ліси без краю і межі.
Так буде шлях важкий додому,
До ще наївної душі,

Де села грузнуть в тьмі і мулі,
Жандарма 'білого мундир,
Де по тубільцях свищать кулі...
Яка там боротьба за мир?

Хаток малих солома сіра...
І все ж там юрби земляків
Несуть відозву в захист миру
У стовбурах із бамбуків.

Хоч неписьменні, ти ж до діла
Все розкажи, пройди в лісах;
В футлярах з шкіри крокодила
У них ножі на поясах.

І ти вже бачив там повсюди:
По бамбуках, що біля стін,
Свій знак карбують чесні люди,
Що буде підпису взамін.

Зростають знаки в грізнім праві
Проти війни, як заповіт.
Не думав дід, що внук в Варшаві
Промову скаже на весь світ.

На Нігер Вісла хай не схожа,
Свинцева хвиля б'є-гуде,
Він розказать про неї зможе,
Коли до Нігеру дійде.

Варшава в нім — як знак свободи,
І він плекає мрію ту,
Щоб в гості всі прийшли народи
В його далекій Тімбукту!

Олексій Сурков

НЕДІЛЯ В ВЕСТ-ЕНДІ

Всупереч непохитним законам історії,
Ведучи застарілу, наскучливу роль,
Як в далекому сьйному «віці Вікторії»,
На мисливство і в оперу їздить король.

В старовинних алеях, під віттями-лапками,
І щотижня, й щомісяця в шумі негод,
Ротозіїв дивуючи гострими шапками,
В Букінгем йдуть гвардійці на варту-розвод.

Де каштани гіллячками, ніби долоньками,
Залишають у водах немало слідів,
Перепудрені дами гуляють з болонками,
Ображають пейзаж кенгсінгтонських садів.

Борючись скільки сил з невеселими думами,
На минувшину днів скарбувавши значок,
Амазонки і денді з поштивими думами
Об'їжджають в Гайд-парку своїх конячок.

Ніби рента прадавніх родів не розтринькана
Чи для лева не зроблено кліть гробову,
Ніби «Англія добра і давня» ще бринькає,
Не в гравіюрах і книгах — жива паяву!

Ви зніміте парик старовинний романтики,
Не ховайте в ошметках своє забуття,
З-поза чорних доріг, з-за туманів Атлантики
Вам диктуються інші закони буття.

Розчавив ваші душі пригніт девальвації,
А чи совість у вас від Америки єсть?
І господар новий все загарбав од нації —
Незалежність, і гордість, і гідність, і честь.

Не допоможуть ні долар, ні слізні істерії,
Декорації — геть! Скоро скінчиться гра!
Лиш архівна пилюка й гідка мішура —
Ось і все, що лишилось з тієї імперії.

ЗЕМЛЯНКА

Б'ється в грубці тісенькій вогонь,
У слезинах полінець краї,
І співає в землянці гармонь
Про усмішку й про очі твої.

Про тебе в підмосковних краях
Шепотів мені куц польовий.
Слухай, мила, хороша моя,
Як сумус мій голос живий.

Так далеко лишилася ти,
І снігами земля білнить,
І нелегко до тебе дійти,
А до смерті — два кроки ступить.

Грай, гармонь, завірюсі на зло,
Моє щастя приклич мені знов.
Є в холодній землянці тепло,
Бо палає незгасна любов!

ВЕСТМІНСТЕРСЬКЕ АБАТСТВО

Сердечний холодок — для інших днів,
А в нас про дружбу слово напливає...
Нехай в Вестмінстері сам бог ховає
Останки королівен, королів.

Хай Стюартів і Тюдорів гробниці,
Мов піраміди над піском пустинь,
А ми ж для інших мислей і святинь
Проїхали країни і границі.

Благоговійно ми приїдем туди,
Де без лицарства й іншої прикмети
В могилах сплять мислителі й поети —
Британія шанує їх труди.

Вписали свій талант, бо мали права,
В історію нетлінну їх племен,
Темпіє перед світлом їх імен
Фальшивий лиск — вікторіанська слава.

Даремно герцоги і королі
Взяли їх славу, як завжди, неситі,
Честь геніїв,— народи ж на Землі
Їх піднесли понад банкірські Сіті.

Їх вічна думка — нетлінна і жива
В тій Англії, що нині разом з нами,
Що піднімає прапор над віками,
Поправши кривду й наклепів слова.

Даремно демагоги в хитрий час
Вигадують брехливі й злі легенди.
З британцями із Степні і Іст-Енда,—
Ніхто не роз'єднає в світі нас!

НА «ЧАШЦІ ЧАЮ» В ПЕН-КЛУБИ

Інтелігентні і тітоньки, й дяді,
Гублячи нерви в словеснім бою,
Так говорили, іронії ради:
— Тяжко вам жить в більшовицькім
«раю».

Ми вам, колего, не судді й не критики,
Нам не судити, а думати вслух,
Як не зачахне в низинах політики
Гордий і вільний, мятежний ваш дух?

Мов і особа, а є свої фактики.
Як же з паказами? Просто загни!
— Слухайте! В стилі поштивої тактики
Я вам скажу все один на один.

Я не чаруюсь «світами високими»,
Я в естетизму не ліз комиші,
Перед дурними й, відомо, жорстокими
Ми не торгуєм багатством душі.

Ми не загублене плем'я, не мамонти
Доісторичних, печерних пород,
Ми не в образі на те, що регламенти
Музам диктує читач і народ;

Модами, фальшем і мовою прісною
Ми не привчали орла у полон,—
В нас над посмою, віршем і піснею
Діє свободи найвищий закон.

Що для людини наснагу потроює,
Те й для поета живе не в жалі,—
Другом трудящого, доброю зброєю
Стала поезія в нас на землі.

В дні, і в людину, і в сонце закохані,
Йдемо у світ, хоч дорога крута;
Жить для людей, розмовляти з епохою —
Наше бажання і наша мета.

Наші дерзання з широкої повені
Зріють, ростуть,— їх у серці песи!
З вітром великим, неначе на човені,
В'ються поезії паруси.

Ніжністю лірика, мужністю воїна
Ми обдаровуєм землю свою...
Так на планеті нам слава засвоєна,
Так ми живем в більшовицькім раю!

Михайло Ісаковський

РІДНЕ

Сипле виспілі горіхи
Горішняк в траву суху,
Горобини красні віхи
Ліс поставив на шляху.

По ярках, неначе диво,
Через пальці вербняка
Ллється тихо, боязливо
Жовтолистяна ріка.

На гілках танцюють білки,
Ліс мовчить у багрянці,
Сонце кидає срібні стрілки,
Довгі стрілки-промінці.

Край ліска дрімають коні,
Під сосною в тиші піль,
Сниться їм, що десь в розгоні
Б'ється в полі заметіль.

Дім шкільний у сонця зливі
Посміхасться вікном,
Грак поважно йде по ниві,
Мов колгоспний агроном.

А гусак пішов на воду —
Мне свій червоний ніс...
Все мос, все рідне зроду,
Чим я жив і де я ріс.

1924

МАЙСТРИ ЗЕМЛІ

В поля, де трава шелестіла в імлі
І в житі вся даль золотава,
Майстри завітали своєї землі,
Що слава в них добра й ласкава.

Іще не повіривши в щастя як слід,
Яке тут зерном налилося,
Дивились на північ,
На південь і схід —
Зривали налите колосся.

Звіряли важку перемогу свою
І мріяли вже обмолотом,
Згадали, що тут у широкім краю
Земля парувала болотом.

Кривим коренищем червона лоза
Смоктала із солями соки,
І різала руки зелена гроза —
Болотисті ситі осоки.

Комар, осока, комишів перначі,
Водичка й вербичка в скорботі,
І тисячу років
Бабусь упочі
Лякали чорти на болоті.

Та люди, що встали на чорта і ніч,
Та люди, що знали і горе, і лати,
Прийшли із жінками
Й дітьми пліч-о-пліч,
Узявши у руки лопати.

І там, де не кожен зумів би брести,
Де грузли колеса і ноги,
Вони збудували і шляхи, і мости,
Проклали далекі дороги.

І кожну верству й глухомань на лужку
Вони підкорили
Трудом, наче дивом,
І врзалося поле у землю важку
Ряснющим
І жовтим заливом.

М. Ісаковський
Майстри Землі

В поля, де права жемля ^{мечетийця в імені.}
і в щиті без галб зомоґава
Майстри завтали своїї землі
Що слава в шлах добра і чаква.

Іще не навтривили вчастя емця,
Же поуть зерокач качаюся,
Фивилев на швайє,
На мвдєсє і сєхє
і двам качиті качєся.

Звєрєли качку керєшєчє свєго
і мєрєди свєє обєчєчєчє,
Зєрєди щє шєчєчє у ширєкєм
Зємєя качєвалє бєчєчєчєчє.

Автограф перекладу вірша М. Ісаковського
«Майстри землі».

Лягли перед ними веселі луги,
Зірниці стрічаючи в маю,
І свіжого сіна запахли стоги
Міцніш від цейлонського чаю.

І в день, як стихають жнивварські труди
І коси блищать на просторі,
За щедрим здобутком приходять сюди
Творці і герої суворі.

І ніби розбуджені радісним сном,
У житнім широкому затоні,
Стоять і любуються добрим зерном,
Що золотом сяє в долоні.

І вітер відносить пісень відгомінь,
І очі горять від надії,
І видно, немов од вечірніх промінь,
Що руки у них —
Золотії.

1928

ПРОЩАННЯ

Був наказ: йому — на захід,
Йй же — в іншу сторону...
Йшли боротись комсомольці
В громадянську ту війну.

Йшли до бою, розлучались,
Залишали тихий край.
— Все, що хоч, мені, хороша,
На прощання побажай.

І хороша так сказала:
— Від душі не хочу зла:
Якщо смерть — пехай відразу,
Якщо рана — щоб мала...

А найбільше побажаю
Я для тебе в ції дні,
Щоб, здобувши перемогу,
Повернувся ти мені.

Він потиснув милій руку,
В очі глянув, на уста:
— Тільки ще тебе прошу я —
Напиши мені листа.

— А куди ж його писати?
Де твою шукати путь?
— Вже як хоч, — сказав він тихо, —
Напиши... куди-небудь.

1935

СИНИ

За віконцем, де криниця,
Шлях, поля із даліни,
Жде бабуся до зірниці,
Щоб приїхали сини.

Ось приїдуть в тиш ранкову,
Ось немов куриться шлях!..
Знов листи й депеші знову
Все вивчає по складах.

Бродить вітер у тривозі,
Зачіпає проводи...
По північній десь дорозі
Водить старший поїзди.

Возить все він по наряду,
Паровоз до рук приріс,
Хоч на тій машині зряду
Двадцять штук самих коліс!

І молодший на роботі,
Праця в нього, бач, не та:
Він один на самолєті
Десь під зорі заліта.

В нього праця важкувата,
Місце є між зір-заграв,

Каже, бачив він багато,
Тільки бога не стрічав.

Їх ростила змалку, з ними
Слава є їй пошана є,
Перший пише заказними,
Другий — «блискавки» дає!

Кожен виборов побіду,
Труд важкий — а по плечу.
Старший пише: «Ждіть, приїду»,
А молодший: «Прилечу...»

На столі стоїть закуска,
Тільки де ж застряли ви?!
Самольоти із Іркутська,
Паровози із Москви?

Жде бабуся до зірниці,
Де ви, рідні, світе мій!
За віконцем скрип крипиці,
Горобці та вітровій.

Вигляда вона без слова,
В небеса зорить до сліз —
Щоб молодшого раптово
Вітер мимо не проніс...

1935

БІЛЯ МАВЗОЛЕЮ ЛЕНІНА

Минає ніч. І над землею в цвіті
Зірниця ожила...
Ні, він не вмер: повсюди в нашім світі
Живуть його діла.

Ти вір завіту, йди за світлим летом,
За сяйвом ув імлі,
Якщо Вітчизни хочеш стать поетом,
Творцем цієї землі.

Чи на будові ти вкладаєш камінь —
Клади його навик,
Так, щоб твоїми світлими руками
Пишались рік у рік.

Чи садиш сад, де вічний голод плакав,
Чи йдеш ти на поля,
Працюй же так, щоб від плодів і злаків
Вгиналася земля.

Чи лине гук ворожий громовинно
До наших берегів,—
Йди в похід, борися безупинно,
Міцніш будь ворогів!

Яке б в житті ти не задумав діло,
То знай — мета одна:

Гори, дерзай, щоб вічно молоділа
Твоя земля ясна.

А як умреш, діла створивши гідні,
Життя свого коваль, —
Твоє ім'я несли б нащадки рідні,
Як пісню вдаль.

1935

ЗЕМЛЯ

Земля, яку займають кол-
госпи, закріплюється за ними
в безплатне і безстрокове ко-
ристування, тобто навечно.

(Із Конституції СРСР)

О земле — рідна мати нам!
Поговори з любимим сином...
Нема кінця твоїм краям,
Твоїм вершинам і долинам.

Твої скарби, як вічний цвіт,
Без ліку сяють зорянично...
О земле, земле! Скільки ж бід
Ми через тебе несли вічно!

Чи то ж не ти для нас гірка
Була, мов мрія на Купала?

В темряві доля бідняка
Чи не про тебе все співала?

Чи то ж не ти водила нас
Збивать останні цвіль-гнилушки?
Чи то ж не ти збирала нас
На переселення в теплушки?

Чи не за тебе в тьмі негод
Багатим кланялись в порозі?
Чи не за тебе йшов народ
По Володимирській дорозі?

Чи то ж не ти в полоні мли
Лежала вік, о земле-мати?
Чи не за тебе ми пройшли
Вітчизну з грозами розплати?

О земле, земле! Інший слід
Веде в поля, в росисте жито...
О земле, земле! Скільки ж бід
І скільки горя пережито!

1937

І ХТО ЙОГО ЗНАЄ...

Ходить вечором хлопчина —
Гарний хлопець із лиця.
Поморгає він очима
І не скаже ні слівця.
І хто його знає,
Чого він моргає.

Як прийду я на гуляння,
Він танцює, чорнобров,
А прощаємось востаннє —
Він стоїть, зітхає знов.
І хто його знає,
Чого він зітхає.

Я спитала: — Що ж ти смутен?
Чи не радує життя?
— Загубив я, — каже, — серце
Та й, мабуть, без вороття.
І хто його знає,
Хто серце те крає.

Два листи писав до мене.
Я читала надарма:
Довгі строчки — тільки точки,
Здогадайсь, мовляв, сама.
І хто його знає,
На що натякає.

Я відгадувать не буду,
Не скажу йому на зло.
Тільки серце, як веселка,
Запалало, зацвіло.
І хто його знає,
Від чого палає.

1938

КАТЮША

Розцвітали яблуні та груші,
Попливли тумани до зорі,
Вийшла, вийшла дівчина Катюша,
Над рікою стала на горі.

А як вийшла, пісню починала
Про степи і сизого орла,
Ще й про того, що давно кохала,
Що листи від нього берегла.

Ой ти, пісне, пісенько дівоча,
Ти лети за ясным сонцем вслід,
На границі хлопцю опівночі
Від Катюші передай привіт.

Хай згадає дівчину не в горі,
Хай почує, як співає знов,

Хай він землю береже в дозорі,
А Катюша збереже любов.

Зацвітали яблуні та груші,
Попливли тумани до зорі,
Вийшла, вийшла дівчина Катюша,
Над рікою стала на горі.

1938

ЗАСПІВАЙ, ПРОКОШИНА

Пам'яті моєї матері

Заспівай, Прокошина,
Що луги не скошено,
Що луги не скошено,
Стежечки не сходжено.
Хай усе спом'янется,
Що до серця тягнеться,
Хай в душі пробудиться
Все, що не забудеться.

Батьківщина мила та,
Хата в дві вікні,
В полі жито вилито,
Небо навесні,

Соснячки, березники,
Друзі всі ровесники...

Тут від хати рідної
Всі шляхи вились,
Перше слово хлопчиком
Тут сказав колись.
Звідси тихим хлопчиком
В ніч пішов глуху,
Щоб зустрітись з долею
На яснім шляху.

Знати щастя радісне
І не знати зла,
І мене на край села
Мати провела.

Обняла, заплакала...
— Ти ж пиши мені!..—
Бідна, залишилася
Десь удалині.
Залишилась, горесна,—
Спогад лиш майне,—
Думать, сподіватися,
Виглядять мене.

Часто мені мріється,
Що сидить вона,

Все очима бляклими
Дивиться з вікна...
Може, хтось протупає
Шляхом по траві,
Перехожий з'явиться
В сивій куряві,
Може, він появиться,
Може, він — то я.

І летіти хочеться
В край мій, де сім'я.
В тім краю Смоленському
Мати жде ясна,
Ніби не лежить вона
В полі, де сосна,
Ніби виїде, згорблена,
Гляне до воріт
І зі мною вечором
Піде в росний цвіт.

Буде переказувать
Про вчорашній сон,
Про дощі веселкові,
Про колгоспний льон;
Буде все показувать
Крізь вечірню тьму,
Де ходив я хлопчиком
Стільки літ тому!

Де луги заплавили
З нею я косив
І куди їй снідати
У жнива носив.

Знову все згадається,
Встане юнь ясна,
Ніби й не лежить вона
В полі, де сосна,
Ніби знову дивиться
Із вікна удаль;
А весна відзвонює
В голубий кришталь...

Заспівай, Прокошина,
Що трава не скошена...

1939

Я ЗРІС В ГЛУХІЙ, ДАЛЕКІЙ СТОРОНІ

Я зріс в глухій, далекій стороні,
Де мужики у смутку жартували:
До них, мов, щастя мчалось
на коні,
Багатії собі ж його прибрали.

Я виріс там, де батько мій і дід
В маєтки йшли найматися несміло,
Де в кожній хаті — тисячі тих літ —
Нужда важка на покуті сиділа.

Я виріс там, де в глушині ночей
Скупі поля до крові звикли й поту,
Де матері, колишучи дітей,
Їм наперед співали про гіркоту.

Шматок землі, соха та борона —
Була такою рідна сторона.
Хоч небо інше й інші дні мої,
Я дуже часто згадую її.

Я думаю про той дідівський шлях,
Про юнь глуху в вибоях, в нехворощі,
І те, що нині маємо в руках,
Те з кожним днем стає мені дорожчим.

1941

В ПРИФРОНТОВОМУ ЛІСІ

Ліди

З беріз — ясних високих крон —
Спадає жовтий лист,
І давній вальс «Осінній сон»
Пам грає гармоніст.

Баси зітхають на руці,
І в думі про бої
Сидять і слухають бійці,
Товариші мої.

Ми з вальсом тим любов свою,
Як спів, несли навкруг,
Із вальсом тим в своїм краю
Любили ми подруг,

Із вальсом тим шукали ми,
Де є любов сама,
Із вальсом тим журились ми,
Що подруги нема.

Тепер він знову прозвучав
У лісі фронтовім,
І кожен слухав і мовчав
В бажанні дорогім.

І кожен думав про своє,
Згадав одну весну,

І кожен знав — дорога є
До неї крізь війну.

Так що ж нам згадувать старе,
Як сталь гуде дзвінка!
Хай наше серце не замре,
Не затремтить рука;

Хай світло й радість крізь фронти
Шляхи нам осява.
Прийдеться в землю нам лягти,
Так це лиш раз бува.

Хай буде смерть в огні, в диму,—
Бійця не застрашить!
І що наказано кому —
Хай кожен завершить.

Ходімо в бій серед імлі,
Ходімо в бій з вогнем,
За все, що вчора прожили,
За все, що завтра ждем.

За тих, що в'януть, ніби лист,
За весь коханий край...
Заграй нам іншу, гармоніст:
Похідну нам заграй!

1942

ОЙ ТУМАНИ МОЇ...

Ой тумани мої, розтумани,
Ой ліси і роздолля лугів!
У походи ішли партизани,
У походи на злих ворогів.

І сказали не в сумі й тривозі:
— Ждіте радісних добрих вістей.
І на давній Смоленській дорозі
Пострічали незваних гостей.

Пострічали їх кулями з далі,
В землю клали, неначе в грозу,
За великі народні печалі,
За гарячу народну сльозу.

З того дня зі всієї округи
Лиходіям наказана путь.
День і ніч партизанські зав'юги
Над розбійницьким станом гудуть.

Не втече лиходієць поганий,
Не діжде його хата й сім'я...
Ой тумани мої, розтумани,
Сторона ж ти кохана моя!

1942

У ВИРІЙ ЗБИРАЮТЬСЯ ПТИЦІ

У вирій збираються птиці
В осінні шляхи голубі,
Летять вони в землі далекі,
А я остаюсь при тобі.

А я остаюся з тобою,
Кохана моя сторопа,
Нащо мені берег турецький
Чи Африка дальня, сумна?

Немало земель я проїхав,
Ішов з автоматом крізь дим,
Не знав я пекучіш печалі,
Як бути без тебе одним.

Немало я дум передумав
Із друзями в дальнім краю,
Не мав я дорожче завіту,
Як виконать волю твою.

Нехай в болотах утопав я,
Нехай замерзав на льоду,
А тільки ти знову накажеш —
Я знову усе це пройду.

Бажання свої і надії
Із цвітом, із шепотом рік

Зв'язав я з одною ясною,
З твоєю судьбою навік.

Летять перелетисті птиці,
Щоб літа шукать перецвітть,
Летять вони в землі далекі,
А я не бажаю летіть.

А я застаюся з тобою,
Кохана моя сторона:
Не хочу я сонця чужого,
Не мила мені чужина.

1948

Олександр Прокоф'єв

ДЕВ'ЯТНАДЦЯТИЙ

Ой поплив матрос
В грізнім гамузі.
Два нагани у кишнях,
Третій — маузер.

Десь четвертого відбий,
А тоді й до полюса...
Кулеметницькі боби
Від плеча до пояса.

Ой трава-треста,
Небо-горлинка,
Ні гайтана, ні хреста,
Одна форменка!

Щоб багатих бити впору —
Йде матрос із Леснера.
Знов стрічки злітають вгору,
Наче пісня звеснена.

З «Пересвета», з «Гавриила»,
Ноги — циркулем,
Покривали Україну
Безкозирками.

1928

* * *

*

Можливо, я не в третій раз, а в сотий,
Лишаючи товаришів одних,
Іду, як в бій, на горді йду висоти,
Щоб знову бути відкинутим від них.

Відкинутим на простори долинні
В зелені (Курськ) і в сині (Об) шматки,
Де сплять важкі, рожеві, старовинні,
Нітрохи не міняючись, піски!

В який же раз на дальніх перегонах,
Простерши крила рук своїх сухих,
Я осягаю сам тверді закони
Падіння тіл. То сміх — не знать таких!

І все ж я виберусь на кручі й хащі.
Товариші, ровесники мої,
Тож інколи я падаю, щоб краще
Пізнати фарби й пахощі землі!

1933

* *
*

В рідній нашій стороні,
Там, де хвилі вдалині,
Не приснилась ти мені,
Не приснилась ти мені?

Там, де хвилі й далина,
Де зоря на Ладозі,
Не приснилася вона,
А з'явилась в райдузі!

Бачать всі — яка краса,
Синь очей — як поле то,
І до пояса коса,
Руська, чисте золото!

Ой коса — краса одна,
В стрічках, довга, завивна,
Я не знаю — скільки варта,
Може й тисячу ціна!

Коней двадцять п'ять — і край,
Двадцять п'ять саней віддай,
Сани, сани з бубонцями,
З женихами-молодцами!

Женихи — не хлопаки,
Набакир у них шапки,
Наречені ж біля них
У хустинах дорогих.

А дорожча всіх одна,
А молодша всіх одна,
Ой одна із них краса:
Синь очей — як поле то,
І до пояса коса,
Руська, чисте золото!

1938

ЯРОСЛАВНА

Ті сліди дощі не змили здавна,
Ні зима, ні літній грозівий,
На Путивлі — світ мій Ярославна,
Світ мій, день мій, вік недовгий мій!

Де ж він, де ж він, той гонець крилатий
Із вістями з грізних берегів,
Де щитами, списками, булатом
Ігор твій прикривсь від ворогів!

Спір із вітром був нерівним здавна,
Друже мій, відомо те мені:

Плачем надривалась Ярославна
У Путивлі-граді на стіні.

І до тих шляхів, що ти любила,
Славословлячи, вклонюся я:
До землі, якою ти ходила,
До води, яка завжди твоя!

Ти ж така ясна, така проста є,
Руською тебе в думках зберіг...
Хай же шлях повік не заростає,
Що веде на світлий твій поріг!

1939

* *
*

Все, як є, від тебе я приємлю.
Ось війни скінчиться течія,
Мов на сонце, що зійшло на землю,
Задивлюсь тоді на тебе я.

Я, мов сокіл, сонця світлу бурю
Стріну зором і очей своїх
Не заплющу, віриш, не зажмурю
Від сліпучих променів твоїх.

От сказав і вже завмер суворо
В цій чужій, далекій стороні.
Що ж тепер промовиш світлим зором,
Що ж губами скажеш ти мені?

1939

ЯБЛУНЯ НА МІННОМУ ПОЛІ

Вросла в суглинок. Цвіт несе прозоро,
Гіллями гнеться з сивої імлі.
І міни протитанкові суворо
Над корневищем в неї залягли.

Над нею вітер мчиться у атаку
І хмар пливе червоно-жовта мідь.
Вона цвіте. А може, то від ляку
Так побілїла.

Важко зрозуміть.

Лиш зрозумієш восени чи потім,
А я жалкую і кажу про те,
Що за колючим, поржавілим дротом
На міннім полі яблуня цвіте.

І вірю я:

від краю і до краю

В роздольній, світлій руській стороні
Укриють квіти далечінь безкраю
В майбутні весни, у майбутні дні.

Настане день в повії великій долі,
В такому щасті, що не видно дна!
І яблуня на дикім міннім полі
В цей день не буде, як вдова, одна!

1944

* *
*

Добраніч, руська дорога земля!
Твоїм лісам, твоїм садам і долам,
Твоїм полям з ромашкою в подолах —
Всьому, що радує і звеселя.

І небесам, багряним від зорі,
Струмкам твоїм дзвінким і малиновим,
Стежинам, що летять ліском дубовим,
Їжорганам, де лежать багатирі!

Всьому, із чим зжилася молодю,
Твоїм орлам, що мов огні летючі,
Вершинам гір, — на них кочують тучі, —
І тихим вербам ген понад водою;

Замшілим в дві жердинки переправам,
І тим же самим на півнеба зорям,
І райдугам над самим сипім морем,
І квітам луговим отим же самим!

1945

Михайло Голодний

ПАРТИЗАН ЗАЛІЗНЯК

В степу під Херсоном
Високі трави,
В степу під Херсоном — курган.
Лежить одинокий
В могилі глибокій
Матрос Залізняк партизан.

Ішов на Одесу —
Прийшов до Херсона,
Загін не відступить назад.
Наліво — застава,
Махновці — направо,
І десять лишилось гранат.

Та слово сказав
Залізняк до матросів,
Звичайне те слово, просте:
— До міста, крізь хмари
Багнетами вдарим,
Гранати врятують, — пусте!

І хлопці гукнули:
— Врятують гранати,
Врятують гранати — ще й як! —
У пізнюю пору
Пробилися скоро,
Не вийшов один — Залізник...

Леонід Мартинов

ПЕРВОРОДСТВО

На погляд бідних,
Ми — багатії,
У нас казки здійснилися, нащадку,
І взагалі скарби берем свої
Для доброго і щедрого достатку.

На погляд багатів,
Ми — бідняки,
Лиш наші біди потонули в Леті,
Не зрозуміть їм, що ясні роки
Ми здобули із бою на планеті.

А ми
Не багаті й не бідняки,
Ми ті, яких ще не було піколи,
Й позаминулі темні ярлики
Не вішайте нам на одежу й поли.
І вже в нас можна
Риси віднайти,

В яких нема подібності, їй-право,
Із рисами багатства й бідноти...
Та мова тут про первородне право!

«СВІТ...»

Світ володіння нашого
Новий,
Весь перекутий мудрістю людини,
Покрівлею, основою — земний,
І весь новий, аж геть до серцевини.

Обновлені
З глибин до верховин
І смак його, і пахоці, й кольори,
А кажуть,— з допомогою машин
Здійснилися могутні перетвори.

Можливо інше:
Добрий сміх людей
І всі оці машини й апарати —
То суть лише, якщо на те казати,
Глибокої премудрості ідей?

Нехай собі збігає спірки плин,
Та про одне кажу тепер не всує,
Що світ новий

З нових росте клітин,
Де мед,
І трута,
Й чорний піт
Струмує!

СЬОМЕ ПОЧУТТЯ

В небо здіймаються хмарочоси —
Славу цей труд снує,
Але людина вже іншого хоче,
Кращого, аніж є.

Краще і краще пишуться книги,
В кожній життя своє,
Але людина вже іншого хоче,
Кращого, аніж є.

П'ять почуттів, як тоненькі мембрани,
Шосте чуття встає,
Але людина вже іншого хоче,
Кращого, аніж є.

Знати у явищах першопричину,
Звідать таємного край,
І почуттю, що є шостим, на зміну,
Сьоме чуття, виростай!

Сьоме чуття визначати сумлінно
Кожен з нас повен бажань,
Може, у цім є звичайне уміння
Бачить грядущого грань!

Олександр Твардовський

ЯК ДАНИЛО ПОМИРАВ

(За українськими мотивами)

Жив на світі дід Данило
Сотню літ і п'ять,
А сто шостий йому стукнув —
Час і помираєть.

Вволю хліба, вволю сала,
Шана є, привіт.
Якби совість дозволяла,
Жив би двісті літ.

Та невесело Данилу,
Ніби всьому край:
Не дають роботи діду,
Кажуть всі: — Гуляй!

А гуляти дні і ночі
Чи з руки у нас?

Вже б казали просто в очі:
— Помирати час.

Потихеньку дід Данило
Дощок натягав,
Дістає гвіздки, рубанок
І не гає справ.

Теше, чистить — любо-мило,
Дошки ті як дзвін!
Все, що зробить дід Данило,—
Так віддай поклін!

Добру зладив домовину,
Хоч живий лягай,
Вже рихтується Данило
У небесний край.

В домовині необжитій
Склав сінце до ніг,
В піджаку, в сорочці шитій,
Під намітку ліг.

Люди ходять посмутніло,
Сталась новина:
— Ось і вмер наш дід Данило.
— Ось тобі і на...

Всі гуюорять: — Потрудився
На своїм віку.—
І приємно діду чути
Мову отаку.

— Ох і ветхий був бідака,—
Каже всім сусід.
«Ох і брешеш ти, собако!» —
Мовчки дума дід.

— Соколів-синів залишив,
Що не знають бід.—
«А що правда, то вже правда»,—
Ледь не скрикнув дід.

Шанобливо і спокійно
Всі рішили так:
Треба випить, був покійник
Випити мастак.

І такі слова від люду
Рад почути дід,
Бо не в докір, не в огуду,
Сказані як слід.

Кажуть ще: — Прощай, Даниле,
Дальня в тебе путь,
Ну, а нас сокири наші
До роботи ждуть.

Кажуть ще: — В нас хлопці вмілі,
Кожен — трудолюб,
Ти їх сам навчив у ділі,
Міцно ставив зруб.

Як сокирами зачешуть —
Все на лад іде!
Басовито, громовито
Дерево гуде.

Ой Даниле, ой Даниле,
Був би молодим!
З молодим було б під силу
Позмагатись їм.

— Добре знав своє ти діло, —
Журяться вони...
— Ах ви, — крикнув дід Данило, —
Сучії сини.

А в розмові знайте міру,
Сміх не до ладу.
Дайте дідові сокиру!
На роботу йду!

1937

ДРУЗЬЯМ

Це вам, з ким я корів стеріг,
Вогні палив біля доріг,
І гнізда дроти мав я хист,
Кутив не раз вільховий лист, —
Якщо колись кому із вас
Нагода трапиться на час
В Загір'ї бути — то це я,
Така допитливість моя,
Старі стежини сіл і нив
За всіх вас гостем обходив.

Піду в поля — хлібів стіна,
Шумить житами далина,
По груди гречка і вівси,
З трави не витягнеш коси.

Земля в цвітінні, де б не йти,
Народ — добріш, світліш — хати.
У сінокосі тоне край,
Лиш гармоніста тут подай!

Як вечір — танці весняні,
І журно, братці, тут мені,
В своїх місцях і в цих полях
Без вас гуляти у гостях.

Чекав я друзів з далини,
А що, як з'їдуться вони
Зі всіх кінців, країв, столиць,
З військових кораблів, з границь!
Як сядем ми в сім'ю одну
І за вином пошлем в чайну,
І вип'єм щиро ми, й не раз,
Без зайвих спірок та образ,
І не чванливо буде нам
Віддати шану ордепам.

Далеко друзі молоді,
Усі на службах, у труді,
І поодинці, без сім'ї,
Заїздите в свої краї.
Бо наша юнь життя усе
По всім краю труди несе,
І в цих місцях, як в давній час,
Бувати нікому із нас...

І в цій отецькій стороні
Не спиться ночами мені,
Бо зорі літні над чолом,
Цвіркоче стежка цвіркуном
І пахнуть лиши на горбі,
Годинник тікає собі,
Лле місяць промені ясні,
А за стіною, як вісні,

Як в те дитинство молоде,
Рахунки листю сад веде,
Рахунки давні і прості —
Все ті, і все ж таки не ті...

Хай вслід за мною кожен з вас
Тут проведе свій добрий час,
Відчує тих пісень луну,
Як я, зустріпе піч одну.
Тут і йому, як і мені,
Заб'ється серце в тишині.
Він думу вивірить свою
Про юність в рідному краю,
Про милі дні і давнину,
Про наших діток і війну,
Про всі дороги немалі,
Про славу рідної землі.

1939

ЛЕНІН І ПІЧНИК

В Горках люди залюбки
Ілліча на сходку звали
І юрбою малюки —
Лиш забачать — обступали.

Був недужий він. Ходив
На прогулянку щодня,
Хто зустрінеться, любив
Привітатись до людини.

Коли пішки йшов селом,
Кожен знав його, можливо,
Та випадок з пічником
Трапивсь ось який на диво.

Йшов пічник біля ріки,
Стрів людину незнайому:
Йде по лузі заливному
Без дороги — навпрошки.

Став пічник, як на заваді,
Подивився строго вслід.
Бо хіба ж при царській владі
Міг почванитися дід?

Тільки грядочку городу,
Сажень вулиці в селі,—
І нічого більш від роду
Він не мав на цій землі.

— Гей ти, хто там ходить лугом?
Хто велів топтати покіс?! —
Та з плеча на всю округу
І поїхав, і поніс.

Розкричавсь. А перехожий
Посміхнувся, кепку зняв.
— Добре лаятися можеш,—
Тільки це йому й сказав.

Ще постояв із хвилину,
Що ж, мовляв, ти пробачай,
Іншу, мов, знайду стежину...
Ну й скінчити б цей випадок.

Та пічник не шитий ликом,—
В нас, мовляв, смекалка є! —
Аж заходиться від крику:
— Як-но прізвище твоє?

Лисий сам, маленький зростом,
Посміхнувся той на крик.
— Ленін,— діду каже просто.
— Ленін? — тут і сів пічник.

Тепле літо йде на спадок,
Осінь з хлібом на поріг,
Та забути цей випадок
Аж ніяк пічник не міг.

І шо свіжій по пороші
До старого, ледве світ,
На коні, в візку хорошім —
Два військових до воріт.

Стурбувалась, хоче вийти

Їм назустріч вся сім'я.

Входять гості:

— Ви такий-то? —

Звісив руки:

— Буду я...

-- Ну збирайтесь!

Дід у шубі

Вже не знайде рукава.

А жопа йому:

— За грубі

За свої ідеш слова...

І у слюзи без розмови,

От, мов, горе у сім'ї.

— Попрошу, — сказав військовий, —

Інструменти взять свої.

Мчаться сани за пригорки

У роздоллі сніговім.

Поворот, садиба Горки,

Сад, подвір'я, білий дім.

В домі тихо, нелюдимо,

Ні горшків, ані кота.

Тягне холодом і димом —

Що вже клуня — краца й та.

Тільки сів пічпик ізбоку,
Зняв мішок собі до ніг,
Як зачулись тихі кроки,
Дім ожив, і на поріг —

Сам отой же перехожий.
Пічника зустрів, пізнав:
— Добре лаятися можеш,—
Привітавшись, сказав.

Більш ні слова, бо знайомі,
Зустрічалися колись.
— Щось не гріє грубка в домі,
Щось димить. А подивись!

Звівся майстер безтривожно,
Зашарівся на лиці:
— В цьому ділі ми знавці.
Подивитись, як же, можна!

Теплу шубу зняв із пліч,
Інструмент узяв у руки,
Навкруги голландську піч,
Ніби лікар, всю обстукав.

В чім причина, в чім біда,
Здогадався — і до діла.
Закипіла враз вода,
Глина свіжа підоспіла.

Цегла є, пісок на піч,
І робота йде як треба,
Тут пічник, а там Ілліч
За стіною пише в себе.

Добре скласти димохід —
То його робота.
Щоб відзначитись як слід,
В нього є охота.

Тільки б був Ілліч здоров,
А робота мила,
Щоб, яких не всунеш дров,
Гріла, не диміла.

Щоб в теплі писав Ілліч,
Призабувши втому,
Щоб вітри співали вніч
В димарі новому.

Придививсь пічник-мастак:
Тяга йде не дуже,—
Діла цього — на п'ятак,
Любий ти наш друже...

Все обдумавши, кладе
За цеглиною цеглину,
Не хвилину, не годину,
Ніби пісеньку веде...

Піч готова. Все до речі.
Жар від проби дотліва.
Вийшов тут Ілліч до печі
І сказав свої слова.

Як тих слів не пам'ятати,
Ще таких не чув пічник:
— Добре вмієш працювати,
До роботи, певне, звик.

Очі майстра в тій хвилині
Засльозились як на зло,
Тільки жаль, що руки в глині,—
Ніяк витерти було.

Ніби в горлі все здавилось,
Ніби серце жар пройма,
А коли сльоза скотилась,
Подививсь — його нема...

За столом удвох сиділи,
Чай пили у довгу ніч,
Чість по чєсті гомоніли
Про діла, про тую ж піч.

Дід, допивши склянку знову,
Бачить — Ленін гостю рад,
І з тривогою розмову
Перевів на інший лад.

Промовчать, мовляв, не смію,—
Дід підвівся з-за стола,—
Мов, пробачте ту подію,
Що на лузі в нас була.

Не судіть помилку строго,
Я тоді сердитий був.
— Он ти що? — Ілліч до нього
Посміхнувся. — Я й забув.

А як вийшов дід із двору,
Подивився в небеса:
Дим стовпом стоїть угору,—
Ну і тяга, ну й краса!

Надивившись доволі,
Все згадавши, як було,
Через сад у білім полі
Почухрав собі в село.

Вийшла жінка, зустрічає:
— Що та як? Вже спать пора.
— Та із Леніним за чаєм
Щось засидівся, стара.

1938—1940

ТОВІ, УКРАЇНО

Який урожай вистигав од границі,
Налитим колоссям шумів з даліни,
Як пахли поля молододї пшениці,
Поглянь, подивися і легко зітхни.

Зітхни, подивися — і в ранки імлісті
Побачиш, як дихає вільна земля:
Поля золотисті, діброви у листі,
Заплависті луки і знову поля.

Як тишею мріють побілені хати,
Сідай, спочивай біля кожних воріт!
Яка сторона і привітна, й багата!
Яким урожаєм хлюпнула б у світ!

О земле Вкраїни, луги і долини,
Заводи донбаські і гори Карпат,
Цієї важкої сувородї днини
Ти нашому сердцю миліша стократ.

Неначе я сам народивсь на Вкраїні,
Топтав ці дороги у шелесті трав,
І мову любив, і пісні солов'їні,
І ніжність коханої вперше пізнав.

Хоч в іншому місці зростав я на світі,
І трави в нас інші, і в мові — своє,

Та тут, на просторі, в дорослому житті,
Неначе проходить дитинство моє.

Я завжди з твоїми силами й з тобою.
Тобі, Україно, життя віддаю,
Не край ми один захищаємо з бою,
А всю Батьківщину, як матір свою.

1941

* *
*

Батьків і прадідів приміта —
Немовби й справдилась вона:
Таких пшениць, такого літа
Давно чекала вже війна.

Колосся силою живою
Шуміло глухо вдалині,
Було, тонула з головою
В житах людина на коні.

Жита шуміли, як пороги,
Схилялись колосом на путь,
Що, як то мовиться, з дороги
Вужеві нікуди звернуть.

В полях врожайних багатющих
Були прикмети — рік хлібів
Був роком яблунь зеленющих,
І роком трав на луках, пуцах,
І роком ягід і грибів.

Усе, що сік землі ввібрало,
Її добро, її тепло,—
В щедроті, в зелені буяло,
Пагіння вгору підіймало,
Колосся й листя напшло.

Все квітувало серед літа,
Земля вгиналась від зерна...
Батьків і прадідів приміта —
Немовби справдилась вона:

Грім грянув — почалась війна.

1942

* *
*

Судьба мене не обділила,
Добром своїм не обійшла,
Дала всього, чого хотіла,
А ще і світла, і тепла.

Дала казок мені, хлоп'яті,
Пісень батьків, яким я рад,
І свят старих, з попом у хаті,
І свят нових — на інший лад.

І в глушині та у тривозі,
Де світ новий вставав сповіль,—
Морозних зим з саньми в дорозі
В сніжисту довгу заметіль.

І весен в дружнім розвороті,
Морів, струмочків у дворі,
Ікри жабиної в болоті,
Смоли у сосен на корі.

І літніх гроз, і трав у росах,
І грибних місць, де б'ють ключі,
Ночівель в лузі на покосах,
І сліз над книгою вночі.

І жалю ревного доволі,
І мрій, ясних від доброти,
І днів, не висиджених в школі,
І нуждоти, і наготи.

Всього — де вбогість походила
У отчій хаті край села...

Ні, ні, судьба не обділила,
Мене нічим не обійшла,

Ані щедротою здоров'я
І сил надовго про запас,
Ні тою першою любов'ю,
Що не зустріну в інший час,

Ні слави помислом-розгоном
В солодкім трунку мрійних слів,
Ні щедрим кухлем з самогоном
Поміж співців і мудреців.

Тихонь і тих базік до ладу
Про всі питання на порі,
Про нашу владу й царську владу,
Про все — в добрі і не в добрі...

Щоб жив я помислом високим,
З народом стежку мав свою,
Не обійшла тридцятим роком
І сорок першим у бою...

Мені у серці все вмістила,
Що сам дивуєшся завжди,
Які то серцю є під силу
Жара і люті холоди.

І що вже ті малі папасті,
Невдачі різні на путі,
Коли в труді і в добрім щасті
Живу не марно у житті.

Не десь там осторонь кочую,
Люблю клоцоти, й землю, й цвіт,
Своїм горбом, як кажуть, чую
Його крутий солоний піт.

І кожду хвильку і годину,
Віддаючи огонь снаги,
Вважаю труд свій за крихтину
З того, що взяв я па борги.

А люди зроблять перевірку,
І я лицем не похилюсь.
Можливо, буде важко й гірко,
Але щоб страшно — не боюсь!

1955

Микола Грибачов

СПІВАЙ, СОЛОВЕЙКУ

Ти співай, співай мені ночами,
Сіра пташко, соловейку мій!
Щастя б'ється і дзвенить ключами
У душі окриленій твоїй.

Ти здалеку прилетів додому,
Не легка у леті далина,
Відвела від крилечок утому,
Відсвіжила рідна сторона.

Йде світання в шепоти кленові,
Обважніли трави від роси.
І на славу чистої любові
Аж дзвенять пташині голоси.

Хай любов бринить життя ключами,
Піднімає крила в буревій!
Ти співай, співай мені ночами,
Сіра пташко, соловейку мій!

ДОЩИК

Здрастуй, дощик! Лийся чисто, рясно
З висоти, мій дощику, лети!
Всі ми тут в роботі, — з нами вчасно
Потрудись, поклопочися й ти.

Прощуми лугами і полями,
Освіжи всю землю від імли,
Поживи з хорошими ділами,
Щастя і печалі розділи.

Поможи гіллю налиться соком,
Щоб плоди звисали золоті.
Влийся в річку і з її потоком
Покрути турбіну на путі.

А коханій стукни на порозі,
Хай чекає і не хмурить брів,
Я спізнивсь від того у дорозі,
Що тебе, мій дощику, зустрів!

ДАЛЬ

Розвернулась, розкинулась даль,
Мов блакитний весняний кришталь,
Молода, наливна і крута,
Як людини душа золота.

То листвою, то житом шумить,
То у пісні зринає щомить,
Ніби каже: виходь же на шлях,
Щоб зоря зацвітала в очах.
Ніби радить: живи, і кохай,
І люби свого краю розмай!

Розвернулась, розкинулась даль,
Мов блакитний весняний кришталь,
І життя зеленіє весна,
Молода, наливна і ясна!

Павло Васильєв

ПИСЬМЕНА

Згубився слід у млі солопчаків,
Та придивись: на шиї в скакуна
В тугій, тонкій покладниці шевровій
Далеких літ зашито письмомена.

Дзвенить печаль у кованій підкові,
Темнить різьба узорні стремена...
І над шляхом в пилюці сивобровій
Курганний місяць срібно вирина.

І виноходець мчить, подібний птиці.
Прислухайся! Як падають зірниці,
Як серце степу гукає. І в путь

Рахманні хмари ордами пливуть
Біля юрті, край синьої криниці.
Кричить верблюд. І коні воду п'ють.

* *
*

В степу нем'ятій сніг димиться,
Та в сніговій не згину млі,
Вдягну на руку рукавицю,
Як вовчу пащу, всю в теплі.

Та одягну плечисту шубу,
Любов згадаю без жалю,
І чарку поцілунком в губи
На смерть розмашисто згублю.

А там, за сінями глухими,
Людей попутних злий смішок.
І пізнє світло нелюдиме
Осипле півнячий пушок.

Я двері відчиню рукою,
Прогірклий вдарить згар і тьма...
Про що віч-на-віч ізо мною
Ти гомонітимеш, кума?

Чи знімеш місяць з небокраю,
Чи лід розтопиш на вогні,
А чи синиць зимових зграю
Із рукава труснеш мені?

БАШТАН ПІД СЕМИПАЛАТИНСЬКОМ

Мружать очі гадюки в піску на осонні,
Опадають тополі в світанкову синь,
Підіймаються важко, неначе півсонні,
Переспілі сонця вже обвітраних динь.
Накопичено силу жовтавої масті,
Плодорід оповився сухим міражем,—
І поранено серце кавушко-круглясте
Безпощадним і гострим козацьким ножем.
Тут гортанні пісні прилітають з туману,
Щоб метеликом білим бриніти в душі,
І вплітаються пахощі трав і світанку
До пахучого меду в горбатім ковші.
Сиві беркути вдень залітають за далі,
Де кибитки в степах прорізають туман,
І в мелодії сплять бур'яни перев'ялі,
І у тиші первісній зітхає баштан.
Соляною корою прим'яті долини,
Та у соняхах спілих, як сонце з юрми,
Простеляє узорі свої Україна,
Над озерами всохлими тче килими!
Нахились і прислухайся,— дзвонять підкови,
Подивись, як розпластано небо пустинь...
І нагрілись долоні в курінчику знову
Золотою корою покраплених динь.
Вечоріє.

І видно тобі звідусюди

Валунів і колодязів предківську суть,
Де, сяйнувши очима, кошлаті верблуди
Здичавілими мордами місяць несуть.

ПЕРЕД ЗАВІРЮХОЮ

Хутром коштовним лежали сніги,
Вітром фуговані аж до лоску.
Півень кричав
І чекав відголоску.
Все за хвилину було до пурги.
Сніги лежали на тисячі верст,
В білих димках,
В крижанім кресанні,
І колихалася їхня шерсть
Аж до багать на гулкім Зайсані.

А небо було в неспокійній піні,
І, не скидаючи вітру з пліч,
Мчали по небу велетні тіні,
Темні рукава піднявши в ніч.
А в небі — чи хвиля між валунами,
Чи промінь, як перстень, блищав перстом,
Чи риби з відтятими головами
Пливли й тумани тягли за хвостом.
В сірій воді та в очеретинні...
І може, насправді

Отам, між них,
Відьом іртинських, гойдались тіні
На піднебесних качелях сумних,
Схожих на птиць — хазяйок метілі.
А може, вони, мовчальниці, мчаться,
Саженні розкинувши рукава;
Та ось почала тоді визначаться
В лютій каламуті страшна голова.
І коли тягар її ліг на віти,
В банькатих очищах
Точився хміль.

— Ря-ту-уйте! —

Востаннє вже крикнув вітер,
На землю впав, і пішла заметіль.

З БІЛОРУСЬКОЇ

Янка Купала

МУЖИК

Що я мужик, усі тут знають,
На білім світі я вже звик,
Що всі сміються, зневажають,
 Бо я мужик, дурний мужик.

Читать, писати я не вмю,
Не ходить легко мій язик,
Бо все життя орю та сію,
 Бо я мужик, дурний мужик.

Бо з праці хліб свій здобуваю,
Терплю погорду, лайку, крик
І свята світлого не знаю,
 Бо я мужик, дурний мужик.

Солоним потом вмиті очі,
Чи я малий, чи віковиц,
Працюю, наче віл робочий,
 Бо я мужик, дурний мужик.

Хвороба прийде — сам беруся
До ліків тих, як чарівник,
Без лікарів я обійдуся,
 Бо я мужик, дурний мужик.

Ще й бідаком повинен згинуть,
Як той у лісі чагарник,
І, як собака, світ покинуть,
 Бо я мужик, дурний мужик.

Але хоч скільки жити буду,
Хай довгий вік, неначе крик,
Ніколи, братця, не забуду,
 Що я людина, хоч мужик.

І кожен, хто мене стрічає,
Хай знає: я до болю звик,
Нехай сміється й зневажає,
 Я буду жить! — бо я мужик!

1907

Я НЕ ПОЕТ...

Я не поет, о рятуй мене, боже!
Не пнуса до слави, щоб вихваляла,
Хоч пісеньку-думку і висную, може,
 І кличусь я тільки — Янка Купала.

Славу поетів розносять на світі,
Вінки звивають і дзвонять чимало,
Я ж тихо граю, де тихі в приміті?
Ат! Знаєм із вйоски — Янка Купала!

Кожен край має тих, що співають,
Щоб смуток і слава десь не пропала,
А білоруси нікого ж не мають,
Нехай же хоч буде Янка Купала.

Долею вбогий, а ще й без відваги,
Біда, його мати, пригодувала,
Та на віку він пив сльози зневаги —
Ет, знаємо, просто Янка Купала.

Пісню почав він, а мовонька вбога,
Якою погорджують гірко, недбало,
Пісню цькують його, гонять з порога:
Ет, знаємо, вигадав Янка Купала.

Щастя, як промінь, сяйне у негоді,
Нехай би від нього хоч стежка лягала,
Долю побачив би в ріднім народі,
То й був би щасливий Янка Купала.

Та з часом люди впадають на силі,
Прийде костюмаха — й розлука настала.
Спитається дехто: а хто в цій могилі?
І напис покаже: Янка Купала.

1907

НА СТАРУ НОТУ

Світить місяць, світить
З вечора до рана,
Оре мужик поле,
Не своє, а в пана.

Не своє те поле
Плугом колунає,
Власної ж земельки
Небагато має.

Оре мужик, оре
Та голосить пісню,
Піт собі втирає,
Мов криваву плісню.

Гонить свої думи,
Що пливуть юрбою,
Гонить і в майбутнє
Дивиться з журбою.

Ось надійде осінь,
Дасть багатства літо,
Буде в засторонках
І сонце, і жито.

Їде пан і пані
В гульби за границю,—

Мужику хоч зуби
Класти на полицю.

Чуже поле порав
Від Юри до спасу,
Сам собі ж не має
Й крихти до запасу.

На столі безхліб'я,
Миска без приварку,
Голод із жоною
Поведе на сварку.

У корчму загонить
На гірку забаву,
Кожушок і шапку,
Скаже, дай в заставу.

Ляже в хаті холод,
Наче сиві кросна,
А в бору у панськім
До сосниці сósна.

І шумлять сосниці
Мужичку над вухом:
— Кинь думки журливі,
Будь веселим зухом.

Приїде ще година,
Земельки прибуде —
І загляне доля
Поміж бідні люди.

Мужичок тих сосон
Не вчуvas паче,
А чужее поле
Оре й тихо плаче:

— Не шуми ти, боре,
А щодня й щопочі,
Доки сонце зійде,
Роса виїсть очі.

Роса виїсть очі
З вечора до рання,
Доки буде в хаті
Долі панування.

ЗАСВІТИЛА ТЕПЛІО...

Засвітила тепліо блиском радості ясно,
Розбудила весь світ від зимового сну,
Ой даремно ти, вихоре, вігш невчасно,
Бачим промінь навкруг, бачим сонце — весну!

Як з води на болоті нечистая сила,
Полетіли морози і сніг із беріз,
І красуня весна білий світ оживила,
А з весною поменшало смутку і сліз!

На обличчях щасливих веселка гуляє,
Закликає до праці, де правда одна,
І засмучені думи, і сон розганяє,
І життя, і душа засвітились до дна!

Ой, як хочеться жити і воскреслу надію
Колисати в душі, сподіватись на тім,
Що весна наше горе, як сніг і завію,
Поховає в ріці, спалить в сонці яснім!..

ЦЕ ТОЙ КРИК, ЩО ЖИВЕ БІЛОРУСЬ

Чи завили вовки, а чи вихор до зір,
Чи співа соловей, чи гагакає гусь,
Я тут бачу свій край, поле, річку та бір,
Свою матір, свою Білорусь.

Кам'яниста вона, за горою гора,
Горобцю по коліна зростає врожай,
А люблю ж я її, шкода хатки, двора,
Чарівнішої ти не шукай!

Під соломою хатка схилилась давно,
І ворота низенькі, і сірі плоти,
Тут рукою своєю я клав бервено
І землицю рівняв під кути.

Під соломою хатка і вибитий тік,
Вболіваю за них, своєю думку сушу,
Я вві сні бачу їх кожен день, кожен рік
І на серці, як віру, ношу.

Хатка свідком була, як пізнав божий світ,
З хатки бігав до школи, навчався читать,
Тут при скіпці не раз казкував мені дід,
З хатки я виходжав зароблять.

На току клав сінце і зерно без турбот,
Тут я вперше до Зосі промовив: «Люблю»,—
І на нім з дітлахами збирав обмолот,
І при ньому я лазню топлю.

А хоч горя зазнав, зникла доля моя,
Зося вмерла, розбіглися дітки малі,
Тут до всього я звик, де родилась сім'я,
Тут приріс я, мов корч до землі!..

Тут усе дороге за двором і в дворі,
І кривенька берізка, і з правіку дуб,
Сніг холодний взимі, травка в літній порі,
І сосна, і обцінений зруб...

А бурхливий ручай і зарошений сад! —
Тут і серце віддай, тут і душу віддай!..
Сам садочок садив, мав утіху і злад,
Він тепер вкоренився, як гай!

Я із садом збратався, чи сонце, чи грім,
Знаю, скільки він родить і яблук, і слив,
Скільки пічок провів я із Зосою в нім,
В нім багато чого переснив!

Ой, бувало, як сонечко вийде в блакить,
То ж-то рай, боже мій! Захлинається дух,
Як на росах рясних сад цвітінням шумить
В щебетанні пташинок-співух!

Тут зозуля кує, скільки літ проживу,
Там співа соловейко, сховавшись в тінь,
Тут кричать горобці і клюють кропиву,
А від сонця теплінь і теплінь.

Глянь, мій брате, тепер і на поле, й на луг,
На сіножать-сивець, де ішли косарі,
Де свистіла коса і вилискував плуг,
Де з зорі працював до зорі.

Далина під вівсами лисніє крута,
Ближче — гони картоплі, гречки, мов пожар;
А ще далі в ланах половіють жита,
А під лісом, як бубон, мочар.

За вівсом засинів головастиий льонок,
А над ними небес глибина-бірюза,
Тут вусатий ячмінь, а праворуч — струмок,
А за ним — і ромашка, й лоза.

Що казати! Красою милуюся в тім,
Бачу батьківський край, рідну землю в жалю;
Тут і люди... ат... що! Ще про них розповім,
Долі їхньої я не люблю!

Але як не любить рідне поле, та бір,
І зелений садок, де живу і журюсь;
А що інколи здійметься вихор до зір,—
Це луна, це той крик, що живе Білорусь!

НЕ ДИВИСЬ...

Не дивися на мене отак, як колись,
Хай кохання сердечне, як сон, промайне.
Ти кепкуєш із мене... Іди ж, не дивись,
Бо замучиш, загубиш навіки мене.

Погляд карих очей душу змучив мою,
Як загляну у них, не знаходжу путі,
То я рвуся до тебе, то тихо стою,
То жалю тебе, то клену в гіркоті.

Ти ж не любиш мене, ти із іншим стоїш,
Пнешся в панство лихе, де не чутні жалі.
Та і що тобі дам? Я ж бідніших бідніш,
В бідуванні тяжким живучи на землі.

Я убогій, за тебе я чим заплачу?
Хочеш серце моє спопелити до дна?
Ти за гроші себе продаси паничу,
У розкошах ходитимеш, панська жона.

Будеш панею жити: лиш їсти та спать.
Шапку зніме мужик, як загляне у двір,
А я буду терпіти, і день проклинать,
І тебе проклинати, і карий твій зір.

Так іди ж, не дивись! Я боюся тебе,
Не моя ти тепер, не для бідних людей,
Так іди ж, бо загубиш мене і себе,
Бо кипить моя кров, серце рветься з грудей!

1906

ХАТИНА

Ти зігнулася,
В землю в'їхала,
У селі моїм
Бідна хатонько!..

Гей по стрісі вшир
Мох з травицею,
Тьмою-скіпкою
Вікна журияться.

А як осішню
Засвистять вітри,
Ти тремтиш уся,
Темна хатонько.

І на твій поріг
Не зайшов ніхто
З привітаннями
А чи втіхою.

Тільки йдуть забрать
В мужика твого
Міць двожилаву
Мозолястую.

Бідна хатонько,
Ти віки живеш,
І палаци всі
Перестоїш ти.

А ХТО ТАМ ІДЕ?

А хто там іде, а хто там іде
В велетенській юрбі, аж земля гуде?
— Білоруси.

А що вони несуть на сумних плечах,
На руках в крові, в личаках, в плачах?
— Свою кривду.

А куди ж тую кривду несуть в краю,
А куди ж несуть на показ свою?
— В світ широкій.

А хто ж бо то їх, не один мільйон,
Та навчив іти, розбудив їм сон?
— Біда, горе.

А чого ж, чого забажалось їм,
Та сліпим, глухим, у ярмі однім?
— Людьми зваться.

1907

ЗИМОВА НІЧ

Біля зірки зірка
З місяцем-ріжком,

Біля гірки гірка
Встелена сніжком.

На дорозі скрегіт,
Гній — білина,
Чути вовчий регіт...
Ніч і глушина.

Видно конячину
І санчаток біг,
Янка під свитину
У санцях приліг.

Де б узяти можна
Крапельку-теплінь?
Пирхає тривожно
Гнідуватий кінь.

Небо золотиться,
Під полоззям шум;
Янку ніччю сниться
Рій веселих дум...

Про село й селибу,
Про куточок свій,
Про життя із хлібом
На весні ясній.

Про щасливі ранки
Ловить мій розгін.
Чи ж доїде Янко?
Чи доїде він?

1909

ДВІ ТОПОЛІ

Ген за хатами в полі дві стояли тополі,
Як одна, дві тополі стояли,
І стогнали у полі суховійні тополі,
Як одна, дві тополі стогнали.

На світанку у полі все шуміли тополі,
Як одна, дві тополі шуміли,
І на заході в полі все бриніли тополі,
Як одна, дві тополі бриніли.

Що панують у полі над дубами тополі,
Як одна, дві тополі панують,
Що ночують у полі самовладно тополі,
Як одна, дві тополі ночують.

Неба помсту у полі тут почули тополі,
Як одна, дві тополі почули,
І навіки у полі дві заснули тополі,
Як одна, дві тополі заснули.

БРАТОВІ

Мій ти вбогий, мій ти темний,
Рідний мій,
Ти питаєш, хто ми двос?
Зрозумій!

Чи ми люди, чи худоба,
Запштай
Цюю кіску, цюю сошку,
Цей-бо гай;

Цеє поле, па яким ти
Млієш, млів,
Цю похилену хатинку,
Цей-бо хлів.

Запитайся, брате, в домі,
В своїх пут,
Чи ми люди, чи худоба,
Хто ми тут?

ЗА ВСЕ

За все, що нині маю,
Що дав народ мені,
За кут у ріднім краю,
За хліб не в чужині,—

Я відплатив народові,
Чим міць моя змогла,
Я кликав на свободу,
До світла і тепла.

Для Батьківщини в горі,
Для підупалих сил —
Я гімни склав суворі
Серед хрестів, могил.

Не гнувся при напасті,
А для своїх людей
Писав я у нещасті
Кривлею із грудей.

І щедрі мої вірші
Шукали всім добра,
А більше... Що там більше
Жадать від пісняра?!

Пятрусь Бровка

НЕ БУРЯ НАМ СТІХИ ЗІРВАЛА...

Не буря нам стріхи зірвала,
Не вітром потрощено шиби,—
Катів лиховісна навала
Стоптала сади і садиби.

В годину розлуки гіркої
Дівчат узяли на поталу,
На вогнищах смерті людської,
Мов блазні, вони реготали.

Якого то вовчого співу
Учила з них кожного мати?
Тут кожна билинка і нива
Кляла їх, волала розплати.

Ми знову працюєм не ліньки,
І піт нас орошує знову,
Із дерева й каменю стінки
На підмурах значать будову.

Ми вольні, нескорені люди,
Звелися із смертного бою,
Будови натруджені груди
Гудуть нам про щастя з тобою.

Хоч з плеч ми зняли автомати,
Та в серце навіки запало,
Що з рідної вїюски і хати
Не буря нам стріхи зірвала!

1947

Максим Танк

ЛЕЖАТЬ ПОКОШЕНІ ОТАВИ

Лежать покошені отави,
І не отави — сиві сні,
Не сиві сні — а лиш заграви,
Веселки й гомони весні.

Ми в копи їх складали в полі,
Де Німан мис береги,
У тиху осінь багрочолі
Стоять під дощиком стоги.

Коли ж усе скують морози
І ляже іній по росі,
Приходять до стожарів кози
І мовчазні важкі лосі.

Вони скубуть сінце у тіні,
А лось копитом в землю б'є,
І їм у літньому видінні
Гарячий серпень постає.

І вже зникає сніг і сльота,
І лід — не лід, і все не те;
Кружляють чайки з-над болота,
І смолка з богуном цвіте.

Вони не чують завірюхи,
У тиші, в мареві яснім,
І постріл, що ударить глухо,
Їм прогрімить, як літній грім.

1946

МІНИ

Там, де зоря сполоснула
Гальки барвисту луску,
Міни німецькі поснули,
Мов черепахи в піску.

Вигнала їх на просторі
Хвилі важка круговерть,
Їм, поржавілим у морі,
Сняться лінкори і смерть.

Сняться їм мертві акули,
В морі буремному бій,
Вибухи їхні і гули,
Хвилі кипучий прибій.

Тільки мінери сміливі
Вирвали жала у мін.
Вітер у синім припливі
Чайкам летить навздогін.

Вітер гойдає байдарки,
Свище у мінах старих,
І наполохані чайки
Відпочивають на них.

1946

* *
*

Вечірнє свічадо води
Розхлюпалося під веслом,
І вересень входить в сади,
Змахнувши багряним крилом;
Упавши в осінню траву,
Разок світляків заяснів.
По сонному царству пливу
Русалок, прояв, чаклунів.
Боян обіззався в мені,
Творив би немало я див,
Шепнув би закляття струні,—
Минулого б день розбудив.

Та хай іще трохи поспить
В тумані болотяний тлін,
Аж доки в ранкову блакить
Засяють веселки турбін.
Збуджу тоді чари боліт,
На твані поставимо гать,
Щоб, вивівши чортів свій рід,
Не зміг лісовик реготать!

1956

* *
*

Знов розгорілися сосни над краєм,
Сніг де-не-де причаївся на глиці.
В зорях вечірніх далеко спливає
Радість весни з голубої криниці.

Човен мій бистрий, неначе з безодні,
Рине плотвицею, збуривши піну,
В Німан широкий, на радість, сьогодні
З друзями невід я швидко закинув.

Дехто русалку спіймав золотую,
Дехто — бурштину камінчики вмити,
Витягнув невода з річки і чую:
Пісня дзвенить, ушіймалася в сіті.

Вийшов на берег — усі оточили,
Я про щасливий улов повідаю...
Видно, рибалки давно не ловили
Пісню-веснянку із рідного краю!

1956

СТІЛ

Про стіл розповім я звичайний
Тому, що являюся сином
Відомого бортника Янки
І внуком музики Кузьми,
Котрий-бо по лінії простій
Сам був спадкоємцем Каліни,
Що стіл змайстрував, до якого
Охоче збираємось ми.

Стіл давній... Чи краще спочатку
Історію всю пригадати?
Мій прадід на місці оцьому
Притулку шукав для хлоп'ят;
З далекого панського лісу
На тиху і затишну хату
Один, на плечах своїх дужих,
Назносив і дерева, й лат.

Ніхто і не знав би, можливо,
Про тую порубку-покражу, —
Умів дуже хитро Каліна
Сліди заховать, замести:
Пеньки він прикрив ядлівцем,
Присипле землею, замаже,
І де тут стояла соснина —
Не знайдуть, напевне, й чорти!

Але поспішив розпилити
На плахи широкі, на шули
Найбільшу сосну на узліссі;
Схопилися тут лісники
І пану донесли, що ніччю
Все бачили в лісі і чули,
Але не спіймали Каліну —
Важкої боялись руки.

Прийшли з понятими десяцькі,
Приїхав і пан з лісниками,
Аж скрикнув: — Невже стільки лісу
Зумів натягати цей дід?
Напевне, йому підсобляло
Все пекло з своїми чортами! —
Сів хутко у бричку — і гайда.
Каліну — чіпати не слід.

З комля деревини старої
Став вулик — хатинка бджолина,

І, кажуть, сто років, не менше,
Вкривався роїщами бджіл;
Добрячі ще витесав ступи
Собі і сусідам Каліна,
А з плах, що підсохли на сонці,
Зробив собі лави і стіл.

По батьку у спадок дістався
Стіл меншому сину — музиці,
Якому, по правді сказати,
Не дуже в пригоді ставав:
Кузьма по весіллях скитався,
Захмеленим грав па скрипиці,
Тому за столом своїм рідко
Розмову і хліб розділяв.

Цікавим він був самородком,
Любили його хлібороби,
Умів розмовлять делікатно:
«Дай боже, щоб гоже було...
Шануючи небо, земельку,
І сонце, і вашу особу...»
Без приказки чарки не вип'є,—
Таким його знало село.

Коли ж величальником був він,
Було й міхоношам данини.
Про це вам посвідчать сьогодні

А. Малишко, Л. Новиченко, М. Бажап, П. Тичина, П. Папч,
О. Гончар. *Фото 50-х рр.*

І. Гончаренко, А. Малишко, М. Рильський. Фото 50-х рр.

Старенькі музики-сябри...
Шкода, що звичайні ці речі,—
Наприклад, цей стіл із соснини,—
Живучіші значно бувають,
Як їхні творці і майстри.

Колп вже нажився музика,
Його за столом поминали.
В труну йому й скрипку поклали,
Бо жити без неї не міг.
І свічку дали, щоб у темінь
Душа його не мандрувала
Серед невідомих сузір'їв,
Серед незнайомих доріг.

Сьогодні — стола не пізнати,
Ті дошки лишилися прості,
Та весь він у шрамах, кульгавий,
Я міг би і кращий нажить.
Але хай пробачать сусіди,
Дарують і гості, і друзі,—
Не можу із ним розлучитись
І згадкою не дорожить.

Бо тут, за столом, довелося
Мені по букваріку вчитись
І першу хлібину розкрять,
Як плату за працю свою,

За цим же столом широченним
У роки війни-блискавиці
До нього скликали ми дружню
Усю партизанську сім'ю.

І як же тепер не пишатись
Мені з хліборобської слави,
Що в нас за столами трудящих,
Простими столами з сосни,
Вирішують всі суперечки,
Буденні вирішують справи,
І справи кохання високі,
І щастя земної весни.

Аркадзь Куляшов

БЕРЕЗА Й СОСНИЦЯ

Тримають всю землю без троса того,
Де пружиться криця,
Живими руками коріння свого
Береза й сосниця.

Від диму та пари в важких казанах,
Де мчить залізниця,
Пройшли вони поруч гарячий свій шлях,
Береза й сосниця.

Лягла їм на плечі в навалі війни
Траншей вогняниця,
Береза — хрестами, а вже для труни —
Ставала сосниця.

Жахались ночами тузи-королі,
Коли їм не спиться,
Як петлі гойдали на сірій землі
Береза й сосниця.

Жахає людину із року у рік
Війни чорна птиця,
Що десь під хрестами закінчатъ свій вік
Береза й сосниця.

І дивляться скоса на скиби ріллі,
Де сходить пшениця,
Оратаї смерті, щоб сохли в жалі
Береза й сосниця.

За ними ракетний підноситься гук,
Тече кривавиця...
А що, як всю землю та випустять з рук
Береза й сосниця?

* *
*

В цілунку завмерли хмарина й земля.
Під копи ховалися жниці,
Бо вгледіли: в житні простори здаля
З хмарини біжать блискавиці.

Тому що несе вона мед для бджоли,
Зволожує спеку пекучу,
Притягують ріки її почали,
А хмарка зростає на тучу.

Себе вона хоче як в люстрі пізнати,
Притихла,
На дибочки встала
І дивиться в річки засріблену гладь,
Та річки для неї замало.

І злиться вона, й набирає снаги,
Жбурляє
 свої
 блискавиці.

Розсунуть хотіла б вона береги,
Як в дзеркалі — в річці вміститься.

І ллє над дорогами зливи круті,
І знову зника в неспокою.
А слідом хмарята
Пливуть у путі,
Немов за своєю судьбою.

Чи заводь тісна, чи озерце мале,
Вони, як у люстрі багатім,
Там видні юрбою всією.
Але
Не заздрю отим я хмарятам.

Хотів би і я, наче хмара, гриміть,
Летить блискавками високо,
Щоб легко людині було розуміть
Твій труд, не помітний на око.

Не знати спокою ні ніччю, ні днем,
Ніколи не бути в знеможі,
Любов'ю своєю, дощем
І вогнем
Поля цілувать по дорозі.

1940

МАТИ

(Народна балада)

На битву криваву проводивши сина із хати,
На щастя й удачу посіяла зернята мати.
Коли дочекається мати з тих зерняток
сходу,

Син прийде з походу,
Зі славою прийде з походу.

Даремно зітхала,
Чекала /
І щастя, і долі,—
Ті зернята впали
На камінь щербатий
У полі.

Даремно здалеку
Повнісінькі відра тягала,

Той камінь у спеку
Водою й слізьми поливала.

Вбрав їх до краплі той камінь
У груди пекельні,
Ті слъози кипіли роками,
Немов на пательні.

При камені впала
Засмучена мати в знемозі,
У розпачі скаржитись стала
Знайомій дорозі:

— Доріжжя зелене,
Замов йому слово за мене.
За це я вербою
Шумітиму вік над тобою.
Твої подорожні
В затінні ховалися б часто,
А в бурі тривожні
Я їх захищала б гіллясто.
Старими руками
Твій дім підмітала б раненько.
Задобри той камінь,
Моя польова доріженько.

Сказала дорога їй:
«Скаржишся, мати,

Дарма ти.
Не зійдуть зернята,
Бо впали на камінь щербатий.
Біля нього не перша заходишся з жалю —
Не раз на нім сіяли, але ні разу не жали.

На наші ж бо пиви
Його закотили чужинці,
Чужий, мовчазливий,
Давно він лежить при гостинці.
З-за Бугу його
Закотили й лишили у полі,
Щоб сина свого
Не діждалася мати в недолі.
Ті зерна не зійдуть ні в осінь на нім,
ні весною,

Аж доки не стане землею
Заклятий тобою.

З дороги вставала
І каменю мати казала:
— Води тобі мало
І сліз материнських замало, —
Тепер я кривлею
Своєю
Тебе закликаю.
Ти станеш землею,
А каменем стану сама я.

Про його бригаду грозову
Пишуть німці
Брехливим словом
Й по колишніх сільрадах знову
Люд стращають
Наказом нбвим.
А в наказі,— якщо подивитись,—
Все погрози його бригаді:
Він повинен з'явитись,
Скоритись,
Здатись в руки німецькій владі.
І висить наказ на оборі,
На Минаєвій клуні й хаті.
А не з'явиться він
В покорі —
Стануть діти його
На страті...
Чорна тиша стоїть над малими,
Сморід, цвіль
Огорта дитину.
Їхня тітка разом із ними
Виглядає смертну годину.
— А чому нас вартують солдати? —
Хлопчакові все знати треба.
— А чому не пускають за ґрати,
За якими і сонце, і небо?
— А чи скоро нас визволить татко?
— Скоро,— тітка шепоче малому.—

Татко прийде і всім нам, дитятко,
Волю дасть... і ми підем додому...
— А чому не приходять він?
— Синку! —
Тяжко все розтлумачить дитині. —
Спи, засни, — утіша його жінка
При смертельній важкій годині.
Тітка дітям, уклавши малого,
Повідає всю правду спочатку.
Не повинне лиш знати нічого
Те, найменше, — трілітнє хлоп'ятко.
— Не кажіть йому, — сумовито
Научає
Дітей Миная.
Син вві сні розмовляє про жито,
Що по ньому
Піде додому.
У острожній
Тривожній
Тиші
Сняться грати синку малому:
— Тут змокрила стіна,
І миші...
Татку, татку... візьми додому.
— Спи, — і жінка втішає малого, —
Ти засни, не дитяча це справа,
Спи, наш татко не прийде:
Для цього

Він не має батьківського права.—
Ніч минає.
Сонце спливає,
В'ються жайворонки у полі.
Їх виводять солдати
За ґрати.
Хлопчик радий і сонцю, й волі.
Їх солдат
До стіни повертає,
Цілить кат
У голівки хвацько.
Починає з сина Миная.
Постріл.
Пада мале хлоп'ятко...
Пістолета кат підіймає...
Жде заложників смертна хвилина.

От і все.
Перед батьком Минаєм
Станьте, всі батьки, на коліна!

1942

БЕРІЗКА

Стоїть у сріблястій кошулі
На тихому місці.

Німецькі злі кулі
Залишили слід на берізці.
Стріляли чужинці, але не убили, прокляті,
Стоїть вона, ніби дівчина,
На розстрілі-страті.

Не плач же, берізко, не лий свої сльози,
Красуне.
Над люстром ріки заплети свої коси,
Красуне.

Тебе не застрелили і не погнали в неволю,
Рости ж ти на радість і річці,
і людям, і полю.

1944

БАЛАДА ПРО ЗНАЙДЕНУ ПІДКОВУ

Стук дятла, і зозулі крик,
І промені ранкові...
О цій порі знайшов лісник
Підкову у діброві.

Хто загубив її? Довкіл
Ні хуторів нема, ні сіл
На сорок кілометрів
Серед правічних нетрів.

Сюди, у ліс, до глушини,
Дорога невідома,
Лиш він тут пройде та сини,
Але ж нема їх вдома.

Четвертий рік, як рідний кут
Їх голосів не чує,
Четвертий рік, як ворог тут,
На цій землі лютує.

Тут ні стежини, ні моста,
Лиш гілля невсипуще...
Чий кінь підкову з копита
Лишив на щастя в пущі?

А може, доля уночі
Пройшла через діброву,
Чи місяць, небом ідучи,
Згубив свою підкову?

Лісничче, не торкай її,
А тут же без вагання
Жадання їй скажи свої —
І здійсняться бажання.

Не взяв підкови й через гать
Пішов лісник додому,
Усе він може побажать
Тепер собі самому.

Землі? Не хочеться йому.
Багатства? Що багаті!
Палаців? Можна одному
Жити і в селянській хаті.

Он вікна дивляться у ліс,
Хіба миліш в палаці?
З-під стріхи видно леза кіс,
Вони тепер без праці.

Мина четвертий рік війни,
Лиш чути в небі гуки.
Тих кіс четвертий рік сини
Не брали в дужі руки.

Що ж батькові тоді бажать?
Нехай сини сдині
Прийдуть у луг, на сіножать,
Хоча б на півгодини!

Бажання вимовить не встиг,
Як чути гук з-за хати,
Багнети блиснули з доріг,
Загрюкали гармати.

Враз об'являє генерал, —
У нім пізнав він сина, —
Зробить дивізії привал
Не більше півгодини.

І зашуміла синява,
І раптом біля плота
Літак вирулює, У-2,—
Лісник впізнав пілота.

Брат брату руку подає,
Про все доповідає,
А батько осторонь стає,
Усмішку в вус ховає.

Нехай погомонять сини
Про справи, про завдання,
Гляди, не стрілися б вони,
Якби не те бажання.

Розмова йде об молотьбі,
Про луг і про покоси,
Не вірить батько сам собі,
Мерщій несе їм коси.

Знімає кітеля пілот,
На нім — Героя Зірка,
Повісив кітеля пілот
На дубі, при узгірку.

Цвіте земля,
Блищить здаля
Їм Зірка та із дуба;

Н. Рибак, А. Малишко, В. Кетліньска, М. Тихонов,
А. Первешев. *Фото 50-х рр.*

А. Малинко на Красній площі в Москві. Фото 50-х рр.

Трава в росі,
Веселі всі,
Їм змалку праця любя.

Їм світить Зірка перемог,
Їм сяє сонце з неба,
Вони працюють щиро втрюх,
Неначе так і треба.

Сини й не думають об тім,
А батько їм — ні слова,
Що не косить би сіна їм,
Якби не та підкова.

У лузі скошена трава,
Висять на дубі коси,
Над дубом торохтить У-2,
За хмару лине, в просинь.

Жаданий скінчився привал,
Сивів чекають справи,
Повів те військо генерал
На фронт, на бій кривавий.

Стежок не сплутає між трав,
Не раз ходив, бувало...
А батько? Батько щастя мав
У день оцей немало.

Коли останній вершник зник
З зеленої діброви,
Вернувся до куца лісник,
Та не знайшов підкови.

Її кували ковалі,
Розвідники згубили,
Знайшли ж сьогодні на землі
Ї до копита прибили...

Лісник в домівку йде своєю,
Не зна про те ні слова,
Що іскри вже в тяжкім бою
Викренує підкова.

Вона ж не відає об тім,
Дзвінка та блискотлива,
Що стільки в закутку глухим
Принесла щастя й дива.

Вона повезла щастя в світ,
В міста далекі й села,
І стелеться за нею вслід
Дібровний шум веселий.

Шуми, шуми, діброво,
Дзвени, дзвени, підково!
1945

СОНЯШНИК

Нам соняшник в обличчя дихав цвітом,
Ми помічали — і не раз, бува, —
Що все за сонцем ходить теплим літом
Його жарка, огниста голова.

Що першим він прихід його вітає,
І в полудень стоїть чоло в чоло,
І першим долу голову схиляє,
Як сонце на ніч піде за село.

Він стомлювався так, наш сонях милий,
Так щиро ніч стрічав біля дібров,
Неначе два високі небосхили
За день разом із сонцем обійшов.

У синь небесну просьється немало
Тих соняхів, і віриться без слів:
То саме сонце так порозкидало
По всій землі малих своїх братів.

1946

КОМУНІСТИ

Комунисти — цеє слово наче криця!
Комунисти — як вогню червоний цвіт.

З Маркса й Енгельса ім'я оце іскриться,
Вже сьогодні воно має сотню літ.

Сотню літ тому назад було нас мало,
Сотню літ тому ми вийшли на війну,
Риєм-риємо могилу капіталу,
Для катів отих збивасмо труну.

Ми не віримо ні в бога, ні в молитви
І не маємо святіших інших слів,
Окрім поклику щоденного до битви,
Окрім пісні, у якій буптус гнів.

Ми від нього в лютий бій берем поради,
Комунізм — то вирій нашої пори,
Гнізда наші — кам'яністі барикади,
Крила наші — то червоні прапори.

Комуністи — вірні Леніна солдати,
Однодумці, одnobорці, вояки,
Що вписали перемог всесвітні дати
Із кривцею в календар на всі роки.

Незабутніх не забудемо пожарів,
До кінця за нашу справу стоїмо,
Стяг червоний вікопомних комунарів
Нашій зміні у майбутнє віддамо.

Я віддам його як спадщину єднання,
Боротьби вогонь у серці, милий спів.
Комунисти! Це ж бо заклик до змагання,
Вимовлять без хвилювання — мало слів.

Словом цим, оцим найменням самим чистим
Найдорожчих я покличу не один,
Хочу я, щоб називався комуністом
Рідний син мій, а також і синів сиц.

Вже століття... І мета на небокраю
Чисті зорі засвітила у імлі,
Скоро будуть називатись — я це знаю —
Комуністами всі люди на землі.

1948

Пимон Панченко

ТИ СКАЖИ Ж БО, ЗОЗУЛЕ...

Напилася зозуля у лузі роси
І хотіла летіти до себе в ліси.
Я прошу: — Не лети у ліси голубі,
Мені сумно, закуй у журбі!
— Що ж, не тяжко, юначе, тобі ворожить,
Хочеш — правду скажу, скільки будеш ти
ж^ить.

Загадай!

— Ну, про це я і сам розповім:
Доки серце від гніву святого горить,
Доки куля гаряча в нагані лежить —
Буду жить.
— То спитай про коханої очі ясні,
Через скільки років ти повернешся в дім,
І чи скоро почувеш гарячі пісні
На весіллі своїм.

— Ні, і тут не потрібна підмога твоя:
Недалеко живе наречена моя.

Дай лиш тільки прогнать чужаниць
Від широких доріг, від блакитних криниць,
Щоб покликать сябрів на весілля я зміг,
Щоб нам жить — не тужить біля рідних доріг...

Ти, зозуленько, ліпше повідай мені,
Скільки друзів моїх полягло у вогні,
Скільки вибито пив, скільки спалено хат,
Скільки витоптав квітів лихий супостат?

— Довго, любий юначе, журитись тобі
І гасити вогонь той, що землю обпik.
Від зорі до зорі все кувати в журбі,
Все кувати в журбі —
І всього не злічити повік.

— Що ж, я сам полічу всіх,
Що впали в походах-боях,
І за все я сторицею сам відшлachu,
Не здригнеться правиця моя!

1942

ЧЕКАННЯ

Сади у радіснім чеканні
Аж обважніли від роси.

Хриплять притишено в тумані
Сирі воронні голоси.

І я стою, немов учасник
Весни, що плине на лани,
А перший шпак, як домовласник,
Зорить скептично з вишини...

Немало скептиків я бачив,
В душі спустошено-гнилих;
У них і нюх, і сприт собачий,
І страх від сонця — теж у них.

Лише що трапиться, — відразу
Вже сто причин у них зрина...
Пробач, шпачино, за образу,
Та не твоя у тім вина.

Давай зустрінемо світання
Серед туманів сивизни.
І я стою, стою в чеканні
Ясної, тихої весни.

1956

* *
*

Ліси під тучею високою
Прикрили гіллям пташенят,
А ти не вірила в неспокою,
Що буде дощ і, може, град.

В гущавину усе ти мчалася,
Мене вела до джерела,
Ховала очі, і сміялася,
І трохи дивною була.

А грім шумів, як води в повені,
В гарячій силі грозовій,
Шептали губи неціловані:
— І що робити, милий мій?

Ялинка віттями лапатими
У тишині сховала нас,
Дівча зоріло оченятами,
Мов я їх бачив перший раз.

Природа нас вгорнула зливою,
Загинув світ, доріг нема...
Була завжди ти несміливою,
Тепер горнулася сама.

Здались дерева многорукими,
З долин шуміло й до узгір,
Серця у лад нестримно грюкали,
А блискавками сікло бір.

Сябрів забуду вірші й спомини,
Але в душі не дам на тлін —
Вуста дівочі обціловані,
Ялинок шум і зливи дзвін.

1957

СПЕКА

Лютує спека. Скоро вже обжинки.
А тут забуло жито смак роси.
Чотири тижні жодної дощинки
Не випало на ниви і ліси.

Порепані, стужавілі долини
Приносять людям роздуми і жаль,
Безлюдним небом дві малі хмарини
Повільно, сонно пропливають в даль.

Анатоль Велюгін

БІЛОРУСІ

Я боюся завжди пишномовних
і слів, і промов,
Що дзвенять, як старі мідяки,
у останній журбі,
Скільки літ відливає те слово
палка моя кров,
Щоб я міг у любові
великій зізнатись
тобі.
Білорусь — моя мати, і мова, й повітря,
і хліб,
Все це зважено серцем
на нервах прощальних
доріг,
Де я сліп від вогню, задихавсь від
задимлених діб
І вертався здалеку,
сльозою обливши поріг,

Не згадаю той день,
як навіки тебе полюбив,
Коли вересом синім горіли тривожно
ліси...
Коли сік-кленовик
із крижинками гострими
пив,
Коли скубли засніжений стіг
у привалу часи.
Чи тоді, як старенький, під чорною
хмарою, віз
В вечори торохтів по місточку за
сонну ріку,
І чіплялося сіно на гілля білявок
беріз,
І вогонь блискавиць аж на душу
лягав хлоп'яку?..
Перший слід... Він і досі лежить
у осінню ясень,
Де привабив підпасича трав росянистий
янтар.
Я читаю від перших рядків по сьогоднішній
день
Рідних нив і світанків хвилюючий
мудрий буквар.
Та не вгледити її без тонких електричних
дротів.
І відомих в світанні машин, і співучих турбін,

Лісових генералів
і трьох Білоруських
фронтів,
Що ішли на Берлін і в тилу залишили
Берлін.
Щастя — матір таку шанувать,
і любити, і з нею зорить,
Чи мандрівцем, чи гостем в незнаній
ходжу стороні,
А скажу: «Білорусь...» — починає у залі
гримить,
І окрилена слава твоя випадає мені.
Масш вірних сестер. Знаєш їхню і дружбу
й любов,
Обняла їх руками полів
колосистих і рік,
Золотими вузлами коріння аршинських
дібров,
Що глибоко з корінням смоленським
сплелося навік.
Ти оглянься на шлях, на минуле
поглянь здалека,
Де в кривавім бою не один похилився
твій сип...
І з будиночка Першого з'їзду до
світла ЦК
Ранком дійдеш по Мінську новому
за вісім хвилин.

А не стачить життя
змірять простий і праведний шлях
Від підшільних стежин, до війни, — де
боїв каламуть.

Чуєш, праця гримить?..
Комуністи твої у рядах
Перед часом і світлом упевнено й
чесно ідуть.

Молода — у веселках весни, в щирім
колі пісень,
Не стомила робота тебе, не зламала війна,
Вічно будеш такою.

Й тоді, як скінчиться
мій день,

З солов'їної пуці колиска,
З дрімотного бору труна...
Тільки знав я: зведуся,
притомлений боєм сурмач,
Щоб уславить твій стяг і твою
неповторну ходу,

Може, слово не те?
То пробач, Батьківщино,
пробач, —

Я тобі найсвятіше, неказане слово
знайду!

ПІСНЯ ЗЕЛЕНОГО ДУБА

Підняв я сонце на гіллі
Під посвист солов'їв,
А нетрі темні у землі
Корінням переплів.

Мені здасться:
Як до зір
Я зашумлю в пургу,
Не я тримаюся, повір,
За землю дорогу,

А на коріннях на моїх —
Не видно те здаля! —
Висить у краплях дощових
Планета — вся земля.

Гілля високі, молоді
Підняв я поміж нив,
Свої літа,
Як жолуді,
У землю посадив.

Живу, не знаю, скільки літ.
А день запам'ятав:
Горлають круки поміж віт,
Посуха йде до трав.

Змарнів од болю і листком
Я ворухнуть не міг;
Усох під рідним дубняком
Весь моховий поріг.

Мене, маленького тоді,—
Я вже не шив, не ріс,—
Хлопчина взяв в лихий біді
І до села приніс.

І на пісок упав я з рук,
Під сизі віття слив.
«Посадим тут»,— сказав хлопчук
На станції Розлив.

Та вийшов батько хлопчука,
У мозолях рука,
Мене, змарнілого дубка,
Підняв, немов сінка.

Листок зів'ялий він зірвав
І ще й сказав на це:
— Навіщо, хлопче, змарнував
Хороше деревце!

Не бачив я того, щоб дуб
Прийнявся в сінокіс,
Нехай би юний вітролюб
У ріднім лісі ріс.

Хоч сік сльозився на листку,
Подумав я: «Кінець...»
Бо вже не дуб я — на піску
Закурений дубець...

— Садіте! Виросте дубок!
Не матимем морок! —
Слова, як росяний вінок,
Та ще й рішучий крок.

Схилився добрий чоловік,
Газета у руці:
— Він буде тут із віку в вік
Шуміть на вітерці!

І я, маленький і прямий,
Поглянувши навкіл,
Ступив, від радості німий,
У свій холодний діл.

Від спеки плавилась блакить,
Немов прозоре скло,
А біль нестерпний в тую ж мить
З корінчиків зняло.

Не раз я чув щасливий клич
І слово те просте:
— А ваша правда є, Ілліч:
Росте дубок, росте!

Підходив часто чоловік
З вечірньої п'ятми:
— Подужчав, любий? З віку в вік
Рости собі, шуми,

Квітчайся в кроні, як вінок,
Дубочку, на дубок! —
І він пішов, ступивши крок
На стежечку-пісок.

Підняв я сонце на гіллі
Під посвист солов'їв,
А петрі темні у землі
Корінням переплів.

І жолудів,
І листя мідь
На землю шлю, повір,
І сотні літ мені шуміть
У саяві рос і зір.

І люди з сіл, і з дальніх рік
Під кроною стоять.
— А де той добрий чоловік? —
Я хочу запитать.

За Іллічем, як у поход,
Від станції Розлив

Іде,
Іде,
Іде народ
З копалень, хат і нив.

Дзвеню, зелений володар,
Державна міць жива,
З небес крутих сувої хмар
Змітає голова.

Мені здається:
Як до зір
Я зашумлю в пургу,
Не я тримаюся, повір,
За землю дорогу,

А на коріннях на моїх —
Не видно те здаля! —
Висить у краплях дощових
Планета вся земна.

СТАРИЙ МУЗИКА

Все біля мосту, далеко від хат,
Грає старий на скрипчині,
Над головою стоїть, як солдат,
Мука його в самотині.

Плинуть літа, мов ріка голуба,
Сповнені клопоту й грому,
А розмаїта шумлива юрба
Дуже далека старому.

Вітер свіжіє, ще буде вночі
Стежку сніжком посипати,
І зупиняються скрипки плачі,
Йде мій старенький до хати.

Стогне, іде і шукає поріг,
Вчора голодний, сьогодні,
Гнівню снігами свистять біля ніг
Білі замети холодні.

Ще й у морозній дзвінкій вишині,
Там, де зоря вечорова,
Кидає діду проміння сумні
Місяця біла підкова.

Смерть за плечима торує сліди,
Всохла, кривава, рукава,
І на скрипчині, набравшись біди,
Водить смичком, як на свята.

З ГРУЗИНСЬКОЇ

Акакій Церетелі

ПОЕТ

То безумець я, то мудрий, —
Як луна слухняна, стежу
За життя бурхливим шумом,
Й небу й тверді не належу.

За безумство не осуджуй,
Не дивуйся й мудрій мові!
Інший володар роздмухав
Жар у грудях співакові.

В мене в серці, як в свічаді,
Ніби в дзеркалі ясному,
Те свій образ залишає,
Що відбилося у ньому.

Язиком лиш те промовлю,
Що сприйняв мій слух уважно,
Що сприйняв мій зір, що розум
Зважив мирно, змірив зважно.

Я не той, але й не іпший,
Як гада юрба й ви з нею.
Я — гонець непосредній
Поміж небом і землею!

30 жовтня 1886

ЛЮБОВ

Здалека в журбі зітхаю,
Я люблю! Люблю над силу.
Із натхненною любов'ю,
Мабуть, зляжу і в могилу.

Хто вродливіш є на світі,
Як моя кохана — згуба?
Певне, сплять мене іскри,
Що сипнула в серце любя.

І якщо в житті у мене
З мук язик стає безсилий,—
Досить личко пригадати,
Уявити образ милий,

І журба зникає в серці,
В'ється радості дорога,
І тоді я прославляю
Цю любов, неначе бога!

1913

ПОВЕРНЕННЯ

«Люди всі, — бджола сказала, —
Люблять мед мій смачногожий.
А на мене хтозна за що
Погляд кидають ворожий.

Кажуть всі — у ній отрута,
Від жала остерігають,
Хоч і знають, що жалюся,
Як на мене нападають.

А брудну зелену муху
Допускають всі до хати, —
Можна всюди їй літати,
Можна всюди їй сідати».

Так і ти, поете, в світі,
Мов рої оті бджолині,
Язиком, буває, вжалиш,
Але ж мед несеш людині.

Якщо ти десь віддалився,
То за медом тягнуть руки,
Якщо близько ти — охоче
Завдають тобі розпуки.

* *
*

Що посіяли — пропало, не зібрали ми врожаю,
Бо не так боронували лан наш, зораний до краю;
Потім хліб наш молотили нам на шкоду — те я знаю;
Порох наш зробили мокрим, щоб не стрелили ми
в зграю.

Але ми в житті не змовкнем, підем грізними слідами.
Може, зійде після зливи райдуга понад полями,
Може, гряне блискавиця, тьму осяявши вогнями,
Може, одяг наш огнистий не покрийють горя плями!

ПРАВДА

А геть, манеж, де не коня,
А віслюка прославлять,
О, горе краю без вогню,
Де недостойні правлять.

Де розум відступа й добро,
Де лестоці й підлота
(Одна там міра пад усе —
Лиш срібло й позолота).

Хазяїн там в лице рабу
Плює горділиво строгий,

А раб ще й дякує судьбу,
Цілує йому ноги.

— Навіщо жити? — стогнеш ти.
Далеко стогін чути.
Та, не помстившись, в гріб лягти,
Що гірше може бути?

Важа Пишавела

АМІРАНІ

Уставай-но, Амірані, годі тобі спати,
Дай коневі вороному ячменику з хати,
Бо тому, кого цурають любовці жіночі,
Треба плакати-ридати, а не спати вночі!

(Народне)

Я бачу велетня, прикутого до скелі,
І сніг і дощ змиває пил зі скронь,
У грудях кров кипить, немов вогонь,
І серце гонить ритми невеселі.

Товстий ланцюг звисає на плечах,
Повзучим гадом тисне під руками,
І павутина в нього на очах,
Як сіть підступна, сплутана віками.

На тілі — льоду чорні валуни,
На грудях — мох, в очах — лиха година,
Стоїть він так, упавши на коліна,
Гадаючи порвати кайдани.

А перед ним, дарований судьбою,
Важучий меч, іржа на тім мечі,
Він плаче так, як дівчина вночі,
Кляне себе, що залишивсь без бою.

Земля сувора стелиться до ніг,
Над лицарем пливуть високі хмари,
Забувши час, як він гонив примари,
Чортів і девів гордо переміг.

І тільки песик, собачатко мляве,
Із лицарем стрічає ніч і рань,
Це крихітне створіння нелукаве
До неймовірних звикло сподівань.

Все лиже песик язиком ланцюг,
Гадаючи, що з того він порветься,
Що лицар підведеться, стрепенеться
І знищить враз всіх ковалів навкруг.

Тих ковалів, що пута кути вміли,
Кувати й гартувати в дві руки,
Що лицаря відважного схопили,
До скелі прикували на віки.

Коли ж від часу і страшної бурі
Ржавіють і старіють кайдани —
Приходять знову ковалі похмурі,
Гримлять в ковадло молотом вони.

І знов ланцюг товстений вироста,
Як гад повзучий, тисне руки кволі,
Коли ж той лицар звільниться з неволі
І вольна пісня ляже на уста?

Коли ж одягне гордий той титан
Залізну одіж і з мечем возстане,
Коли ж на ньому давній лід розтане
І посмішка засяє крізь туман?

На поєдинок вийде з чорним злом
І понесе свій меч на верховини,
Тоді здригнуться гори та долини
І вдарять люди перед ним чолом.

Заколисає даль свої сади,
В громадді туч закрешуть блискавиці,
І пречудові зорі та зірниці
На небесах сідатимуть в ряди.

Від гір до моря піде слава й віра,
І люди встануть, сповнені надій,
І забринить і зарокоче ліра
На всі лади — наш дивний чародій.

Відкриють хмари гір зелену чашу,
Могутній грім розплату понесе,
І ті, що полонили правду нашу,
Кричатимуть: «О горе нам за все!»

А ковалі, від зла несамовиті,
Зруйнують кузні і важкі міхи
І на ковадла, у вогні відлиті,
Проллють сльозу та за свої гріхи.

1884

АРАГВІ

Арагво мила, світло снів моїх,
Тебе побачив — серце звеселіло,
Я змолодів, і забринів мій сміх,
І, як струна, напружилося тіло.

Який предивний хвиль твоїх потік,
Коли, б'ючись по скелях рік у рік,
Вони гримлять розкутими громами
І дзвоном дзвонять вічно перед нами.

Але я все ж виводжу бідний спів
І зір кладу на сірі скелі й хати,
І хочеться мені з убогих слів
І про убогих пісню заспівати.

Бо серце й очі прагнуть лиш туди,
Де гір могутніх височать ряди,

Які тебе зростили, вільна дочко,
Яких ти груди ссала в сповиточку.

Радий я вмерти в тій височині,
Земля батьків хай вкрис хоч сьогодні,
Де сяють квіти в білому вогні
На грудях гір і в мареві безодні.

Де роси чисті, сизі, наче птах,
У квітів помирають на губах,
А тур стоїть на скелі край дороги,
Напруживши, як лук, високі ноги,

Зомлівши вкрай від пахоців природи,
Не боячись ні тигра, ні змії,
Ось-ось кладеться небо до негоди,
І темрява полки веде свої.

Шугають блискавки, і відповзає мла,
І підгортається крило орла,
Чуби озер, найоржені до бурі,
Чіпляються за небеса похмурі.

Вся даль тремтить, налита дивних чар,
І дивний спів снується з чорних хмар.
І чий-бо слух те пережити хоче,
Як серце гір гуркоче і клекоче?

Важкі дощі встряють до боротьби,
Течуть у кам'янисті жолоби,
Які і тут і там під сивими кряжамп
Ламаються й повзуть довгастими вужами.

І в дикому нурті вони повз тебе мчать,
На тілі несучи відчутого печать,
І не зупинить їх людська мала турбота
Чи урвища круті й Залізні ці ворота!

Зів'яне дощ, як марево руде,
А сонце втомлене за горами впаде,
І чорні хмарища, як звірі по осялях,
Шмигатимуть по урвищах та скелях.

Вони, налякані з недавніх пір,
Гарматні блискавки не вергають між гір,
Але в своїм нутрі несуть вогню печатку,
Щоб завтра цю війну затіяти спочатку.

Липень, 1886

ЗАСТОЛЬНА

Давай наливай-но по вінця
Вина проклятущого в чару,
А може, тоді зрозумію

Облудного світу примару.
Втоплю своє серце і горе
У розі предикого тура,
А може, побачу кохану —
Й минеться хвилинка понура.
Я Лурджу свого застремлю,
І з ним ми загинемо в морі.
Не жить по-собачи із вами,
А слави шукати у горі!
Завзятець шукатиме щастя,
Збиватиме ярма і пута,
Завзятець любити не стане
Оте, що в душі як отрута!

Серпень, 1886

ВІСНИК

Не зупиниш гіркої сльози,
Затужила ти, мамо єдина,
Нагадали осінні вітри
В мандрюванні коханого сина,
Він лежить, твій Махаре, в бою,
Під горою, де мертва долина,
Там, де плеще і пінить ріка,
Пісня синові родиться в хвилі,
Чорна куля у серці сидить,

Кров тече, мов джерельця несмілі,
Він прангулі тримає в руді,
Переламаний в ратному ділі.
Не згацьбив він твоє молоко,
Тож немарно його виростала,
На багаття завзятих вночі
Ворогів навалилась навала,
З ними стрівся Махаре в бою,
Вбив п'ятьох, — на одного немало.
Інших яструбів знищили ми,
Порубали ворожі знамена,
Перейшли до крутої гори,
І трава червоніла зелена.
Продзвеніли мечі уночі,
В білім полум'ї помста шалена.
Ще заплачуть в далекім краю
Білокосі жінки, білолиці,
Води Тереку стали вином,
Мамо, мамо, стара голубице,
Пощербили ми наші мечі
На окісті ворожім, на криці!

Вересень, 1886

ЛЮБОВ ПШАВА

— Я міцним був, послухай, брате,
Наче скелі, тверді відроги,
Якби волі мені додати —
Все б навколо хилило поги.
А побачив я у Ланарі
Стрункостанную комишинку,
Подивилися очі карі,
Та й ні сну нема, ні спочинку.
Не подумав я, не збагнувся,
Як сьйинули очей кришталі,
Вже на серці мій щит погнувся
У не звіданій ще печалі.
Потім зникла вона за рогом,
Наче вкрила мене негода,
Хай же будуть прокляті богом
Всі жінки і жіноча врода!
Шлю від себе гінців до неї,
Та ні з чим повертають люди.
Мила дівчино, як лілея,
Без меча ти розбила груди!
Якщо ранила — дай же ліки,
Якщо в рабство — то дай же пута.
Чи склепити свої повіки,
Щоб зів'яла любов, як рута?
Щоб ти з іншим сиділа в парі,
Довгу ніч, не малу хвилинку,

Цілував би він очі карі,
Шнурував би твою кохтинку.
Свідчить віра моя нетлінна,
З діда-прадіда заповіти:
Перед дівкою на коліна
Я не можу себе схилити.
Хай вже краще — душа із тіла,
Хай вже краще — посохнуть руки
Чи могильна б черва поїла
Бідне серце, що повне муки.
Так чому ж я з мечем суворим,
З газирями на цій одежі?
Хто там кине мені докором,
Що не муж я, а тінь пожежі?
Не злякають мене Сибіри,
Ні начальники-лиходії,
Я піду до ущелин сірих,
Де водицю беруть в сулії.
Там із кухлями, на камінні,
Тінібекову доньку вгляджу
І скажу їй слова нетлінні,
Наче душу перемережу.
Та за косу схоплю вродливу,
І направлю меча на груди,
Та коню посаджу на гриву,
Хай поплаче, то краще буде!
Повінчаю її з собою
У Чаргалі, в нічному святі,

А вже потім нехай до бою
Хоч і тюркські виходять раті.
А вже потім почнеться танець,
За багаттям, біля дому.
Я Зазулія. Пшавітянець.
І дівча не віддам нікому!

Вересень, 1887

ОРЕЛ

Орла побачив я в крові,
В бою з ним вороння чорніло.
Хотів він знятися до хмар,
Та до землі припало тіло,
Крило обвисло молоде,
І зір застиг ошаленіло.
О, будь прокляте, вороння,
Що в час лихий його підсіло,
А то б від чорних ваших тіл
За вітром пір'я б полетіло!

Липень, 1887

ГОРА І ДОЛИНА

Чому ти, горо, так погордо
Долині кидаєш свій зір?
Тому, що дивиться до неба,
Що не рівня до ваших гір?
Крутими скелями закута,
Несеш сніги й льодовики,
Червоним полум'ям кални
Ти запишалась на віки.
Тобі чомусь не до вподоби
Плоди долини наливні,
Її застібки з перламутру
На грудях, в золоті й вогні.
Тобі чомусь не до вподоби
Барвінку тихого блакить,
Вино Кахетії іскристе,
Від нього серце не болить.
Твоя ж сестра, твоя долипа,
Скарбам не значила числа,
Її травиця-медовиця
В крові героїв поросла.
Бездні тягнуться до неї,
Каміння рветься із заков,
Бо лиш вона під вами, гори,—
Долина — мати всіх основ.
Якщо ж провалиться крізь землю,
То й ваші зваляться краї...

Тож не метай на неї, горо,
Погорді погляди свої!

Квітень, 1889

ЛУРДЖІ

Ти маєш відчуття і зір
І схожий на людину,
Коли з долин летиш до гір
І день кладеш в годину.

Свистять вітри поміж копит,
І сам ти з вітром в парі
Зриваєшся у білий світ,
Під скелі темно-карі.

А лиш покличуть в турин ріг
До отчого порога —
То скелі стеляться до ніг,
Мов килими, дорога.

Знімаєш тугу ти мені,
Що серце полонила,
І дум вогні полум'яні
Підводять орлі крила.

Мене виносиш із долин,
Із морової тиші,

І від вовків, і від тварин,
Що за вовків страшіші.

З весни запізньої вві сні,
З осіннього рум'янку,
З ночей, що чорно-навісні,
Виносиш — до світанку!

Листопад, 1890

ЧЕКАННЯ

Наче пушинка, до скелі
Липне маленька хмарина,
Їм гармонує задума,
Як гіацинту долина.
Вітер гуляє по горах,
Виє звірюка-заблуда,—
І потемніла природа,
Наче проклятий Іуда.
— Що там, хмарино, чекаєш
На кам'яному порозі?
— Силу мою живодайну
Ворог зустрів на дорозі.
З чорної спеки тяжкої
Всохли джерела й криниці,
Там розлютований стрийко

Сина забив у сестриці.
Більш від батьків розгнівилась
Люба старенька бабуся,
Кличуть мене по країні,
Може, на щастя, озвуся;
Села від спеки врятую,
В долцику тихім потреба,
Плину і лину в задумі,
Сили прохаючи в пеба,
Щоб обросла я дощами,
Щоб повернулась на тучу,
Синьою зливою щастя
Землю зросила жагучу.
Щоб солов'ї заспівали
На золотім небогоні,
Щоб перед бо́гом я стала
З свічкою в чистій долоні.

Вересень, 1892

СМЕРТЬ ГЕРОЯ

Наче грім важкий прокотив селом,
Смерть забрала життя юначе,
Лікар відійшов із сумним чолом,
Відійшов і тихенько плаче.
Від пекучих ран той герой знеміг,

Вже ні їсти йому, ні пити,
Погасили жар чарувань своїх
Ворожбитки і ворожбити.
Не кладіть надій, не шукайте прав,
Вороття до життя не буде.
— Боже милостив, що за дуб упав! —
Посмутилися добрі люди.
І зоря зійшла над важку пітьму,
Гірко плакала до світанку,
Дошки стругані принесли йому,
Тому синові пшавитянки.
Від ворожих куль та гарячих ран
Смертний сон облягає вічі,
Буде сміх точить ворог басурман,
Що не вгледить його у січі.
Як відчув герой смерті хижий зір,
То зібрав людей свого роду
Та просив у них повести у двір,
Наче вбраного до походу.
Бо героєві, що боронить край,
Треба в смертну хвилину встати,
Не велить йому бойовий звичай
Вдома, в ліжкові, помирати.
Він з мечем в руці проти смерті йде,
Не здригнеться рука від страху.
Тільки де ж її видиво бліде?
Як шукать її, костомаху?
Грає меч важкий, мов легке пірце,

Хоч душа болить на розплаті,
І лукавий тать заховав лице
У знущання своєї прокляті.
Та не вчує він, як той біль пече,
Як ті стогони тиснуть груди,
Ще герой живе і мечем січе,
Переможцем' піде на люди!
Розгнівивсь отець, вибився із сил,
Розгубилась в турботах мати:
Молодий орел не складає крил
І не хоче ніяк вмирати!
— О ти, смерте зла, лютий тать вночі,
За що губиш Беродзе-спна? —
Плач сестри пливе, як вогонь свічі,
Стогнуть пригірки й верховина.
Обріза сестра дві коси із пліч,
А жона не ридає нині,
А жона в сльозах втопить темну ніч,
Як'залишиться в самотині.
Вже навік-віки та склепивши зір,
Спить Беродзе в своїм наметі —
Захисник людей, буйний сокіл гір,
Воїн Грузії в гордім злеті.

Спить на серці ніч, і лежить рука,
Що дідівський меч не зганьбила,
Відійшло життя, відпливла ріка,
Гомонітиме лиш могила.

Щит і меч кладуть — найдорожчий дар,
І рушницю, й важкі набой,
В головах — кинджал, як сталевий жар,
І стрілочатий шолом із бою.
У ногах стоїть Лурджа — вірний кінь —
Та повіддями горе значить,
Кінь ірже-ірже, бачить власну тінь,
А хазяїна щось не бачить...

— Хай бере меча Шанице — мій друг,
Щоб лягав на ворожі плечі,
А шолом і щит, для нових потуг,
Молодому віддайте Лечі.
Хто найперший з вас, хоч і всі — рідня, —
Понесе на чужинців кару,
Я тому бійцю віддаю коня,
А рушниченьку — Елізбару.
Мій шолом, і щит, і вогню припас
Даруватиме перемогу,
Це кажу, брати, кожному із вас,
Це скажу і самому богу...—
Так Беродзе-син заповіт повів,
По краплині зібравши сили,
Як трава, замовк, як свіча, згорів,
Слава тим, що його зродили!
Він сяйнув, пішов у нові світи,
Наче блискавка на руїні,
І в безсмерті там буде гордо йти,

А жалоба йде по країні.
Боже праведний, боже мій,
Де шляхи твої, де начало?
Що поганців тих розплодив, як рій,
А хороших людей так мало!

Травень, 1899

СОН МАТЕРІ

Вона ще спить. Та горе сну.
Глибини серця крають болі,
Немовби син у цю війну
Лежить скривавлений на полі.

І криче, кружить неспроста
Крилатий крук над головою,
І молоденькою травою
Розбите серце пророста.

Звелась, побігла... Вдалині
На придорожній сіла камінь
І б'є обличчя кулаками:
— О горе, горенько мені!

І з тої хвилі, з того дня
Ночами бродить по долині.

— Вопа причинна, — кажуть нині,
Сусіди кажуть і рідня.

— Вопа чортів не обмине,
Сама ж бо відьма! — кажуть люди.
Так важать, бач, не гріх облуди,
А серце матері сумне.

Січень, 1908

ПРАХОВІ РУСТАВЕЛІ

Підведися, устань, співаче,
Подивися не в самотині,
Рідне сонце пливе гаряче
Над землею твоєю нині.
І цілують поета руку
Покоління, дорослі й діти,
І несуть твого слова звуки
Біля серця, як заповіти.
І повстали раби недужі
У твоїй золотій надії,
І в гною, і в росистій ружі
Вже однаково сонце гріє.
Ми не ті, що були в проклятті,
З одного — народилось двоє,
Підросли юнаки завзяті,

Сизокрильці орли, герої!
Твердо гинуть, як Таріелі,
Захищають свою Нестану,
І в отецькій тісній оселі
Слава іверів не розтане.
Пригорнулись малі до тебе,
Обнялись, як з батьком діти,
Ти приймаєш їх в рідне небо
Не печалитись, а радіти.
Їм і мертвим, а подвиг спитьсья,
Їм і в ранах — часу немає.
Хай же вічно твоя десниця
Їхне діло благословляє!
Хай їм слово твоє залізне,
Наче пурпур, застеле вічі.
Бо вони у руках Вітчизни
Догоріли, як з воску свічі!

Вересень, 1909

ПІСНЯ

Якби долі не була пуга,
Якби груди не тисла туга,
Заспівав би хоч раз уміло,
А щоб серце та пораділо.

Замість горя — співай щосили,
Щоб обличчя троянди вкрили.
Той не легінь, хто сам, задарма
Одягає неволі ярма!

Підведись, подивись по світу,
З гір в долину на цвіт блакиту,
Що вважалося з гною й глини,
Ще оціниться на перлини.

Не підметка ти, не ганчірка,
Підведися, окрилься злетом,
Жовч людська, що плине гірко,
Попливе медяним шербетом!

ЗАПОВІТ

Вже не лайте ви нас залято,
Не вертайте жалі стокроті,
Що багато, ой як багато
Вам лишили в тяжкій роботі.
В почуттях, мов святі каліки,
Ми ридали під час навали,
А що хворим потрібні ліки,
Тож не думали й не гадали.
День Вітчизни хилився в скруті,
Кожна хвилька була немила,

Ми, батьки ваші, хворі й скуті,
Задаремно шукали крила.
Вже сідайте хоч ви у полі
На Мерапі Бараташвілі,
Хай загиблій поет в неволі
Вас побачить, братове милі!
Він не знявся могутнім птахом,
Коли сльози стояли в горлі,
Він же хоче над власним прахом
Та почути ваш клекіт орлій;
Що все бажане встало, браття,
Можна мертвим спокійно спати.
І запише синів завзяття
Мати Грузія, рідна мати!

Георгій Леонідзе

ГОРИ

Володар тут титан,
Той Прометей, що нам вогонь приніс.

Софокл

Гори стоять як велетні,
Ніби потопом змиті,
Снігом посипали голову,
Тінню орла накриті.

В синьому морі високім
Неба вузька щілина,
В грізному реві потоків
Ревище барса лине.

Крешуть рогами тури,
Свищуть гірські обвали,
Блискавку родять бурі,
Здобичі ждуть шакали.

Гордої волі лицарі
Тут виростали в пламені,
В битвах міцніли соколи,
Грузії горем гартовані.

ТАРАСОВІ ШЕВЧЕНКУ

Ми прийшли, Руставелі діти,
Сяє в славі земля твоя.
Заплетемо пісні, і квіти,
Й нашу дружбу в твоє ім'я.

Ти над скелею над крутою
Прометеєм зориш в світи.
Жовцю, кров'ю і гіркотою
Напоїли тебе кати.

Та не стьмили чоло в скорботі
І сьогодні, і в інші дні —
Вірш клекоче в народу плоті,
У безсмертнім важкім вогні.

Ніби іскри — рядки пекучі
Вилітають за роєм рій.
Ти, Кобзарю, мов сокіл в тучі,
Що почав проти смерті бій.

Свій народ тебе вчив літати,
Голос дав дніпровий заплав,
Україна — як рідна мати,
Йй ти душу свою віддав.

Віща кобза в кріпацькім полі
Кров'ю сходила на стерні,
Ти побачив Кавказ в неволі,
Чув наш стогін в далекі дні.

Ми до тебе прийшли в поклоні,
Наш Давид тобі шле привіт.
Вже пісні його не в полоні,
Не сльозами течуть у світ.

Ти, Акакію, був зорею,
Йй за свободу боровся він.
Тож поетові-Прометею
Вільна Грузія шле поклів.

Максала Мревлішвілі

ІЗ ЦИКЛУ «УКРАЇНА»

З ЛІТАКА

Вже прибули? Пахне свіжістю м'яти,
Київ вогнями розлився огнисто,
Просить водій біля нього сідати —
Звідси, мовляв, вам видніше на місто.

Так ніби з гір із Коджорських Тбілісі
Сяє, коли уночі споглядаю,
Світять зірки у блакитній завісі,
Рясно нанизані, з краю до краю.

Знаю, здалеку мене полонила
Києва даль і краса невимовна.
Я ж із Тбілісі, розправивши крила,
В Київ злетіла, радості повна.

Не відчуваючи втоми по всьому,
Серце наповнює радісний спокій,
Київ нас вабить, неначе додому,
Морем зірок у блакиті високій.

ЗОЛОТІ ВОРОТА

Їх замикали на замчища куті,
І вирував за ними древній світ,
Ранковий промінь заплітався в руті,
В камінні сивім тут, біля воріт.
Ворожі орди, що несли підлоту,
Втоптали в землю з кров'ю позолоту
Й самі, як черви, погнили в землі.
А в днях нових для щастя є робота,—
Ранковий промінь грає на гіллі.
Там, де стояли Золоті ворота.

БІЛЯ ПАМ'ЯТНИКА ДАВИДУ ГУРАМІШВІЛІ

Підносили нам хліба-солі
В привітній Зубівці діди.
Поклін же вам, стрункі тополі,
І люди, й ріки, і сади!

На радість нам, Вкраїно мила,
Братерства зводячи граніт,
Гурамішвілі всиновила
Твоя душа, твій милий світ.

Часи важкі і сумовиті
З тернами стіли у вогні.

Для нього, ласкою повіті,
Ти дарувала гожі дні.

Йому троянди солов'їні
Несла, щоб став щасливий він.
За все те — Грузія Україні
Кладе земний низький уклін.

Дзвенять, біжать потоки всюди
Із золотого джерела,
Співцева правда йде між люди,
Що здавна мрією була.

Тарас великий на могилі
Давида кличе в рідний дім,
І два мотиви, серцю милі,
Живуть у заспіві однім.

Ти бачиш: кетяги зелені
Грузинських ліз покрили двір,
І скоро Грузії олені
Примчать до тебе з наших гір,

Щоб передать Дніпру привіти,
Побачить плеса і мости,
Щоб українські вишні-квіти
В гіллясті роги заплести.

НА ДНІПРІ

Човен з далі впливає голубої,
Бризки хвилі — як перлини серед літа,
Луг рясніє у ромашці, в звіробої,
Як у Рильського сорочка шовком пита.

А Дніпро — мов синє поле на світанку,
А здаля он Київ мій ясниться.
Подорожній до ладу веде співанку,
Мов господар, поглядає на столицю.

В МУЗЕІ ШЕВЧЕНКА

Немовби стіни залу відступили
І ясне сонце вкрило далину.
Тут жив Тарас, біля його могили
Я вздріла Церетелі сивину.

Слова бриніли, наче пісні звуки,
І в них братерства жевріла зоря,
Осяюючи подвиги і муки
Великого Тараса-Кобзаря.

І мудрі очі сяли в неспокою,
Як два вогні із вікової мли.
Діди й жінки з побожністю палкою
Ім'я Тараса в серці берегли.

Жорстокий вік лічив свої години,
Сплітав із гнівом сльози і журбу.
І слухали Нестани-Тіпатіни
Про каторгу й поєтову судьбу.

Свистіли на барханах суховії,
Хилились кос-аральські комиші,
Злились в єдине муки і надії
У двох співців, як у одній душі.

Та днів нових заклекотіла сила,
Засяла дружби пожадана мить,
Зметнув світанок пурпурові крила,
Щоб вежу тьми і гніту спопелить.

Є в Києві картина: Церетелі
Перед Шевченковим погруддям землякам
Говорить про оті шляхи веселі,
Які тепер уже розкрились нам.

Іраклій Абашидзе

* *
*

Це ти тут, музо,
Світанку зоре?
Тебе, преславно,
Будем вітати!
Ти руйнувала
Для Важі гори,
Щоб до каміння його прикувати.

Слізьми й думками,
Снігами й жаром
Хурджин вишивала
В чаргальській рані,
В льохи багрянні
Вино вливала,
Щоб пензлем висушив Піросмані.

Несла ти вічно
Муки й розлуки
На наше небо

Барвіння милі,
Це ти поклала
На Ганджу руки
Бараташвілі?

В ділах ти славна!
Скажи ж, казкова,
Бажання й примхи ти підкорила?
Чи всіх з'єднала
Барвою й словом,
Чи жертвам душі
Усі спалила?

Якщо я маю
Гріх перед богом,
Якщо стьмяніли
Слова й мотиви,
Якщо з'їдають їх за порогом
Могильні черви вічної ниви,—

Якщо трясеш ти
Землі обличчя
І хилиш брами
Пекла й Едему,
Якщо це в тебе
Закон і звичай,—
То дай пощаду
Рабу твоєму!

Григол Абашидзе

ЗОЛОТИЙ ВІНОГРАДНИК

Виграє тобі в кетягах промінь і сік,
Твого заходу сонця не вгляджу повік,—
Ти любов мені, й мати, і сміх, і дитя,
Золотий виноградику, гілко життя...

Я люблю твої скелі й стоусту луну,
Рік малинових клекіт і синь-бистрину,
А для пісні моєї з початку в кінець
Ти — і корінь корчавий, і сяйний вінець.

Ти і сонце мені, біле сяйво і тінь,
Пурпурова, як вечір, душі височінь,
Є вродливі краї, де життя молоде,
А над Грузію в світі — немає ніде!

Я, завзяття набравшись, співаю тобі
Ці сердечності грона в задумі й журбі,
Бо для мене ти мати, і сміх, і дитя,
Золотий виноградику, гілко життя...

МОЛОДИЙ ВИНОГРАДНИК

Не личить їм дорослість соковита,
Без оксамитово-червоних шат,
Маленькі лози, повні сонця й літа,
Похожі на безрогих козенят.

А ця ось тут, що підвелась високо,
Відпустить листя, як зелених птиць,
І струнко, як дівчатко мрійнооке,
Біля пакілля ляже горілиць.

Лоза зведеться, й зрадуються кості
Отих, за ким вже не бринить сльоза,
Що в мертвім полі, на німім помості
Підводить крила Грузії лоза;

Що золоте поліття гроном встане,
Не кров, не меч, не ордище руде,
До кого воля діткнеться устами,
Тому вмирать не суджено ніде.

ВІЧНА КОЛЬЧУГА

В татарському полоні, повен туги,
В ярмі у персів, з лицарським чолом,
Грузин і спав, а не знімав кольчуги,
В кольчугі він обідав за столом.

Кольчугу рвали гострі ятагани
І пукерів турецьких злі мечі,
Він лікував під нею чорні рани,
Палац возводив на своїм плечі.

А повернувшись із війни в домівку,
На кільця броні клав нову печать,
Дививсь навколо, щоб лиху мандрівку
Лукавий ворог не зумів почать.

Орав або чавив дорідні грона,
Сміявсь чи пив до самозабуття,
Пішовши в світ із матернього лона,
На щит і меч дивився ще дитям.

Забули многі рідну мову й віру,
А він одиц, поміж буденних справ,
Підводив сам собори понад міру,
В кольчuzі книгу Тигрову писав.

В татарському полоні, повен туги,
В ярмі у персів, з лицарським чолом,
Грузин і спав, а не знімав кольчуги,
В кольчuzі він обідав за столом.

З АЗЕРБАЙДЖАНСЬКОЇ

Расул Рза

ПОКИ Є ЧАС

Годинник б'є,
І падають хвилини
В вічність,
І забирає час людей...

Поки є час,
Дивись на світ відкритими очима,
А вже як надивитися не зможеш,
То у стіну великої споруди
Хоч камінь поклади.

Вдихай повніше пахоці весни
І золоте волосся
Десь на світанку вітром відсвіжи.

Поки є час,
Іди зорю зі мною зустрічати,
Поки є час,
Люби та будь коханим.

Хай наші мислі
Сяють у пітьмі
І на губах тобі
Усмішка квітне!

Поки є час,
Нехай тепло руки
Зігріє товариську руку.
О, скільки нам звершити на меті
І скільки ще сказати!

Поки є час,
Тонесеньку гіллячку
Ти прищепи до дерева міцного
І не кажи, що ти, як всі,
До ворога — нещадним будь,
До друга — ніжним.

Поки є час,
Живи, грудись. Та так трудись,
Щоб, як підеш від нас,
Уздріли люди там, де ти стояв,
Пролом гори
Й смертельну порожнечу.

* *
*

Ти сказав єдине слово, хліборобе-горянине,
Я його склади вчуваю, слово музикою лине,
В ньому більше того змісту і глибокої мудроти,
Ніж в ученім фоліанті, що писався без турботи.

З КУМИЦЬКОЇ

Анвар Аджієв

СУЛАК ЗНАЄ

Сулак переповість, як ми пасем овечок,
А Дон — як вороних купаєм без вуздечок,

• А Волга — як весіль у нас гульба ячить,
Чого ж не знає злість — то краще хай мовчить.

Хто руку подає — земляк мій тисне руки,
Та голови не тронь, — бо смерть не дасть поруки.

На шапці земляка п'ять шовів є, либонь,
І їх не розсіче і шаблі злий вогонь.

Дорожча ж над усе, дорожча шапки й чуба —
До друзів є любов, а не злоба і згуба.

З ТАДЖИЦЬКОЇ

Мірзо Гурсун-заде

ЗОЛОТА СЕРЕЖКА

Золота сережка упала в ріку,
Засмутились очі, мов день на віку,
То моя кохана купалася в ній,
Стала потопати на хвилі крутій.
А сягнула берега — вийшла із води,
Мов ягня від тигра, з лихої біди.
Золота сережка згубилась на дні;
Подивились очі, очиці сумні.
Я сказав: кохана, не плач, як вві сні,
Квіте мій трояндовий, очі ясні!
Загубить сережку — не горе-біда,
Не змарніла врода твоя молода.
Буде вона довго для серця служить.
Будуть нею довго закохані жить.
Не гнівись на річку — вона, як і ти,
У квітках для мене пливе у світи...
А на хвилі гляну — того не втаю —
Я твоє обличчя у них пізнаю.
Радують очиці твої молоді,
Мов душа купається в чистій воді!

Мірсаїд Міршакар

ОРЕЛ

Плакав крилатий орел на горі
Вечором, в сяйві зорі.

— Владарю птиць, — запитав я орла, —
Чому журба облягла?

І, не підносячи крил в тишині,
Каже орел той мені:

— Я царював на скелястих шляхах,
Птицям всіляким на страх;

Був наче блискавка, був наче грім
Силою й летом своїм.

Гордо дивився, не мружачи віч,
Сонцю летів я навстріч,

І не було в висоті й далині,
Хто б дорівнявся мені.

Та зі вчорашньої днини в орла
Заздрість на серце лягла.

Вчора побачив я: в небі, між хмар,
Інший летів володар.

Крила його на півнеба пливли,
Де ці взялися орли?

І відповів я сумному орлу:
— Людям віддай похвалу.

Того орла, що висоти скорив,
Розум людини створив!..

З КАБАРДИНСЬКОЇ

Алім Кешоков

* *
*

В мої чотири літа залп «Авроры»
Вночі осяяв і стежки, і гори,
І засвітилась між зелених віть
Зоря майбутніх років і століть.

Тоді мій батько з пломеню горнила,
Що зоряниця Жовтня засвітила,
Їував мені метал на стремена,—
Вважав, що в сина путь лежить одна.

Я ще не знав, де за аулом поле,
Як батько дав букварика до школи,
Я в нім уздрів усі шляхи ясні
І світ, як день, в блакиті повесні.

Їрута тропа лежить мені на гору,
Та я люблю ходу свою сувору
І відкриваю далі молоді,
І сам я відкриваюся тоді.

З МОЛДАВСЬКОЇ

Петря Дарієнко

МОЄ СЕЛО

Тополя в листі молодому
Шепоче пісню у дворі,
Хлоп'ям, виходячи із дому,
Її я слухав на зорі.

Той лист осінньою порою
Сердечну дойну гомонів...
Вставало сонце за горою,
Над сном ночей, над жаром днів.

Ти наче правда, що єдина,
Тополе з рідного села,
В устах бояр твоя долина —
Долина Злодіїв була...

Під мовчазним старим застрішком,
Кладе село дороги слід.
У дощових просторах нишком
Ти все кривавилось від бід.

Зносилає в латах сорочиця,
Личак — з дідівської пори.
Ти смерть змагало, як орлиця,
З-під віковичної гори.

Люблю сади вишневоликі
У дощові й погожі дні,
І не тому, що ти велике —
Що й Люксембургу дорівні,

Люблю за те, що ти боярам
Не підкорялося з віків,
Що на твоїх долинах ярих
Лунали кроки гайдуків.

Що ти носило в дні похмурі,
Неначе зброю, мрію мрій,
Що міць твоя — могутніш бурі,
Душа — як світлий буревій.

Під тополиною й вербою —
Мої брати, батьки й діди,
Твої поля пройшли з журбою,
І я поніс її сліди.

Мій рід в полатаній одежі
Зігрів любов'ю, в полині
Полів розметані мережі,
Сльозами сповнені вповні.

Царі здирали третю шкуру,
Бояри зичили кінець,
А ти носила в ніч похмуру
Надії світлий промінець,

Щоб засвітити інші дати,
І розпашіти інший жар,
І на важких пожах розплати
Розтнути помисли бояр.

Коли високої години
Здійсниться добрий заповіт,
Виходь, село моє, з долини
На росний цвіт і щедрий світ,

Щоб я проніс любов до тебе,
Легку, як матері — дитя,
І тополину, й хліб, і небо,
Моє село, на все життя!

З ЛАТИСЬКОЇ

Ян Райніс

ЗЛАМАНІ СОСНИ

Над морем опівночі вітер промчав
І сосни високі на дюнах зламав.
Їх думи у всесвіт далекий пливли,
Хилитись і гнутись вони не могли.

«Злі сили зламали життя молоде,
Та битва не скінчена, битва іде.
У кожній гіллячці в нас опір живе,
І кожен наш стогін до битви зове».

І сосни, хоч вітром поламано їх,
Пливуть кораблями у хвилях морських,
Ідуть проти бурі у світлі краї
І знову у хвилях приймають бої.

«О сило ворожа, хоч як нас ламай,
А все ж ми побачимо сонячний край!
Зламаєш нас в тріски — не в тому печаль,
А все ж ми побачимо сонячну даль!»

Ян Судрабкалн

ЛЕНІН

Мрійники чекали сотні літ,
Як завітне сад у добрій днині,
Тільки Ленін підійняв ваш світ,
Щоб у щасті бути сиротині.

Вбогий часто хилиться без прав,
Терпить злидні і ховає муки.
— Переможем! — Ленін всім сказав. —
Якщо люди візьмуться за руки.

В мрамурі живе вогонь душі,
Але й там він, Ленін, сам собою,
Із його іменням латиші
Йшли за революцію до бою.

За безсмертним помахом руки
Встала дружба, як міцна потуга,
І в латиськiм серці на віки
Той, хто нам за батька і за друга.

Вщухли бурі на земних полях,
Світ старий затерши до останку,
Латиші в майбутнє стелять шлях
З Леніним, як сонцем на світанку.

Я ЗНОВУ ЇМ СОНЯЧНИЙ ХЛІБ

Турботи і обов'язки ростуть,
А птицю часу не схопив за крила,
Чи то ворона, чи канарка мила,
В руді лиш пір'я, наче папірець.

Я зледачів, і вади все ростуть,
Стогну від ляку, рюмсаю у горі,
А де ж мої рядки червонозорі?
Все, що писав,— не важить, як свинець.

Важкі гіркоти жадібно ростуть,
Як Поліфем, долаю горе криком.
Ніхто ж не винен. Стану без'язиким,
Кошмари б'ють у голову. Кінець.

А нерви гніву в'ються і ростуть.
Ти, може, носиш з юністю хворобу?
Чи, може, маєш з квіткою подобу? —
На рожах довго спіє багрянець.

Під снігом трави гнуться, а ростуть.
Отож і я, здолавши злу годину,
З'їдаю сонця золоту хлібину,
Як віл, працюю, стомлений вкїпець.

А птиці часу линуть і ростуть,
Нехай то сойки чи синьоворонки,
Одне перо я вириваю тонко,
Найкраще з кращих, Латвії співець.

ПІСНЯ СВОБОДИ

Пам'яті Т. Шевченка

Орел і жайвір задзвеніли в парі,
Бринить струна, співає нам Кобзар,
І слово щедре із кривавих нив,
Обмите потом, куте в поединку,
Летить під хмари в рідному краю.

І, відгорнувши чорних туч навалу,
Тарас виходить до свого Дніпра,
Де Україна мила гомонить,
Де від глибин гарячим сонцем сяє
І серце б'ється збратами людей.

О світе кривдний, притули долоню
До чорних вій гадючих тих очей,

Поглянь — Тарас підвівся понад кручі
Із титлом сонця на своїм чолі.
І чують люди, як нуртує море,
Орли клекочуть в темряві ночей,
Сріблястий жайвір в'ється біля хмари.

То пісня волі обнімає серце,
Тече до Африк і до Азій жовтих,
Де люди обривають кайдани,
По землях тих, неначе тепла буря,
Неначе бджіл роїння найсолодше,
Летить поета віщій заповіт,
Як пісня волі!

* *
*

Якщо один — то я мале зерня,
Листок чи гілка, літера чи крихта,
А я із друзями своїми, із людьми,—
Я — нива довга і гора хлібів,
Я — сад, і книга, і народ могутній.

То нещасливі дні мого життя,
Коли я замикався від людини,
Знемігши вкрай, бродив по болотах,
І став німим, згубивши пісні слово.

Зарум'яніли дні мого життя,
Коли я зрозумів і став співати
Про те, чим люди мріють і живуть,
І серце злив з народом воедино.

Тоді я знову глибоко відчув,
Що сад, і книга, й літаки у небі,
Матроси й капітани на морях —
То мій народ і я стаю народом.

Тоді я зміг накази розуміть,
З людьми боротись — тільки за людину,
Не покладати рук своїх в труді,
Бо сам я — комуніст,
Бо я — людина.

Арвід Скалбе

МІЙ ЧИСТИЙ НЕБОКРАЙ

О мій чистий небокраю,
Марно душу я тривожу,
Я дійти до тебе маю
І ніяк дійти не можу.

Ти близький, мов на картині,
За рікою голубою,
Луг пройду — і в тій годині
Стану поруч із тобою.

Переходжу луг в блакиті,
Шумовиння трав зелене,
Відчуваю тої ж миті —
Далі й далі ти від мене.

Так тягнусь до твого гromу,
До проміння спередсвіта,
Не здаюся я на втому
В дні і в ночі, в довгі літа.

Розумію всю мороку,
Мій далеский небокраю.
Носиш мрію ти високу,
Ту, що у собі плекаю.

А як зляжу на привалі,
Може, першим, може, сотим,
То вклонюся сипій далі
І ясним твоїм висотам!..

ЖИТО

Сонце випростує плечі,
Гріє натруджені дні,
Літа пекучого печі
Тижнями тліють в огні.

І на росистім світанні
Марево в'ється руде.
Мов палянички духмяні,
Пагорки поле кладе.

Так під небесним потоком,
Де вітерець проліта,
Зерном рясним, крутобоким
Спіють блакитні жита.

Озеро пле прохолоду
На потемнілі сади,
Блискавки хрестяться в воду,
Мов забобонні діди.

Жде,— може, люди невчасно
Ще на коліна впадуть?
Жде і розгнівано гасне,
Дальню осяявши путь.

Он і косар гордовито
Усміх несе на лиці.
Небо, людина і жито
Щастя тримають в руці.

З ЛИТОВСЬКОЇ

Едуард Межелайтіс

ПАЛЬЦІ

Прокидаюсь.
Умирає сива тиша,
Ніч відходить, темна, як гора,
Сон-дрімота мої пальці не колише,
І роботи настає пора.

Наче келих, задзвеніла вся кімната,
Білим шумом
Ллється через край,
Сиплються хлібів тяжкі зернята,
Поміж пальців
Хилиться врожай.

Пружні пальці
З каменю й цеглини
Зводять палац, піднімають пил,
І народжують нові машини,
Ліплять м'язи із чавунних брил;

Водять пензлем,
Знаються з натурою,

І знаходять фарби в дивині,
Білий світ
Хотів би стати бурею
І лягти на тихім полотні.

Бачили ви
Коників несмілих,
Стрибунців у росяній траві?
Так по клавішах
Дзеркально-білих
Скачуть пальці —
Коники живі...

Мої пальці
Натискають струни скрипки,
І не музика бринить,
А тихий щем:
Сльози Гріга зоряно і хлипко
Падають
І падають дощем.

Мої пальці
Мнуть вологу жовту глину,
З тої глини пісенька дзвенить,
Польова красуня за хвилину
Заплітає з сонця
теплу нить.

Мої пальці
Поринають в буйні коси,
І між пальців,
Як жива вода,
Струменить, проміниться волосся,
Не зупиниш,—
Повінь молода!

Мої пальці
Замовкають між собою.
Сон і тиша.
Сон і мрія над тобою.

З ЧУВАСЬКОЇ

Михайло Сеспель

* *
*

У жовтій спеці далина,
І нива грає, мов струна,
Під вітром плещеться вона,
Важка від золота-зерна.

Ні, то не спека у житах,
То радість лине у блакить,
Душа звивається, мов птах,
І все дзвенить, і все дзвенить.

Душа співа — і що то в ній?
Чи то зустрів красуню я?
Чи неба ллється синь-прибій?
Ні, ні! — Цвіте земля моя!

У ліс, і в поле, і в ярк,
В село і в вікна голубі
Життя зробило щастя крок
В своїй невиданій судбі.

І от дзвенить душа, як май,
Як милий жайвір угорі.
Як серцю скажеш: — Не палай! —
В нім сонця жар і цвіт зорі.

О свіжий вітре, вітровій,
Лети, буди Чуваський край,
Минуле горе впрах розвій,
Звитягу дай і силу дай!

Хай серце пісню обновля
І кров клекоче, як в огні,
Нехай поля, нехай земля
Цвіте барвистіш день при дні.

В мені живе мільйон сердець,
Я сам — мільйон, не сирота,
Мільйона чувашів співець,
В мільйони вірш мій проліта.

Педер Хузангай

Старий дуб — наш батенько.
(Чуваська народна пісня)

ДУБ НАД ВОЛГОЮ

Над Волгою, на березі крутім,
Я бачив дуб за даллю голубою;
Не раз, не двічі блискавку і грім
Стрічав уніч, як воїн серед бою.

Порошить заметіллю листяною
І ворога не пустить в рідний дім, —
Сини-дубки, зібравшись юрбою,
В тісному колі гомонять об тім.

Отак і ти, народе мій, свій корінь
Пускаєш в землю. Не страшні тобі
Ні сполохи, ні грози в боротьбі,
Коли сім'я одна, одна просторінь.

Я взяв твою тривогу й супокій,
О дубе-батеньку! Я жолудь твій.

* *
*

Її назвав я жартом: Форнарина.
Художник-друг писав її портрет.
Життя іде, — вже має доньку й сина
І мужа має, кухню й кабінет.

Та жарт отой цвіте, немов перлина,
У неї в серці; від усіх прикмет
І зустрічей лишилась та хвилинка,
Коли було пожартував поет.

Зустрінемось — про книги йде розмова,
Про школу й діток, працю і сім'ю...
Вона і я, мов слухаючи слова,
Насправді — юнь пригадуєм свою.

В очах її на хвильку лиш майне
Лукавий зайчик, гріючи мене...

З КАЛМИЦЬКОЇ

Давид Кугульгін

* *
*

О, скільки слів живе на цій землі!
Але у власність чи для влади — гніту
Не купиш слова, не замкнеш в столі,—
Воно, на щастя, є скарбами світу.

І сотні сот разів усі уста
Відтворюють одне й те саме слово,
І на устах у кожного з півста
Те слово зміст міняє загадково.
І пахне різно, й визначає річ,
Важке, як меч, легке, як небокраї,
І відкриває ревно світло й ніч
Тії людини, що його мовляє.

В нім неба синь і шепіт ручая,
Його звучання — то лишень одежа.
У кожному слові є душа своя —
Душі людської зліпок і мережа.

СВІТЛО ВЕСНИ

Коли весна, провісниця врожаю,
Нагріє землю й вийде у зеніт,
І, пахощами сповнений до краю,
Заколихає трави зелен-світ,

Я йду один під степові зірниці,
Бездумно десь лягаю на траву,—
Там не черпаю мудрості з криниці,
А так собі зі всім живим живу.

І наді мною синя та багата
Зіходить вічність в тихій ковилі,
Тріпоче жайвір, взявши на крильата
Веселий дзвоник неба і землі.

Тоді душа — мов птиця невідома,
Весь світ в мені.

І я у нього — вдома.

З ІНОЗЕМНИХ МОВ

З ПОЛЬСЬКОЇ

Адам Міцкевич

МАТРОС

В альбом Л. Костровицькій

— Слухай, матросе, нещасний втікачу,
Як же ти швидко нас кинув!
Берег ти рідний лишаш. я бачу,
Так, щоб і слід твій загинув.

Та, опустивши додолу зіниці,
Раптом ти нам усміхнувся,
Криє рум'янець бліді твої лица,
Весь ти немов стрепенувся.

Всі відтягають розлуки хвилину,
Всім до рідні не байдуже...
Як же то можна лишать батьківщину
З усміхом в очах, мій друже?

— Слухай,— сказав він,— я жив тут
роками,
Знаю всі звичаї досить,

Край цей широкий, з лісами й полями,
Радістю серце не зросить.

Темряву тільки я бачив і злобу,
Чесність, в кайдани закуту,
В головах мудрих — лиш зисків жадобу,
В серці жіночій — отруту.

Щастя не вабить мене особисте,
Силу своєї любові
Я під час поводи, буряно-млистий,
Вірному звірив човнові.

Де вже оте раювання безкрає!
Я ж крізь холодну завію
В човні останньому, що потопає,
Бачив останню надію.

Тільки сьогодні у розпачі гнівнім
Я вже не буду на морі,
Бог мене втішив видовищем дивним,
Очі прозріли суворі.

Матір зустрів я, незламну спартанку,—
Що їй і сльози, й нестатки?
Доня у неї — мов сяєво ранку,—
Дівчина з серцем сарматки.

Нам вони, наче святим у неволі,
Кинутим звіру на муки,
В серце вселяють надії, не болі,
Зілля дають від розлуки.

Що нам залізні страшні огорожі,
Що нам страшні лиходії,
Зрада жахлива? — У нас на сторожі
Їх променисті надії!

Вище ж но парус! Пливти нам допізна
По неозорому лоні!
Їдьмо! Повік не загине Вітчизна,
Де матері такі і доні!

1824

ВОЄВОДА

Опівночі із походу
Повернувся воєвода,
Вкритий порохом війни.
В спальню кинувсь тої ж миті,
Смикнув полог... Що ж робити?
Ні служниці, ні жони...

Став темнішим він від ночі,
Спохмурнів, насупив очі,
Подивився навкруги.
Вус крутнув... З досади плюнув...
Вийшов геть, замок засунув.
— Гей, ти, — крикнув до слуги. —

Чом нема при загорожі
Ні собаки, ні сторожі?
Я вас, бидло! Гультяї!
Ти візьми батіг для кралі
Та зніми гвинтівку в залі.
Ну, за мною... Я ж її!

Пан біжить попід парканом,
Хлопець ззаду, вслід за паном.
Входять в сад і край води,
У альтанці, за фонтаном,
В білім платті, бачать панну,
Ще й паничик молодий.

Він говорить: — Все пропало,
Чим недавно я, бувало,
Снив щоночі, що любив:
Білих персів подих ніжний,
Очі, шию білосніжну, —
Вовода все купив.

Скільки літ тебе шукав я,
Скільки літ тебе кохав я!
Ти від мене відреклась.
Не шукав той, не страждав він,
Сріблом, злотом побряжчав він —
І йому ти віддалась.

Я скакав у темінь ночі,
Щоб побачить милі очі,
Щоб кохану віднайти,
Побажать після весілля
Днів щасливих, новосілля
І світ за очі втекти.

Панна плаче і сумує,
Він коліна їй цілує,
Пан стоїть з слугою в ряд.
Крізь гілки слідкують тихо,
Бачить хлопець: буде лихо!
Вбито шомполом заряд.

Обережно підступились.
— Пане, щось я не прицілюсь,—
Бідний хлопець прошептав.—
Вітер в очі, слъози ллються,
Пальці з порохом трясуться —
І в панівку не попав.

Вдарив постріл з-під паркана,
Не діждався хлопець пана —
Стрельнув прямо у п'ятьму.
Восвода похитнувся...
Хлопець, певне, промахнувся:
Трапив прямо в лоб йому.

1827—1828

ПІСНЯ ПІЛІГРИМА

В цих деревах стільки вроди,
Зелен-сад на виднокрузі,
Птах співає, шепчуть води,
Дзвонять коники у лузі.

Так чому ж мене в задумі
День весняний не хвилює?
Бо сирітське серце в сумі,
З ким ту весну поділю я.

Ген за домом сірі хмари,
Там музик мандрівних бачу,
Чую спів і дзвін гітари,
Відчиню вікно і плачу.

То бродячі менестрелі
Викликають вніч коханку.
З ким же співи невеселі
Поділятиму до ранку?

Скільки знав я горя й лиха,
Не вернусь, проте, додому.
Хай моя могила тиха
Прийме пісню невідому.

Руки стиснувши, сідаю,
Свічка вогником колише,
В мислях пісеньку складаю
Чи пером скриплю у тиші.

Думка й слово б'є, іскриться,
Що ж весни не бачу в цвіті?
Бо душа, як та вдовиця:
Тільки сиріт бачить в світі.

Літа, весни й зими в далі
Деся пливуть, як промінь білий,
Тільки я живу в печалі —
Пілігрим осиротілий.

1832

Юліуш Словацький

ПІСНЯ НАД НІЛОМ

Лист не шелесне, в задумі гай...
Яке то небо, який то край!
Звелися гори — важкі цеглини,
А на цеглинах лежать хмарини.

І я в тім краю терпів і жив,
І я водицю із Лети пив.
Тепер на хвилю в старому Нілі
Підводжу очі я посмутнілі.

Дивлюся в сумі до тих країв,
Немовби серце хто затруїв;
Воно, як лебідь ген над водою,
Заснуло, бідне, одне з бідою.

Мій човне бистрий, здіймай крило,
Туди, де видно мені село.
Де голубині літають зграї,
Село в долині цвіте в розмаї.

Ні, далі мчися з тії краси,
Тут похилились пальми-ліси,
І хата з глини ген за горбами,
З вінком терновим і з голубами.

А р а б

Тут щастя, брате, нема піде,
Поглянь: із хати й димок не йде.
Немає долі, немає втіхи,
Хоча й віночки висять з-під стріхи.

Можливо, в хаті зарази струц,
Лежить там, може, людина-труп.
Там голі діти і вбоге ложе,
А труп не чує, не допоможе.

І труп той варто віддати землі,
Заснуть голубки у сивій млі,
Труну заріють в піску сухому,
І син-бідаха прийде додому.

П о е т

Якщо це правда, о човне мій,
Блакитні хвилі розріж мерщій.
До цієї хатки неси з прибою,
Де над померлим сім'я з журбою.

Неси, мій човне, там жить мені,
Там буду вити в самотині
І надривати це серце хворе,
Де сплять голубки, де стогне горе.

А р а б

У тебе, брате, думка пуста:
Коли голубки вглядять хреста,
Біле світання, рожі зі Сходу,
То розлетяться, як на негоду;

Аллах великий побачить все,—
Чотири скелі він принесе
І труни зрушить, складе горою
Над голубицями й над тобою!

П о е т

Якщо між вами панує страх,
Хай спить і вихор, і мирний птах.
Я не загляну в хатину вбогу,
А сам полину на шлях-дорогу,

Так, як іздавна, з юнацьких літ,
Лечу я летом в широкий світ.
Лети, мій човне, як тії птиці!

А р а б

В Рамзеса зможеш спочить в гробниці.

П о е т

Ну що ж, принаймні у тишині
Знайду там силу, спочину в сні,
З обличчям тихим, неначе в хаті,
На варті будуть гінці крилаті.

А чи далекий той шлях мені,
Де спати мушу, як труп?

А р а б

О ні!

Там за лісочком, де річка чиста,
Де в'ється в пальмах дорога млиста.

Він говорив, а човен плив.

ВІВАТ, ПОЗНАНЦІ!

Буде грім повстання вранці,
Боже наш, розвій нам горе!
Мов качки за синє море,
Йти на ворога зібрались,
Вже-бо, вже... Віват, познанці!

Треба знати, пане, вранці,
Скільки нас піде в повстанці,

І кіннотні, й пішаниці,
Треба всім купить рупниці —
І вперед! Віват, познанці!

Облічили все без спірки, —
Люблять спірку ту поляки! —
Ухвалили, як вояки,
Закупити кушу зброї —
Тридцять бочок — добрі мірки.

Люди, пане, не вигнанці —
Справжні барси, а не ланці!
Стануть з боєм на сторожі,
Бить не мух — лоби ворожі!
І вперед! Віват, познанці!

А вже люди в Бористані
Антимонію цінують,
За грішми не пожалкують,
Бо без куль — розлада в стані,
Без рушниць — бої погані.

Це, мій пане, риса звична
Старопольської натури,
І вона ж — філософічна:
Обережно лізь на мури,
Щоб не здерти, пане, шкури.

І послали до Парижа —
Без тяжби тії старої —
Тридцять бочок взяти зброї.

Та знайшовся недоумок,
Вніс на раду інший тлумок:
«Можна, — каже, — й з крем'яною
Йти з рушницею одною!»
Шельма, зрадник, недоумок!

А при зміні варті вранці
Він ще радив наостанці
Взять рушниці за хвилину,
Розпочати стрілянину,
Сучий син! Віват, познанці!

Ярослав Івашкевич

СВІТЛО

Зупинився в синій тіні зморений мій кінь,
Простягну свої долоні в тиху далечінь.

Світловий годинник значу на життєву мить,
По долонях сонця промінь щиро побіжить.

Крізь подвір'я спорожніле, з рук і на плече,
На бліді уста у мене ляже гаряче.

І на скрипку поцілунків кине гами рос,
Це ж весна в журбі солодкій знищує мороз...

ЛІС

Бродить німфа в польськiм лісі, дослухає зрана,
Чи бринить у гущавині дивний шемріт пана,

Чи співає синя флейта, чи мовчить до свята.
І лякає тую німфу вовча твар кудлата,

Вся ошкірена, ікласта, схожа до маруди,
Притискає німфа квіти на дівочі груди.

Тая ж бестія кудлата зводить очі млисті
І, мурмочучи, відходить і зникає в листі.

ДОЩ

Пасма ясні, пасма срібні, склзаткані,
Срібногубі, срібнодзвонні — всі кохані.

Шепіт ваш медовоплинний, як в пеані,
Кульки милі, зграйки сиві в ранній рані.

В щасті, в радості, у тузі чи в риданні —
Вашу мову дослухаю на світанні.

Добрі дощі, дощі добрі, злототкані,
Пасма ясні, краплі красні, — всі кохані.

НІЧ В ПОЛІ

Їдуть, їдуть. Коні тупочуть.
Ніч як в облозі.
Близько, далеко. Ясні панове.
Хлопи в дорозі.

Де ж вони візьмуть мою небогу, що буде з нею?
Яром їдуть. Білим гостинцем. Їдуть ріллею.

Волаю, кличу. Вони волають. Нема ж звучання.
Коні — вороні. Форкать не хочуть. Стоїть мовчання.

Вози старенькі. Липові вісі. Ах ти, мій боже!
Хто ж вас тепера, мої панове, зігнати може?

ДО МАТЕРІ

Мчать поїзди в сторононьку сиву, в зелень, повиту
млюю.

Дуже далеко і дуже близько вальси бринять
за стіною.

Стукають в браму вперто і п'яно: ти відчинися, брамо.
Стигне мовчання. Брама говорить — все те ж саме,
так само.

Скоро ж бо врешті вечір у місті хвилі розіллє неситі
І океани складуть до брами барви свої розлиті?

Брама відчинена зойкне, закута.

— Ти відчиняйся, брамо!

Скоро ж бо все у шовки зав'ється? Мамо моя, о мамо!..

З ЧЕСЬКОЇ

Вітезлав Незвал

ЕЛЕГІЯ

Колись і ми станемо забутими поетами
Хтось інший прийде нам на зміну
За наші труди нагородою буде
Чудова гармонія

Ми що роками несли прапори
І пізнали усе що здатна пізнати людина
Будемо зустрічати заходи сонця
Без гіркоти і мук
Зрозумівши нарешті життя то безмежний
спокій

А не пошуки марної слави
Не бажання подобатись будь-кому
Бачити речі голими
Без тіні цинізму
І самозречено любити
Як люблять старіючі люди коли відходять
кудись

Щоб прожити поему життя
Яку філософи назвали щастям

ВІД МІСТА П'ЯТЬ ХВИЛИН

Від міста п'ять хвилин до стягу над мостом
Надвечір на мосту стоїш перед Христом
Сім алегорій тут сім статуй врівень стали
Мов тижня сім одмін в одному дні з'єднали
День сьомий день гусей а перший чорних труб
День перший сажотрус що плату взяв за труд
Вівторок з козубнем від середи щедріший
А сіра середа навалу мух колише
Автобус у четвер тут промайне хоч як
Чи капелюх котрий про дивний свідчить смак
Смак лагідних субот і квітів польових
Від міста п'ять хвилин до схрещених доріг

Ріка несе хреста що в крутняві води
Вже ніби зник з очей та знов пливе сюди
Пливе і не пливе і хвилі в нього б'ють
Оцей мінливий хрест як наша трудна путь
Веселий хоч життя суворе мрієш ти
Присісти під хрестом або в село зайти
Хіба що пес тебе впізнає тільки от
Корчмарки вже нема померла від сухот
В кімнаті де колись од жаху ти німів
Тепер для танців зал минуло стільки днів
Але як за війни мовчить луна танечна
Твоє село твоя омана безконечна
Воно блукальця скарб або таке ж нужденне

Цей міст немов браслет із скутими руками
Тебе й мене веде нічними берегами
Ніч виноград старий виходить мов павич
З воріт далекий звук шарманки лише в ніч
Шарманки іншої веселий чути спів
І тихий перегук віддалених млинів
На вітряку ліхтар червоне блима скло
Із свічкою встас пробуджене село
Нічна тривога так запону снів зміта
Ніч іскри сиплються не пахне кузня та
Від міста нам іти хвилині із п'ять не більш
Надвечір на мосту перед Христом стоїш

Чому Вас так люблю і в чому суть любові
Не знаю ніч веде у хащі бамбукові
Безмовна як і ти задивлена кудись
Твої уста мов два листи в однім злились
Конверти з тягарем таїн їх розкриваю
Блакить твоїх очей мов синій дим розмаю
В очах твоїх сурмач звістує ніч різдва
Дівочий хорівод поволі проплива
В очах твоїх табун гусей у даль летить
В очах твоїх лягла твоя ж ясна блакить
В очах твоїх малим дівчам обруч женеш
У воду падаєш в мої обійми теж

А місто все тріщить як бочка безнастанно
Під містом є вулкан любов сестра вулкану

Поховано живих нас попелом Помпеї
Найкращої з Помпей це тінь руки твоєї
Що біла як шезлонг над ним голубка в'ється
Як сталактит печер де світить лампа серця
Помпеє у тобі стихає плач і сміх
Помпеє чорна мук танталових моїх

Король сів на межі йому слугують гноми
Хор гномів цвіркунів і жаб йому знайомий
І лине в небеса примхливий їхній спів
Пташата зоряні ведуть своє ців-ців
Опудалам прийшлись три клоунські личини
А вуса в короля з ячменю губи з глини

Злякалась раптом ти а метеор погас
Волосся золота ріка линувши враз
Розбіглась по руці потоком золотим
Годинник вже пробив зависла ніч на нім
Як на моїм плечі зависла ти сама
Над локони вогню яснішого нема
Над локони твої в яких я потону
Виламувала ніч забрівши в гущину
Деревам руки ліг до короля мій шлях
Від міста п'ять хвилин тікати у думках

В тунелі поїзд той який тебе поніс
У невідоме ніч веде мене кудись
По золотий горіх від рідного порога

Мій порятунок ніч мій поводитир дорога
Вводить ніч мене до радості моєї
Мій поводитир це ніч блискучих скарабеїв
Лице моє вночі жаха мене самого
Ступаю мов палій що з приску ледь живого
Роздмухати вогонь жада в твоїй печі
О запалав би він пожаром упочі
О зашумів би він як по сухій стодолі
В печі твоїй німій в твоїй оселі голій

Блукальцю ти пізнав тягар чужих провин
Цураєшся людей кудись бредеш один
Над жодним вогнищем твої не сохнуть лахи
Хвороба є в тобі і шлях твій шлях невдахи
Хвороба є в тобі сліди твої затерті
Хвороба є в тобі що не веде до смерті
Хвороба є в тобі що убива без жалю
Хвороба є в тобі назви її печаллю
Бо й квітів аромат несе тобі страждання
Це теж хвороби знак назви її коханням

Дитинства втрачені краї ти знову там
Найбільше ти любив скрипіння корб і брам
І дзвони над селом і хлюпіт молока
Й фіранку що тебе ховала вся в дірках
Пастушок що вода кринична їх відбила
В суботніх сутінках стовпи густого пилу
І лілії капиць і мокре картоплиння

Усе те солодко тебе хвилює й нині
Чекаєш як дитя коли все буде так
Коли над картою затужиш мов хлопчак
Коли сльозою сніт з людини потече
Коли імлу примар розвіє світ речей
Коли зрідниться крок людей з оркестрів гуком
І кожний із людей людині буде другом
Коли настане день провин забутих свято
Коли з життя і мрій прокляття буде знято

До нас надіє йди як тепла злива в доли
Щоб хлібом золотим пролитись у стодоли
Волосся твого блиск те злото увібрав
Прийди і прапорці стромляй у килим трав
Де свідаємо ми а на галяву цю
Ти мир нам приведи заблукану вівцю
Що до заблуканих очей твоїх подібна
Бо наша путь лягла далека і несхибна
По нивах і лісах по всій землі тій милій
Де людські голоси людині зрозумілі
Як зрозумілі ми коли в мовчанні йдемо
О сестро бід моїх сяйлива діадемо
Як зрозумілі нам мелодії віоли
І ранці дітлахів люстерка біля школи

Історія очей твоїх літопис горя
Бо стало б сліз твоїх напевно і для моря
Історії твоїй ім'я одне екстаз

Примарний він як ти й подвійний водночас
На тебе схожа ніч танок веде дісами
І місяць усміх твій маючу небесами
Човном ти і мені долати сум дозволю
Удвох ми на межі замислився король

Настроїла оркестр із тихих голосів
Зірчаста ніч дарма у неї я просив
Рятунку гнаний скрізь саїтник чи монах
Що кається в тяжких несконних гріхах
Що омина міста цурається людей
Що в тиші світовій спочинок віднайде
Безсилий блудний сні пароду що конає
У ніч коли горить останній сніп врожаю
Коли зірки тріщать вогнем сухих вінків
І моляться юрба до короля віків
Свій давній рознач він задушить на струні
Щоб людям допомогти в найважчі їхні дні
Хоча б як ніч котра уміє чарувати
Хоча б як ніч котра притулок може дати
Хоча б як ніч котра випльовує рубіни
Ніч водолаз який досліджує глибини
Хоча б як ніч котра на довжелезних рожнах
Пече жертвону їдь поживу душ побожних
Хоча б як ніч лункий музичний автомат
Чия повільна гра дарує мир і лад
Ніч пищик зоряний що кличе сон уміло
На березі ріки намети ніч розбила

З наметів стихшено озвуться деренчала
Хоча б як ніч котра лунає як лунала

О годі променю до чого тужні тони
Підсумувала ніч зірок своїх мільйони
І кожний літній день вітає нас з балкону
І тягне за шнурок і відсува заслону
Строкати жалюзі ти любиш як і я
І в глеках молоко що весело сія
За містом звук коси що вранці заіскрилась
За містом що від сну немов вокзал збудилось
Ти любиш як і я звук за його спиною
Звук пилки тесляра по звуках супокою
Спів жайвора й трамвай що важко суне вгору
Похмурий дзвін лопат по гомонах собору
Звук чистих біланів на свіжості листків
За п'ять хвилин від авт кіно газетярів
І цей подвійний звук у мене звільна рине
Я став подібний до дводомної рослини
Корінням на межі і цього й того світу
Щоб сповнила мене подвійна сила квіту
Мій запізнілий квіт що твої пальці рвали
Зла меланхолії шаленства квіт зів'ялий
Квіт заполярної півсонної теплиці
Квіт на який пролив білду отруту місяць
Чиї брати цвітуть на смітниках понурі
По Магометових гаремах вицвіт гурій
Квіт висвічений люстр гігантськими вогнями

Що над оркестрами зависли й над морями
Квіт опіумних снів і театральних рамп
Під ним звиваючись в різкому світлі ламп
Потворна пава рве пір'їш з свого тіла
Немовби кинутись на ангела схотіла
Тим кволим ангелом є квіт мій доброти
Він мій він мій і твій прекрасний він як ти
Як ти коли прутом вербовим гониш гусь
Як ти коли вві сні мережиш на обрусі
Якісь тобі одній відомі монограми
Як ти коли меші даруєш мої гами
Як ти коли в полях Бетховена співаєш
І жіпки пресвятим ім'ям себе взиваєш
Як ти як над мостом навислий квітів пах
Перед Христом чий хрест одкинув тїнь на шлях

Від міста п'ять хвилини до стягу над мостом
Над вечір на мосту стоїш перед Христом
Сім алегорій тут сім статуй врівень стали
Мов тижня сім одмін в одному дні з'єднали
День сьомий день гусей а перший чорних труб
День перший сажотрус що плату взяв за труд
Вівторок з козубнем від середи щедріший
А сіра середа навалу мух колише
Автобус у четвер тут промайне хоч як
Чи капелюх котрий про дивний свідчить смак
Смак лагідних субот і квітів польових
Від міста п'ять хвилини до схрещення доріг

І я сьогодні став на роздоріжжі тому
Тужив за матір'ю тужив за рідним домом
За батьківщиною і за дитинства зовом
Тужив за ласкою тужив за дружнім словом
Безмовно в самоті тужив я за тобою
Застигши на мосту неначе над труною
Труною сподіваєш що вороття не мають
Труною чистоти яку лиш раз втрачають
Труною розпачів і смутків і недоль
Вже вечір на межі замислився король
На висохлій стерні опершись об копицю
Із фляжки довго пив щоб до нестями впиться
Аж зорі як мушва обличчя обліпили
Ще й колесо візка крутив немов точило
І хлипаючи він усе співав співав
Що він король себе інакше він не звав
У зашморгу зірок у зорях голова вся
Співав а вранці встав і працювать подався
Як фатум мій близький вже зовсім близько він
Я йшов як той король від міста п'ять хвилин
Я йшов як той король що славив свій народ
Співав і я скорбот позбувшись і турбот
Від міста п'ять хвилин де проминувши міст
Повісивсь на вербі диявол трисмегіст.

З СЛОВАЦЬКОЇ

Янко Краль

ЗАЧАРОВАНА ДІВИЦЯ У ВАГУ І ДИВНИЙ ЯНКО

Я блукаю самотно, марно трачу дні,
Хоч би камінь відшукати бідному мені,
Щоб до нього прихилити голову з осмути
І на камені хоч трохи прилягти, заснути.
Але спокій забарився десь поміж печалі,
Не шукай, чого немає, йди собі подалі!
Десь позаду, мов ріка, полум'я, пожари,
Вабить щось мене вперед, тобі дивні чари.
Я на стежечці лежу, земля моя мила,
І на все оце дивлюсь, рушити несила.
Хай душа моя летить крізь мороз чи снігу
У святі мої краї, в згадку недалеко.
Хай прилине під дубок десь на луговину
І засне, мов дитинча, хоч малу годину.

Чи ви знаєте краї, де поля багаті,
Де живе собі вівчар, наче батько в хаті?
Він блукає по лугах тихою ходою,
Себе поїть молоком, а овець — водою.

Кожну знає на ім'я і на голос чує,
Поміж ними впріс він і між них почус.
Чи ви знаєте краї, ті зелені луки,
Де вродливі юнаки скачуть через буки,
Палять ватри у гаю, в затінку ялицок,
Їурять, слухають пісень, що співа Яничок,
На волинці програють кожду пісню знову,—
Чи ви знали тих країв даль ясну, казкову?
Смутку в пісні не знайти, жваві там хлоп'ята —
То стрибають від землі, гра у них завзята,
Ходять колесом або з топірцями в танці,
Повечеряти ідуть по гучній гулянці,
Всі до табору летять, наче бистрі птиці:
«Ріж, пастуше, барана, треба ж підживиться!»
Хоч півсотні пастухів — дружба в тій громаді,
Шаг чи два у кого є — все пропити раді.
Брат за брата всі стоять, кожен з них вояка.
Як образить пастуха там якийсь чортяка,
Кожен скочить наперед — і готов до бучі,
Заложивши за пасок два ножі блискучі.
Там за брата гине брат, беручи сокиру,
Я за легінів таких дав би душу щиру!

А чи знаєте ви край в пору вечорову,
Де у матері малі просять коліскову,
Хитру загадку одну, дивну повіданку,
Бо за неї згодні всі і не їсти зранку,
Аж ніяк не пустувать в домі й коло дому.

Будуть слухати вони матінку у всьому,
Тільки б їм розповіла про казкові речі?
Вже на припічку сидять, скачуть біля печі.
Прядка ниточку снус, і павчас мати,
Як-то дітям у добрі, в щасті виростати,
Маму слухатись у всім і любити родину,
Неслухняних-бо діток вовк бере в торбину.

...В тому краю дорогім, у казковім краю,
Що вже кращого нема і в небеснім раю,
Там, де Вагу течія, пахне луг у м'яті,
Там одна сім'я живе у маленькій хаті.
Проживає чоловік з жінкою у згоді,
Як дві гілочки в гаю, що й розняти годі.
Не розлучить вітер їх, що родився в хмарі,
Так подружжя те живе, нерозлучне в парі.
Виростає в них синок, ласка йому всюди,
Ледве душі не вкладуть синові у груди.
Те, чого в самих нема, все б йому віддати,
Сина носять на руках батенько і мати.
Хай би завжди був малий; всі від того раді,
Щоб розумного сінка обіймать в розраді,
А синок зроста сумний, гордий та жорстокий
І втікає все кудись, дикий, одинокий.
Не зважає на старих, все мовчить в розмові,
Не шукає між людей щирої любові.
Знепавиділи його — хоче й він сплатити,
Все одно йому — чи жить, чи в могилі гнити.

Хлопцю ходить по шмечках батькова лозина,
Бідна матінка в сльозах умовляє сина;
Сам би ангел прилетів, мав би й він мороку:
Впертий Яник перед ним не ступив би й кроку
І не хоче дружби він, терпить сам жорстоко,
Сам над Вагом він сидить сумно, самотою.
Люди водять коненят там до водопою,
Часто бачать в самоті хлопчика з журбою.
В вознесіння дзвін гуде ген за видноколи,
До костьолу люди йдуть, товпляться,
як бджоли.

Богородиці святій низько б'ють поклони,
Мовчки голови свої хилять до ікони.
Хто б поганцем був таким, щоб з цього порогу
Уклонитись не посмів пресвятому богу?
Тільки Яник в самоті сам блукає знову,
Він одержину свою не вдягнув святкову,
Наче ворон, розметав довгу чорну свиту,
По стежках, по рівчаках бродить без привіту.
Темним вечором один виходжа на кручу,
Заховавши в серці біль і журбу пекучу.
Плаче він, але душа не бажа спокути,
До землиці припада з тяжкої осмути.
Як смеркало, в дім зайшов, відчинивши двері,
Нені слова не сказав, сівши до вечері,
І сестриць не привітав, дядечка й потому,
Батьку в ноги не вклонивсь, сивому, старому.
Із-за вбогого стола усі повставали,

Богу вдячні молитви як слід проказали.
Тільки він шапчину взяв і ні слова з рота;
Люто хряснувши дверми, вийшов за ворота.
А куди ж то він один ген побрів поволі?
До струмочка не дійшов, зупинився в полі;
Перескочив той струмок, глянув у тривозі,
Між полями далі йде, по старій дорозі,
По долинах, по лугах, ніччю голубою.
Тихі вкутались гаї темною габою.
Зникли луки запавні й колоски на ниві,
Темні гори підвелись в чародійнім диві,
Ніби птахи в небесах чорні та крилаті,
Ніби велетні старі, силою багаті.
Місяць в небі не зійшов і не світять зорі,
Заховалися вони в хмарному просторі.
Чорне поле нап'яло шовкову хустину,
Що пов'язує вдова у важку годину,
У яку ховає світ, давню згадку милу,
І приходять уночі плакати на могилу.
Місяць шлях не осява, сонце їй не гріє,
Залишилася вдові ти одна, надіє!
Яник сам собі іде по глухій стежині,
Поміж соснами в ліску, в долах по ожині.
Натикається на пні, мов сліпий, в печалі,
Упаде, зведеться, йде і все далі й далі.
Дикі терни заплели в темряві дорогу,
Та його не зупинить і самому богу.

З чого б то валують пси, ніби на пожарі?
Чому вівці у степу тиснуться в кошарі?
Чи зачули звірину, може, вовкулаку?
Ніби вітер грозовий їм нагонить ляку.
З чого то завили пси в полі край дороги,
Підгинаючи хвости під тремтячі ноги?
Чому вівці й барани бекають з півночі,
В купу збилися, стоять, жах проймає очі?
З чого б то замовкли пси, мов хто кинув кістку,
Вівчару до ніг лягли, просячи захістку?

При водиці в чистім полі,
На широкому лану,
Про дівицю повідають
Зачаровану одну.

І якраз па вознесіння,
Як усі чарівники
І чорти танцюють в колі,—
Йде дівиця до ріки.

Якщо вивернуть одежу,
В ній звитяжцю вийти в путь,
Поплисти по річці Вагу —
Чари з дівчини спадуть.

Рятівник попросить злота —
Встане скеля золота,

Всі скарби віддасть дівиця
Відчарована ота.

Десь вночі її стрічали
Пастухи, і косарі,
І погоничі у полі,
І в дорозі поштарі.

Поклястись вони готові,
Як у одязі льнянім
Із плачем вона на скелі
Простягала руки їм,

Чи вставала — ніби вежа,
Підкликала їх для бід,
А вони — тікати в поле,
А вона — за ними вслід.

Йшли чутки, що опівночі
Все блукала ув імлі,
Сторожів сама душила
Недалечко у селі.

І тому бояться люди
Навіть вийти за поріг,
Хоч би в час отой спіткала
І лиха пожежа їх.

Всі сидять, як миші в норах,
А шелесне щось вночі —
Вже тремтять: чи не дівця
Їх шукає на печі?

Хай всі коні поздыхають,
Хай за те хазяїн б'є,
Та погонич для відваги
У шинку горілку п'є.

І поштар, якого завтра
Може старший проклясти,
Ладен десь лягти під тином,
Тільки б пошти не нести.

Хоч в багатого до столу
Подають, бува, книші,
Але дужчий за ту їжу
Страх для грішної душі.

Лягає імла, година нічна,
Дванадцята скоро проб'є.
На скелі важкі, на лози густі
Запінена хвиля встає.

На темній воді колоди пливуть,
Як вітер в пилюці гуде,
Рудіє вода, мов хмара в дощі,
Мов поле по жніввах руде.

Вирус вода, і вітер свистить,
Здрігається чорна земля,
І місяць із хмар в нічній даліні
Неначе сміється здаля.

І піна блищить в промінні лячнім,
І хтось паче плеще з імлі,
А вітер гуде, і крутить, і рве,
І хвиль підіймає вали.

Важка крутія вертас назад
І ломить старі дерева.
Чи тоне лоша в бурхливій ріці?
О ні, то людська голова!

Обличчя між хвиль зринає, пливе,
Лише не заглядиш коси,
Бо вихор летить, і річка шумить,
І хияються долу ліси.

О боже святий! Хто гине вночі?
Хто світ покидає в біді?
Чи хоче собі розраду знайти
У темній, холодній воді?

Чи, може, плотар у знесиллі важкім
Спіткнувся нічної пори?

Та ні, подивись,— виходить там хтось
І руки здійма догори.

Дві довгі коси спадають з плечей,
Очей розкривається глибо.
І що це за хвіст пливе по воді?
Такі лиш бувають у риб.

По пояс — людське, від пояса — хвіст,
А ніг у потвори нема.
Нехай йому чорт, оце дивина —
Це ж діва-чаклунка сама!

Дванадцята б'є, і місяць встає,
В захмарену світить блакить.
На Вагу вночі, на скелі стрімкій,
Дівиця-чаклунка сидить.

І двоє очей, як вікна, горять,
Сама ж — наче біла стіна.
І сльози палкі, гарячі, гіркі
Щомить проливає вона.

Кінчається світ, господня весна,—
Загине юнак без пуття,
Надію бере холодна душа,
Зливає росою життя.

Навколiшки б'є поклони юнак
І молитися, боже, тобі.
На небо зорить, і хреститься він,
І землю цiлує в журбі.

Цiлує юнак свiй хрестик ясний
І творить молитву свою,
Промовив: «Амiнь!» — і з кручі униз
Пiрнув у страшну течiю.

Вода понесла, як трiску з весла,
І Янка сховала навiк.
До бiлого дня шумiла рiка
І вила, як гризний потiк.

Йде вiвчар iз гаю на свiтанку рано
Людам розказати новину незнану.
На майданi став він, у сурму заграв він,
Певне, щось недобре людям повiщав він.
«...Ой чому ж то, боже, засурмив хлопчина?»
Мабуть, нещаслива випала година!
Там, де хвилi Вагу в даль пливуть поволi,
Бачив соколонька мертвого я в полi,
Схилив голiвоньку, ще й витягнув нiжки,
Мале маленятко лежить край дорiжки!
Бачив соколонька, бачив його вроду —
Мертвого Яничка близько бiля броду.
То хотiв дiвицю він вiдчарувати.
Був же нещасливий, мусив погибати.

Вивернуть одежу не збагнув Яничок,
Скочив у водицю, смерть лягла до вічок.
Понесла Яничка хвиля до діброви,
Наслухайсь, Яничку, лісової мови!
Де вода шумує, вітер повіває,
Там Яничок мертвий пісню наслухає.

З БОЛГАРСЬКОЇ

Іван Вазов

БОЛГАРСЬКА МОВА

О рідна мово, скарби давніх днів,
В тобі народні лихоліття, й муки,
І материнський колисковий спів,
Коли вона дитя бере на руки.

А є й такі, що в розкошах самі,
Не хочуть знатись з рідною, з тобою,
Повзуть, як тварі, чорпі і пімі,
Твоє чоло тавруючи ганьбою.

Хто розумів красу твоїх зірниць,
Могутню силу у твоєму слові,
І жар вогню, і спалах блискавиць
Поміж розлук, і радості, й любові.

Вчуваючи чужий жорстокий сміх,—
Обпльована, зацькована, ти впала,
Ганебна зрада виродків твоїх
Тебе, сердешна мово, доконала.

Брехали люто, криво, мимохідь:
— Які скарби знайде у ній людина,
Вона нездатна піснею дзвенить,
Вона ж — не мова, —
лиш балаканина!

Оцю брехню, і кривду, й клевету
Я чув, відколи народила мати,
Тебе, ясну, співучо-золоту,
Немов святу, хотіли розпинати.

А я візьму твій незвичайний дар
І спопелю потоки зла й огуди,
І горді будуть з того наші люди,
Що рідна мова вибухне, як жар.

А я тебе, прекрасну й молоду,
Візьму як зброю для свого краю,
І покараю виродків орду,
Й твоїх катів нещадно покараю!

Христо Смирненський

ВІД ВЕЛИКОГО ДО СМІШНОГО

*Кайзеру запасу, полковнику
Василу та ін.*

Скінчилось!... Останній вже грім прогрімить
у сірім світанні,
І море бурхливе затихне за мить
в останнім зітханні
У хвилях зловісних із крові та з бід.

Між чорних руїн, де пожежі руді,
між трупами в полі
Йдуть привиди білі пониклі, бліді,
йдуть тихо, поволі,
І горе, й прокляття — за ними услід.

Вони поспішають!.. Склепивши уста,
не видячи муки.
Далеко десь буря в громах вироста,
й здіймаються руки,
Здіймаються руки для правди і мсти.

З СЛОВЕНСЬКОЇ

Франц Прешерн

ДРУГЕ ПОХОВАННЯ

Співець жив небагатий, та славу мав гучну,
Він склав пісень чимало про дівчину одну;
Про дівчину пихату — Северу в цвіт-красі,
Не задобрили ж серця пісні його усі.

Весна цвіте над краєм, весна в лугах гуде,
Чи не вона, поете, тебе в поля веде?
Куди ти поспішаєш з баклажком на плечі,
А чи не п'єш водиці, де весняні ключі?

Про що, поете, мислиш, чом погляд заховав?
Про неї чи про весну ти віршик загадав?
Немов на всі діяння поклав німу печать,
Обличчя геть змарніло, уста його мовчать.

Знайшли його у полі, поблідлого з лица,
Від серця й знов до серця не линула кривця.
Хто заподіяв горе і умертвив чоло?
Сам бог отеє знає, людей там не було.

І тихо сльози ллються сердечної юрми,
Але Севери-любки не видно між людьми.
Либонь, удома плаче, співця їй дуже жаль.
Ой ні, не вірять люди в дівочу ту печаль.

Чому ж священик хутко читає «мізерер»,
Чи для молитви в горі нема часу тепер?
На нього жде вінчання, а не пригода ця,
Севера панна-любка виходить до вінця.

Вінчав її за сонця, до півночі гуляв,
А з півночі веселій додому почвалав.
Ішовши край могилок, де всі у вічнім сні,
Почув поміж мерцями він сварки голосні.

Поет отут з'явився, де інших мертвий рій:
— Нащо мене поклали в оцій землі святій?
Лиш катові лихому я тіло віддаю,
З великого кохання вчинив я смерть свою;

Щоб любці не завадить, не стати на путі,
Тож, гниючи в землиці, я ляжу в самоті.—
Співця там відкопали і, мов за тяжкий гріх,
Деінде поховали — між злодіїв лихих.

НЕТЛІННЕ СЕРЦЕ

Вже яму розкопала могильників рука,
Та в ній уздріли тіло юнця-молодика.
Затихли в здивуванні, завмерли гробарі,
Мов спить лице вродливе в оцій земній норі;
Суворі гарні риси високого чола,
Лиш хмарка тасмнича ті риси пойняла;
Вуста такі прекрасні! І тільки вид поблід,
Немов ховає гніву чи смутку темний слід.
Аж тут вітрець повіяв — і тіла вже нема,
Лишилось тільки серце і тиша, як німа.
Стискається та б'ється, гаряче, як вогонь,
Немовби кров юнацьку жене до ніг і скронеь.
Кого ж сюди востаннє недоля привела?
То є свята людина, якщо не зогнила!
Стояв там камінь сивий, то з нього стерли пил,
І літери засяли, як свідки між могил.
Що тут лежить в спочинку поет наш
Доброслав,
Який кохання рани так ніжно оспівав.
Пісні складав красуні і слав жалі свої,
Панянци тій пихатій, в нещирості її.
Та іншого панянка обрала юнака,
І зупинилась пісня і ніжна і гірка.
Поет не мав розради, не каювся за гріх,
Вуста його не значив ні плач, ні щирий сміх.

Розбещеності кланявсь, безладно жив тепер,
Позбавлений елею, без сповіді помер.

— Він мав би тут зогнити,— йде чутка
між людей.—

Всі кажуть: — Тее серце та не з його грудей.

— Ні, то співцеве серце,— промовив сивий
дід,—

Було б воно в святого, то вмерло б так як слід.
Його живим тримають невилиті пісні,
Що він замкнув у грудях, мов птицю повесні.
Розтнімо тее серце — хай гасне вогняне,
Аж доки день стемніє, і перша ніч мине,
І холоднющий ранок розвіється між зір,
Тоді на нього гляньмо, та вже не в поговір.
Вітри його остудять і роси жар зітруть,
А сонце, зорі й місяць у нього одберуть
Усі співцеві мрії, що барвили життя,
Тоді його в могилу вкладем без вороття!
Те серце розітнуте лежало ніч і день,
Минув холодний ранок, прослав свою ясень.
А з другим днем і серця не вгледіли вони:
Розтало білим снігом, без заступа й труни.

РИБАЛКА

Юний рибалка мчить вдалину,
А зірка, пробивши нічну пелену,
Попереджа про морську глибину.

Красуня — зоря вже чимало літ
В юнацькому серці липає цвіт
І промені чисті, як зановіт.

Якщо люта буря летить здалека,
Чи хижа потвора жде юнака,
Чи темна безодня, чи хвиля гулка,

Гляне на зірку — рятунок іде,
Рятує хлопця чуття молоде,
Він днями й почами човна веде.

Та ось зашуміло в морській глибині,
З'явилися дівчата, що грались на дні,
До пояса голі юнки чудні.

Сміються, співають, мовлять таке:
— Кому ти даруєш серце палке,
Дорога до зірки — діло тяжке.

Чекатимеш довго ти в самоті
Чи, може, та зірка впаде на путі?
Чи, може, придбаєш крила в житті?

Іншому вже б не кипіла кров,
Інший в коханні вже б охолов,
Може б, ти нам та віддав любов?

Інший би міряв справу з кінця,
Вгледів, як близько зоря до стрільця *,
Тая краса, що як цвіт з лиця.

Правда, бодай би її не було,
Правда, що в пісні дівчат лягло!
Смуток рибалці хмуристь чоло.

Хлопець вертає на течію,
Веслами гонить хвиль крутію,
Не поглядає на зірку свою.

Човен жене на могутній плин,
Чи поспіша до дівчат з глибин,
А чи втікає від себе один?

Мабуть, що й гине, сповнений мрій,
Хто покохає та без надій,
Хай не веслує за ним у борвій!

ОРГАНІСТ

Він мирське життя залишив,
У пустелю йде з журбою,
Цитру теж бере з собою,
Щоб співають пісні всевишні.

* Стрільця — тут — наречений Юлії Пріміцовой, яку кохав поет.

Він приєднує ту пісню
До пташиних співів гаю,
Від світанку він співає,
Доки й піч на землю звисне.

Але згодом зникла втіха —
Солов'ям не дати ладу,
Кожен тне свою руладу
Чи то голосно, чи стиха.

Ось весна іде до хати,
Він збирає птаства зграю,
Струп торкається і грає,
Вчить їх різному співати.

Про святого Августина
Дрізд виспіває повсюди,
А снігур червоногрудий
Наче в рай піснями лине.

Соловей ще якомога
Все співає про кохання:
Шепіт, тьохкання, зітханья.
Тож старий поскарживсь богу:

— В пісні бога вихваляє
Дрізд, снігур та інша птиця,
Соловейко ж не кориться,
А свої знай співає!

Насварив же бог старого:
— Соловейку дай ти спокій,
Хай співа пісні високі,
Горло я створив для нього.

У неволі, у закові
В Єремії й пісня скута,
В Соломона ж інші пуга —
Пісня всіх пісень любові.

В кого дар господній в силі,
Той належну й пісню має,
Кожен хай своє співає,
Доки й зляже у могилі.

ДІВЧАТАМ

Падала манна небесна
Ізраїльтянам в дорозі.
Дивом зникала чудесна,
Якщо не вжита по змозі.

Гарно виблискують роси,
Доки є мить прохолоди,
Сонце проміннями скоса
Висушить синь її вроди.

Цвіт зачарований ружі
Гарний від раннього літа,
Виблиснуть блискавки дужі ...
Врода спаде розмаїта.

Ружа, роса а чи манна —
Ваша то юність, дівчата!
Знайся з любов'ю, кохана,
Щоб сивину не стрічати.

Хлопців закохуєш грою,
Сієш бажання пихаті;
Добре пильнуй, щоб старою
Ти не лишилася в хаті!

ЗАЗДОРОВНИЦЯ

Нам лози уродили.
Смачне, солодке те винце,
Що оживляє жили
І зір запалює, й лице
 Веселить,
 Не в'ялить,
Несе надію кожну мить!

Тож чарку піднімаєм.
Кому найперший наш привіт?

Хай бог над рідним краєм
Оберіга слов'янський світ,
Щоб жили
Всі сини,
Бо гарні в матері вони!

На ворога з-за хмари
Нехай ударить рідний грім.
Хай буде повен цару
І щастя наш словенський дім.
Ланцюги
До ноги
Розтроцим, сповнені снаги!

А щастя й миру лави
Ізнов повернуться до нас.
І рідні діти Слави
Обнімуться в великий час.
Влади стяг,
Без присяг
Нам буде власністю звитяг!

Хай бог вам шле потуги,
Словенки милі, у труді.
Де кращі є подруги,
Як наші юнки молоді.
І синів
Соколів
Родім на пострах ворогів!

За юнаків орлиних
Ми вип'єм в цю веселу мить.
Із них честі батьківщини
Лихому ворогу не вбить,
 Бо всіх вас,
 Як і нас,
До бою кличе грізний час!

Хай квітнуть всі народи
І зійде сонце поміж хмар
Любові й згоди.
Загине й згадка лютих чвар.
 Сонце дниц,
 Волі плин,
І другом прийде чужанин.

За себе, браття, нині
Піднімем чарочки вкїнець.
В братерстві ми єдині
І маєм доброту сердець.
 До мети
 Нам іти,
Де будуть люди — як брати!

* *
*

— Бідний скрипалю, сумний на виду,
Чи довго ховатимеш ту біду?

Кожне дівчатко, та не в журбі,
Радо виходить заміж собі.

Дівка ж багата, в пошані своїй,
Там женихів, як бджолиний рій.

Так-бо вітали друзі співця,
Доки розхмарився він з лиця.

Лиш за струною ще смуток є,
Іншу напнути гнів не дає.

Хто ж має руки й сіль в голові —
Скорить біду і думки горьові.

Знову він скрипку бере до рук
І на триструнній грає без мук.

Літечок двоє збігло удаль,
Знову найкраще грає скрипаль;

На весіллях заробляє рука
Більше грошви, ніж у правника;

На ярмарки і до іменин
Просить господар його й сім'янин.

Тут і пригода сталась одна,
Як закінчилась учта хмільна:

Дівка-красуня стоїть край воріт
І на сльозах каламутить світ.

— О моя любко, росний розмай,
В тебе є горе, розповідай!

— Хворий, голодний батько лежить,
Каші — й тієї нема чим солить.

Щедрий музика був, молодець,
З грішми віддав їй весь гаманець.

А за дарунок неспокій взяв —
Дівчину вбогу він покохав.

Тільки недовго мав смутки свої:
Згодом вже він цілував її.

Вірними бути клялись без кінця,
А перед масницею й до вінця.

Тут саме мир війну поборов —
І мушкетер відпочить прийшов.

Мав він дівчицу оцю ж, одну,
Ще як не брали його на війну.

Плакала гірко, як плаче маля,
Та, що кохала тепер скрипаля.

В танці недільні пішли молоді,
Дівчина бідна й каже тоді:

— Правда, що ласку іржа не бере,
Що повертає кохання старе?

Чому твій зір повинула лють,
Чому так люто струни гудуть?

Закружляла в танці вона,
Й трісла на скрипці друга струна.

Очі співця поклялися сумні —
Іншої він не вапне вже, ні.

* *
*

— Глупство та бідність — яка їм хвала?
Дівчина та не для тебе була.

Граї же подяку з веселих прикмет,
Що не доскочив подружніх тенет.

Так утішали друзі співця,
Доки розхмарився він з лиця.

Серце ж боліло -- шкода струни,
Трісла вона, та з якої вини?

Він сумував і змирився вкінєць:
Можна й на двох заграти в танець.

На ярмарки і до іменин
Просить господар його не один.

Пані у замку йменини справля —
Кличуть славетного скрипаля.

В замкові тім покоївка була,
Хитра, як пташка, але не зла.

Йй двадцяти не було ще літ,
Тільки вже знала людей і світ.

Чула від паннок вона, далебі,
Як чоловіка ловить собі.

Вірність в очах забачив скрипаль,
А в попередниць не бачив, на жаль.

В'ється, улещує, тиха, як май,—
Бідний скрипалю, пастки чекай!

Перше ніж зорі зійшли до нив,
Добрий скрипаль покоївку любив.

Погляди ловить її навісні,
Йй віддає і слова, й пісні.

В вірності щирій клянеться вона,
Буде йому подруга й жона.

В замку від гостоньків аж гуде:
Донька молодша заміж іде.

Гостей до столу запрошує сват,
З міста прибув молодого брат.

Гості в гурті веселі були,
Аж до півночі шампанське пили.

Музика заграв тоді котильйон.
А де ж подівсь молодий барон?

— Де він? І що він? — пита юрма,
Танець вести — а його нема.

Служка шукав, не вернув назад,
Другий за першим помчався в сад.

Чутка повзе, як лихий дурман:
Знають, де пан і що діяв пан.

Взнав і музика, що взнати слід,
Добрим обличчям скрипаль поблід.

Грає він жаль свій, не дивина,
Враз обривається й третя струна.

Очі співця поклялись сумні —
Третьої він не напне вже, ні!

* *

*

Роки минули, а лікар — час,
Довгий в музики пісень запас.

Є жартівливі, а є сумні,
Грає тепер на одній струні.

Грає-мовляє під щирий сміх
Та про кохання дівчат своїх.

Такі він знаходить слова круті,
Що жодній дівці не вір в житті.

Та й сам він більше дівчат не любив,
Щоправда, їх за одне хвалив:

Навчають жінки, як працю любить
Та світлий розум ніде не губить!

З НІМЕЦЬКОЇ

Йоганн-Вольфганг Гете

ПРОМЕТЕЙ

Ти можеш, Зевс, громадям хмар важких
Накрити світ,
Ти можеш, як хлопчисько,
Що йде крізь чагарі,
Ламать дуби і скелі,
Та ні землі моєї не зруйнуєш,
Ні хати, котру ти не будував,
Ні вогнища того,
Чий живодайний пломінь
У тебе задрість будить.

Нема нікчемніших під сонцем
Аніж боги;
Молитвами слабких
І димом бідних жертв
Підтримуєте велич
Ви, нікчемні...
Ви згинули б усі, коли б на світі
Померла глупота, яка дає надії

Довірливим дитинно
Біднякам.

Коли дітям я був і ще ні в чому
Дитячий розум мій не розбирався,
Я, як вони, спрямовував увись
Дитячі очі, ніби там, на небі,
Є вуха, що почують людський стогін,
І серце є подібне до мого,
Щоб співчувать пригніченим.

Хто допоміг мені
Приборкати титанів навісних?
Хто врятував від смерті
І від рабства?
Хіба не ти,
Мое палке, мое гаряче серце?
Хіба не ти колись подяку слало
Так гаряче і щедро день у день
Тому, хто спав у небі непробудно?

Тобі молитись маю? А за що?
Розвіяв ти хоч раз коли печаль
Скорботного?
Чи, може, сльози витер
В очах страдальців?
А з мене, може, скажеш, не судьба,
Не всемогутній час
З роками викував героя?

Можливо, ти хотів,
Щоб я життя зненавидів,
Утік в пустелю лише тому,
Що не зумів здійснити
Все те, чого жадав у мріях?
Ось я — дивись! Я створюю людей,
Ліплю їх
Подібними до себе,
Щоб вони, як я,
Страждали, й плакали,
І брали насолоду від життя,
З презирством зрозумівши, як і я,
Твою нікчемність, Зевсе!

Генріх Гейне

* *

*

Мовби з піни хвиль родилася,
У красі своїй ясна,
З невідомим заручилася,
Одружилася вопа.

Серце многотерпеливее,
Затамуй і сум, і плач,
Глупоту і зраду милої —
Все прийми і все пробач!

* *

*

Щоб квіти довідались пишні,
Як серце болить мені, —
Заплакали б невтішні,
З болю мого, смутні.

Що серце у мене хворе,—
Знали б в саду солов'ї,
Піснями печаль і горе,
Вони злікували б мої.

А знали б у високості
Зірки, що біль мене гне,
Вони б завітали в гості,
Розважили б мене.

Та звідки їм знати все це?
Одна лиш знає мій біль —
Та, що розбила серце,
Розбила без зусиль!

* *
*

Не вірю в попівське небо,
В небесний огонь і грім,
Я вірю твоїм очицям —
Небесним світилам моїм.

Не вірю я в пана бога,
Говорить попик дарма.
Я вірю твоєму серцю —
Іншого бога нема.

Не вірю в нечисту силу
І в пекло страшне, але
Я вірю в твої очиці
І в серце лихе і зле.

* *
*

На півночі дуб одинокий
На кручі встає в небеса,
Дріма він, і голову криє
Снігів віковична краса.

І сниться йому опівночі:
Де сходу ясна сторона,
Там хилиться пальма в печалі
На кручі горючій одна!

* *
*

І скрипка, і флейта грає,
Сурма іскристо б'є,
Весільної починає
Дівча, кохання моє.

Розсипали дзвони й грози
Литаврщик і сурмач,
В них чути стогін, і сльози,
І добрих ангелів плач.

* *
*

Юнак закохався в дівчатко,
Та інший сподобався їй,
Той інший віддав свою руку,
Коханці другій, молодій.

Дівчатко з такої досади
За першого-ліпшого йде,—
Юнак засихає від смутку
І серце гнітить молоде.

Історія давня! Та вічно
Чуття у ній б'ється нове,
І з ким вона щиро подружить —
То серце тому розірве!

ПІВНІЧНЕ МОРЕ

Перший цикл

1. КОРОНУВАННЯ

Ви пісні! Ви хороші пісні мої!
Вставайте! Вставайте! Озбройтесь!
В сурми сурміть,
На щиті підніміть
Це дівча молоде,
Що серцем моїм володіти буде,
Мов королева.

Привіт тобі, молода королево!

Із сонця вгорі
Зриваю я золото променів сяйних
І сплітаю ясну діадему
Для твого чарівного чола.
Од сповитих синім шовком небес,
Звідки сяють вночі самоцвіти,
Я відкраю коштовний шматок
І накину його, мов порфіру,
На твої, королево, плечі.
Я дам тобі придвірний почет
З бундючно-дзвінких сонетів,
Гордих терцин і ввічливих стансів;

Кур'єром в тебе буде мій дотеп,
Придворним блазнем — моя фантазія,
Герольдом, що має сміх крізь сльози
в гербі,
Служити буде мій гумор.
А сам я, моя королево,
Стаю на коліна перед тобою
І побожно, на червоній оксамитній подушці
Передаю тобі
Оту крихітку розуму,
Що з ласки своєї лишила мені
Королева, що перше за тебе була.

2. СУТІНКИ

На безлюднім березі моря
Сидів я самотній, з печальними думами.
Сонце схилилося й слало
Смуги огнисті на воду,
І білі, далекі хвилі,
Що їх пригонив прибій,
Пінились, билися ближче та ближче.
Шурхіт таємний, і шепіт, і свист,
І сміх, і зітхання, і шелест,
Таємний мотив колискової пісні —
Мені нагадали забутії саги,
Милі казки старовинні,
Що я їх колись у дитинстві

Чув від сусідських дітей,
Коли ми вечором влітку
На кам'яних східцях перед будинком
Сиділи в тихій розмові;
Бились маленькі дитячі сердечка,
Горіла цікавість у оченятах.
В цю ж годину дівчата в домі
Біля духмяного цвіту в вазонах,
Біля вікоп сиділи,
І їхні рожеві обличчя
Сміялись, осяяні місячним світлом.

3. ЗАХІД СОНЦЯ

Вогнисто-червонеє сонце зникає
В шумливім, в далекім
Сіро-сріблястім морі.
Легенькі хмарки, мов рожеве видіння,
Линуть услід йому; а насупроти
З похмурих осінніх хмарин мерехтливих
Сумним і мертвотно-поблідлим обличчям
Дивиться місяць; а в небі за ним,
Неначе іскорки світла,
В далях туманних блимають зорі.

Сяяло в небі колись
Вірне подружжя —
Бог — Сонце й богиня Селена,

А навкруг золотились зірки,
Мов їхні маленькі безгрішні діти.
Та язика зашипили отруйні —
І розлучилося у ворожпечі
Щире подружжя — Сонце й Селена.

Тепер удень, у самотній пишпоті
Підводиться в небі Сонце, як бог,
Звеличене в пісні, прославлене здавна
Від гордих, багатих людей.
А темної ночі
В небі блукає богиня Селена,
Мати нещасна,
З посиротілими дітьми — зірками,
Сяючи сумно і тихо,
І дівчата закохані, й мрійні поети
Присвячують їй свої співи і сльози.

Богиня Селена серцем ласкавим
Досі кохає ще красеня мужа.
Вечором тихим, тремтлива й бліда,
Стежить вона крізь прозорі хмарини
Поглядом журним — куди він зникає.
Може б, хотіла сказати: «Вернися!
Діти кличуть тебе!»
А впертий бог Сонце,
Дружину побачивши, почервоніє
Подвійним рум'янцем.

Від гніву і болю
І, невблаганний, іде з небосхилу
На ліжко вдовецьке холодне.
Отак-то безжальна і люта злоба
Принесла горе, нещастя і муку
Навіть вічним богам.
І бідні боги вгорі в небесах
Блукають у горі
Шляхом безутішним.
Їм смерті немає,
І тягнуть вони за собою
Своє променистее горе.

А мені, людині
Маленькій, щасливій від того, що смертна,
Навіщо мені нарікати на долю?

4. НІЧ НА БЕРЕЗІ МОРЯ

Беззоряна ніч і холодна.
Хвилюється море,
Над морем же, просто на череві,
Лежить вайлуватий північний вітер
І таємничим хрипливим голосом,
Мов буркотун у хорошому гуморі,
З морем веде теревені.
Він повідá неймовірні історії,
Казки про велетнів давні й химерні,

Норвезькі саги прадавні,
І раптом регоче, і в реві несе
Закляття із Едди і руни,
Та так же він вис уперто-похмуро,
Що діти біляві моряни
Підскакують з хвилі, радіють, мов п'яні,
В паленому захваті.

Тим часом на березі рівнім,
Пісочком, вологим від хвилі морської,
Чужинець проходить, і серце у нього
Кипить гірш од вітру і хвилі.
І де тільки ступить,
Там сиплються іскри й тріщать черепашки.
Він щільно вгорнувся у плащ сіруватий
І швидко крокус крізь ніч серед бурі
На вогник маленький,
Що блимає тихо й любовно
В самотній рибальській хатині.
Десь батько із братом на морі,
Самісінька в хаті
Лишилась рибалчина донька,
Чудово-вродлива рибалчина донька.

Одна біля вогнища довго сидить
І слухає пильно, як в казані
Солодко-тихо клекоче вода,
Сушений хмиз підкидає в вогонь,

Дмуха в багаття,
І сяйво червоне
Грає чарівно
На розпашілому личку її,
На ніжнім та білім плечі,
Що так вигляда соромливо
З шорсткої сорочки,
Тремтить і на ручці малій,
Що дужче стягає спідничку
Круг стану стрункого.

Аж враз розчиняються двері
І входить нічний перехожий,
І дивиться він із любов'ю
На миле дівчатко біляве,
Що в хвилюванні стоїть перед ним,
Немовби тремтяча лілія.
Він кидає плащ на долівку,
Сміється і каже:
— Ти бачиш, дитинко, я слова дотримав;
Ось я прийшов, і зі мною прийшов
Казковий той час, коли з неба боги
Приходили в хату до людських дівчат
І людських дівчат обнімали,
І з ними родили
Скіпетроносних царів і героїв,
Що дивом бували для світу.
Тож не дивуйся ти більше, дитинко,

Цьому божеству, що стоїть із тобою.
Дай мені краще ти чаю із ромом,
Бо ніч холоднюча,
А в холод такий
Мерзнем також ми — правічні боги,
І ходимо потім з божественним нежитем
І з кашлем безсмертним.

5. ПОСЕЙДОН

Сонце проміннями грало
Над морем хвилястим, безкраїм.
Далеко на рейді блищав корабель,
Що мав у вітчизну забрати мене.
Тільки супутного вітру немає.
На дюні пісковій сидів я спокійно,
На березі тихім,
І пісню читав собі про Одиссея,
Давню, але не старіючу пісню,
І з сторінок, розколиканих морем,
Радісно чулося тут, біля мене,
Дихання богів,
І людства весна промениста,
І небо квітуче Еллади.

Серце моє співчуттям проводжало
Сина Лаєртового у біді,
Билося з ним у журливій задумі

Біля гостинного вогнища,
Там, де цариці пурпур прядуть,
Допомагало брехати й тікати
З обіймів жіночих, з печери циклопів,
Ішло вже за ним в кімерійську ніч,
Де кораблі погибали в негоду,
Терпіло вже з ним невимовнее горе.
Зітхнувши, сказав я: — О злий Посейдоне.
Гнів твій страшний,
І сам я боюся,
Що не вернуся в далеку вітчизну!

Ледве я мовив останні слова, —
Запінилось море,
І з білої хвилі сам бог океану,
Виткнувши голову у осоці,
Крикнув глузливо до мене:

— Не бійся, поетику!
Зовсім не хочу вчинити я зла
В морі твоєму кораблику
Чи налякати твоє існування
Бурею в морі похмурім.
Ти ж бо, поете, мене не гнівив,
Ти не розбив ані башточки в мурах
Священного міста Пріама.
Ти й волоска не спалив на чолі
Сина мого Поліфема,

Ніколи тобі не давала порад
Богиля — Афіна Паллада.

Так проказавши, старий Посейдон
Знову порипув у море.
Із цього морського грубезного жарту
Довго сміялися десь під водою
Перекунка риби — товста Амфітріда,
І дочки дурненькі Нерей.

6. ПРИЗНАННЯ

Вечір підкрався тихенько на землю,
Ще шаленіше шумів прибіїв,
Я ж бо сидів і дивився
На білий танець валів.
І мої груди здіймались, як море,
І мене охопила глибока журба,
Журба за тобою, люба, хороша.
Образ твій світлий ношу я в собі.
Всюди він кличе мене,
Всюди й повсюди:
І в вітровім шумі, і в клекоті моря,
І в тяжкім зітханні моїх грудей.

Очеретинкою пшшу на піску:
«Агнесо, кохаю тебе!»
Хвилі ж розлючені вдарили враз

На ніжне слово кохання
Й зітерли його.

Крихкий очеретку, зрадливий піску,
Хвилі текучі, — більш вам не вірю!
Небо темнішає, — серце у кривді,
Міцною рукою з норвезьких лісів
Я вириваю найвищу ялину,
Вмочаю її
У пащеку Етни
І цим велетенським пером огняним
Пишу на небесній стелі:
«Агнесо, кохаю тебе!»
Щоночі в небі від того часу
Палатиме вічно вогнистий напис,
І всі покоління прийдешні
Читатимуть радо небесні слова:
«Агнесо, кохаю тебе!»

7. УНОЧІ В КАЮТІ

Море має перлини,
Небо має зірки,
А моє серце, моє серце,
Моє серце має кохання.

Безкраї море і небо,
Та серце моє ще більше,

Барвистіш, ніж перли й зорі,
Світиться й сяє моє кохання.

Ти, маленьке юне дівча,
Увійди у велике серце;
Моє серце, і море, й небо
Помірають з того кохання.

* *
*

До блакиті в чистім небі,
Де барвисто сяють зорі,
Я припав би поцілунок,
Щоб, припавши, буйно плакати.

Зорі ті — то милі очі,
Що блищать, горять здалеку
І вітають дружньо-щиро
З голубого небозводу.

І до того небозводу,
До зірок — очей коханих —
Молитовно зводжу руки
І прошу. й молю без краю:

«Любі очі, милі зорі!
Дайте ви душі блаженство,

Дайте вмерти! Дайте злитись
З вами, любі, з вашим небом!»

* *
*

Із очей небесних іскри
Грають золотом і ллються,
Серце шпириться без краю,
Вщерть наповнене коханням.

Очі-зорі, плачте! Лийте
В серце іскри золотисті,
Щоб тими слізьми-зірками
Переповнить моє серце.

* *

Заколисаний на хвилі
І замріяний думками,
Я один лежу в каюті,
Сам на ліжкові в куточку.

Крізь відкритий люк я бачу
В небесах зірки блискучі,
Мов солодкі оченята
У коханої моєї.

Ті ласкаві оченята,
Мовби ватра наді мною,
Миготять, мене вітають
З голубої стелі неба.

В ту високу стелю неба
Я вдивляюся, щасливий,
Доки біла мла туману
Не закриє любі очі.

* *
*

У дерев'яну стіну корабля,
Біля якої лежу я, мрійливий,
Б'ються хвилі, шаленії хвилі,
Вони шумлять і шепочуть
Мені таємничо на вухо:
— Безумний ти, хлопче!
Руки короткі, а небо — далеке,
Зірки ж в небесах
Мов прибиті гвіздками.
Даремні бажання, даремні зітхання!
Найкраще було б, якби міг ти заснути.

* *
*

Мені вночі наспився степ широкий,
Увесь покритий тихим білим снігом.
Похований під снігом, я лежу
І сплю самотньо мертвим сном холодним.

А з глибини нічної, з далі неба,
Вниз на могилу дивляться зірки.
То очі милої! Горять і сяють
Спокійні очі, сповнені кохання.

8. БУРЯ

Лютує вже буря
І б'ється па хвилі,
І хвилі від люті у піні встають,
Як башти, гойдаються, плинуть
Білі запінені хвилі.
Кораблик притомлений
Лізе на них
І раптом падає, безсилий,
В широку і чорну безодню.

О море!
О мати краси, що із піни постала!
Прамати кохання! Жалій ти мене!
Он білая чайка, мов чуючи трупи,

Шугає над хвилю,
І гострить об щоглу свій дзьоб,
І прагне в ненаситі серця
Того, що дочку твою славить,
Того, що узяв твій опук-пустунець
Собі на звичайну забаву.

Даремні зітхання й моління!
Мій заклик зникає у бурянім шалі,
В ревінні сердитого вітру.
Реве, і свистить, і бушує, і стогне,
Неначе страшна божевільня.
І раптом я чую між гамору й шуму
Десь арфи чарівні акорди,
Тужливі і пристрасні співи,
Що серце чарують і серце шматують,
І голос отой впізнаю.

Десь на шотландській похмурій скелі,
Де приліпився маленький замок,
Над морем, ревучим і гнівним,
Біля вікна із високим склепінням
Жінка вродлива стоїть,
Ніжно-прозора і біла, як мармур.
Грає на арфі вона і співає,
І вітер розмаює довгі коси
І пісню її у зажурі глибокій
В ревучеє море заносить.

9. МОРСЬКА ТИША

Тиша в морі. Світлий промінь
Кіда сонце в тиху хвилю,
Корабель іде у морі,
Шлях пославши смарагдовий.

Під стерном улігся боцман,
Чуйно спить, на грудях лежа,
Весь в смолі смаглявий юнга
Парус порваний латає.

З щік брудних пащить рум'янець,
Рот широкий у тремтінні,
А великі гарні очі
Повні скарги і тривоги.

Капітан над ним бушує
І кляне: «Негідник! Злодій!
Ти навіщо з бочки знову
Вкрав у мене оселедця?»

Тиша в морі. Ось із хвилі
Вирина розумна рибка,
Гріє голову на сонці,
Плеще хвостиком, весела.

Тільки чайка, ніби камінь,
Зверху падає на рибку,

В пазури схопивши здобич,
Знов зникає у блакиті.

10. МОРСЬКА ПРИМАРА

А я на борту корабельнім лежу,
Замріяним зором вдивляюсь
У воду ясну та прозору,
Дивлюся все глибше і глибше,
Аж доки на дні, у глибокій безодні,
Непаче туман забілів,
А далі ясніше і все виразніше
З'являються куполи, кірхи та башти,
Нарешті — у сонці з'явилося місто
Старофламандське
І повне людей.
У чорних плащах чоловіки поважні,
У комірах білих, широких,
На шиях почесні у них ланцюги,
І шпаги в них довгі, і довгі обличчя.
Ідуть через людний майдан, що на ринку,
До ратуші східців високих,
Де статуї кесарів скіпетроносні
Непаче на варті стоять із мечами.
А далі — па вулиці, поїд будинками,
Де вікна виблискують, ніби дзеркала,
А липи підстрижені пірамідально,
Гуляють дівчата в повкових убраннях.

Стрункі вони станом, обличчям — мов квіти,
І в'ється, й спадає волосся злотисте
З-під шапочок чорних малих.
А хлопці в строкатім іспанськiм убранні
Проходять повз них і вітаються гордо.
Літні жінки
В старомодній одежі,
Що вже перестала давно шелестіть;
Несуть молитовники й чотки вони,
Дрібненькими кроками
Йдуть до собору,
Приваблені дзвонами
Й звуком органа.

Від цих передзвонів самого мене
Бере таємниче тремтіння,
Безмежна нудьга і зажура глибока
Стиска мені серце,
Серце моє нездужале.
Здається, немовби усі його рани
Розкрили цілунком кохані уста
І знову кривавляться рани, —
Краплі гарячі, червоні
Повільно і довго спадають
Униз на старенький будинок
В морському глибокому місті,
На ту кам'яничку із дахом старим
і шпилястим, —

Вона ж бо давно вже порожня,
Тільки внизу край віконця
Сидить там дівчина,
Схиливши голівку на руку,
Як бідне забуте дитя, —
Я знаю тебе, бідолашне забуте дитя!
Так он-бо ти де — у морській глибині
Сховалась від мене
З дитячої примхи
І вийти не можеш,
Сидиш ти чужа, між чужими людьми.
Століття минули,
А я все шукав тебе з мукою в серці,
У цілому світі шукав.
Ти — вічно кохана,
Ти — втрачена здавна,
Ти — знайдена в репті.
Знайшов я тебе, і побачив я знову
Обличчя твоє дороге,
Розумні і вірні очі
І лобу усмішку твою.
Тепер я ніколи тебе не залишу,
Зійду я до тебе в морську глибину.
Розкривши обійми,
Я кинусь до тебе, до серця твого!

Та в хвилику останню вхопив дуже вчасно
За ногу мене капітан,

Від борту відтяг
І крикнув мені, посміхнувшись суворо:
— Що це ви, докторе, чи не здуріли?

11. ОЧИЩЕННЯ

Лишайся в морській глибочині своїй,
Моя божевільна мріє!
В минулім — багато ночей
Серце терзала ти щастям облудним,
Тепер же — морським привидінням
І вдень уже мучиш мене.
Лишайся в безодні на віки віків!
І я ще до тебе закину в глибінь
Усі мої болі й гріхи,
Ковпак, наче в дурника, із бубонцями,
Що довго бряжчав па моїй голові,
Й холодну блискучу гадючюю шкуру
Того лицемірства,
Що здавна так мучило серце моє,
Недужее серце,
Що бога зреклося і неба зреклося,
О серце нещасне моє!
Гей! Гей! починається вітер.
Угору вітрила! Нехай тріпотять!
По зрадницьки тихій рівнині
Летить корабель,
І радію я серцем на волі!

В небі десь високо сонце стояло,
В білі хмарини повите;
Море притихло,
Лежав я, замріявшись, біла стерна
В задумі глибокій — напівнаяву,
Напів у дрімоті я вгледів Христа,
Спасителя світу.
В розмаяній білій одежі
Ішов він, на зріст велетенський,
По суші й по морю.
Небес досягала його голова,
Він, руки простерши, благословляв
Людей і на суші, й на морі;
Як серце у грудях,
Він сонце проносив,
Червоне палаюче сонце,
Й червоне палаюче сонячне серце
Ласкаве проміння лило.
Й любов'ю налите ласкаве світло
Усіх осявало і всіх зігрівало
Людей і на суші, й на морі.

Дзвони гули і тягли урочисто
Направо й наліво, немов лебеді,
Трояндними віжками наш корабель,
Тягли його, граючись, в берег зелений,

До людського житла, до веж височезних
Рухливого міста.
О диво у світі! Яке тихе місто!
Не чути тут шуму глухого
Задušних майстерень.
По вулицях чистих, під сонцем,
Гуляють тут люди, одягнені в біле,
В руках у них пальмове гілля.
І де зустрічаються двоє —
То зором вітають одне одного,
Тремтять від любові і самопожертви,
Одне одного обціловують в чоло
І дивляться в небо
На сонячне серце спасителя,
Що радісно-мирно він кров свою світлу
Сіє із неба;
І радісно кажуть вони:
«Хвала тобі, Ісусе Христе!»

* *
*

Коли б ти вигадав це сновидіння,
Що б ти віддав за це,
Мій дорогий!
Ти, що на тіло й на розум слабкий
І сильний у вірі, мій любий,
Шануєш троїстість завжди в простоті

І мопса, і хрест, і лапу
Своїй покровительці лижеш щодня
І святини себе
В падрірного радника, радника права,
Нарешті, і в радника влади
У місті святому,
Де сяє пісок і де віра сіяс,
Де Шпрее святої терилляча вода
Серця очищає і чай робить слабшим,—
Якби то ти вигидав це сновидіння,
Мій дорогий!
Поніс би ти все це до міста на продаж,
І лагідне, й з жиру блискуче обличчя
Розтало б в пошані і тихій покорі,
І світлість її королівська
В екстазі тремтячому та у блаженстві
Упала б з молитвою теж на коліна,
І очі, що сяли б у неї від радості,
Пообіцяли б платню тобі збільшить
На талерів сотню по прусській таблиці,
І ти бурмотів би, схрестивши долоні:
«Хвала тобі, Ісусе Христе!»

Бертольд Брехт

СПАЛЕННЯ КНИГ

Після наказу влади про публічне спалення книг,
Які уряд вважає шкідливими,
Коли людей, що везли на кострище ті книги,
Понукали, немов волів,
Один сміливий автор, один із найкращих,
Вивчаючи список спалених, раптово
Вжахнувся, побачивши, що твори його
Забуті. Він сів і написав листа,
Окрилений тим гнівом, до влади.
— Спаліть мене, — перо його писало, —
Спаліть мене!
Не забувайте, хто я! Не пропускайте в списку.

Хіба ж я

У своїх книгах не писав святу правду? А ви
Так обійшлись зі мною, як із тими,
Хто все життя брехав в угоду вам.
Я вам наказую:
«Спаліть мене!»

ВІДВИДИНИ ПОЕТІВ-ВИГНАНЦІВ

Коли — уві сні — він зайшов у хатину
Поетів-вигнанців, що поруч з халупою
Вигнаних колись теоретиків (звідти доносились
Сміх, суперечки), Овідій вийшов назустріч йому,
Вшівголосу мовив іще на порозі:
— Поки що не треба сідати. Ти ж ще не вмер. І хто
знає,
Може, повернешся навіть назад? І піде все, як раніше,
крім одного:
Сам ти станеш вже іншим.— Але підійшов
Усміхнений Бо Цзюй-і, співчутливо промовив:
— Кожен, хто хоч би раз до справедливості кликав,—
заслуговує кари.—
А друг його Ду Фу тихо додавив: — Розумієш,
вигнання —
Зовсім не місце, де можна відучитись від пихи.—
Між тим набагато земніший,
Зовсім обірваний славний Війон став перед ними
і запитав: — А скільки
Є виходів в домі твоєму? — Данте відвів його вбік,
Взяв за рукав і сказав: — А чом твої вірші, друже,
Кишать помилками? Подумай про тих, в порівнянні
з ким ти — ніщо.—
Та Вольтер зупинив його: — Рахуй кожен гріш,
Бо здохнеш від голоду!
— Прикидайсь добрячком! — Гейне порадив.

— І це не pomoже,—

Огризнувся Шекспір.— З приходом Якова

Навіть мені заборонили писати.

— Якщо дійде до суду,—

Бери в адвокати пройдисвіта,— радив йому

Евріпід,—

Щоб знав усі дірки в сітях закону.—

Сміх не встиг обірватись, коли у кутку

Почувся старечий голос: — А чи знає хто твої вірші
напам'ять?

А ті, хто знає, чи вціліють вони? — Це позабуті,—

Тихо промовив Данте,—

Знищили не тільки тіла їх, а їх творіння також.—

Сміх обірвався. Ніхто вже не смів щось сказати.

Той, що прийшов,— скрейдянів.

ТЕ, ЩО БУЛО В ТОБІ ГОРОЮ

Те, що було в тобі горою,—

Зрівняли.

А твої долини —

Засипали.

По тобі прокладено

Зручну дорогу.

1934

З ФРАНЦУЗЬКОЇ

Гійом Аполлінер

ВІДПОВІДЬ ЗАПОРОЗЬКИХ КОЗАКІВ КОНСТАНТИНОПОЛЬСЬКОМУ СУЛТАНУ

Ти Варави гидкіший стократ,
Вельзевула пікчемний сусіда,
В гаремлику грішиш повсякчас,
Нас довірою крєвно зобидив,
Свій шабаш відсвяткуєш без нас!

Рак гнилий... Кривобокий і косий,
Із собачими іклами в роті,
Загребущий, гидкий і безносий,
Ти родився не з крові і плоти,
А від чорта гидкого поносу.

Кат Поділля! Зрідні сатані...
Дарма нас ти підступно морочиш.
Зад кобили ти, рило свині.
Поцілуй нас кудись, коли хочеш,
Козаки ж не такі вже й дурні!

ЛОРЕЛЕЯ

До білявки вродливої з рейнського краю
Чоловіки ішли, від кохання вмираючи.
Повелів її визвать єпископ на суд,
Все простивши в душі за дівочу красу.

— О скажи, Лорелес, у чому твій гріх,
Хто тебе навчив чарувати усіх?

— Я не знаю, моя в тім вина а чи ні:
Хто погляне на мене — згорає в огні.
Якщо врода моя викликає в вас хіть,
То вже краще спалити мене накажіть!

— Твої чари всесильні, немає їм меж.
Я очима твоїми зачарований теж.

— О замовкни, єпископе! То є божа хула!
Божа воля — щоб смерть я свою прийняла:

Мій коханий поїхав, нема вороття,
І немилим зробилось для мене життя.

І трьох лицарів кличе єпископ: — Глядіть,
Цю чаклунку красуню в монастир відведіть.
Геть, чаклунко, з очей! — він гука через двір.—
Ти черницею станеш, і померкне твій зір.

Юні лицарі діву виводять у ніч,
Лорелея їм каже, не зводячи віч:

— На тій скелі високій дозвольте мені
Подивитись на замок в моїй стороні,

Подивитись на себе в свічадо води
Перед тим, як ввійду в монастир назавжди.

Божевільно горить її погляд в той час,
Доки лицарі кличуть: — Лорелейо, до нас!

— На широкому Рейні човен пливе,
В нім сидить мій коханий, мене він зове.

Ми так ніжно із хлопцем кохались колись...
Вона кинулась з скелі високої вниз.

Води Рейну на мить лиш устигли відбити
Очі ті, що коханням могли спопелити.

З ІСПАНСЬКОЇ

Гарсія Лорка

ПОЕТ ПРОСИТЬ СВОЮ КОХАНУ,
ЩОБ ВОНА ЙОМУ НАПИСАЛА

Коханню — рівне смерті... Знов тривожу,
Даремно жду палких листів від тебе;
Я — ніби цвіт, що в'яне без потреби;
А жить, тебе згубивши, я не можу.

Повітря — вічне. Камінь — то не рожі,
Йому однаково — п'ятьма чи сонце з неба.
У сяйві місячнім яка мені потреба?
Холодний мед п'ють сосни й перехожі.

Я вистраждав тебе. Відкривши вени,
В бою голубки з тигром, змія з квітом,—
Я кров'ю обливався, навіжений.

Благаю: зойк душі зустрінь привітом
Чи дай мені в ніч пристрасті шалену
Навіки розпрощатися з цим світом.

РОМАНС ПРО МІСЯЦЬ-МІСЯЧЕНЬКО

Місяць в яснім серпанку
В кузню зайшов без діла,
Хлопчик на нього поглянув
Захоплено і несміло.
В трепетно білих туманах
Усмішку свою чарівливу
Хлопчику він посилає,
Руками кличе знадливо.

«Місяцю, зникни, прошу!
Якщо приїдуть цигани —
Серце твоє переплавлять
На персні і талісмани».

«Хлопче, давай потанцюєм,
Бо якщо прийдуть цигани,
Очі склепивши, лежатимеш
Ти в кузні оцій бездиханний».

«Місяцю, заховайся!
Кони дзвенять копитами!»
«Хлопчику, не торкайся
До срібла мого руками».

Вдарили в бубон рівнини,
Все ближче гримлять копита.

Вже хлопець лежить серед кузні,
Очі його закриті.

З гаю примчався табір
В бронзі, з піснями — цигани.
Вони у високе небо
Розпачу шлють ятагани.

Зойкнули в лісі сови
В дикій, страшній тривозі...
Місяць веде у небі
Хлопця по білій дорозі.

А в кузні ревуть, ридають
Цигани над людським сином,
Хмари сліди замітають
Місяця і хлопчини.

Рафаель Альберті

ХУАН ПАНАДЕРО ПОВІДОМЛЯЄ ТУРИСТІВ,
ЩО ПРИБУЛИ ДО ІСПАНІЇ

*

Шлю привіт вам, туристи в Іспанії!
Подивіться, як світить сонце!
У Севільї чи в Океанії!

*

А ще квіти! Самі як любов!
Оksamитові білі троянди
І гвоздики, червоні, мов кров!

*

А іспанки! Ах, боже боронь,
Де ви знайдете Лоли ніжнішу?
А Кармен? Не іспанка. — вогонь!

*

А яка імпозантність, могутність!
Ізабеллі тій Другій, гиндичці,
І не снилась така бундючність.

*

Сяють золотом ті, що при силі.
Нині золото все, що блищить!
Для приміру — сам каудільйо.

*

Спекуляція йде тут моторно!
Вся Іспанія нині товчбк,
Розуміється — чорний!

*

Тут ви всякий знайдете товар:
Он фонтанами б'ють без упину

*

Найдорожчі іспанськії вина
Із пацек новомодних гітар!

*

Танцювать захотів, мо', тепер ти,—
Ні хвилини не будеш в нудзї:
Все дамо, навіть танок Смерті.

*

Закаблуки вистукують рано.
Але раптом заступить кіп
Не завіса — а чорна сутана.

*

Ви, сеньйоре, можливо, із тих,
Що кохаються в стрільбищах? Гляньте,
Як стріляють по цілях живих.

Що, страшненько, сеньйоре? Тоді
Ми покажем «Закони про втечу»...
Там не постріл один — а картеча!

*

Хтось розваги іспанські хвалив?
В Океанії бачили каторгу?
Чи не правда, що диво із див?

А в Севільї між пальм і олив
Не забудьте в'язницю відвідать.
Ще подібних ніхто не створив!

*

Андалузських забагли пісень?
Прошу пана: тут стільки талантів!
Їх в Пуерто співають щодень,
Особливо у тюрмах Леванта.

*

Що? Не чую. Селянських казок?
Тут вони побраталися з горем:
По дорогах, обнявшись з Голодом,
Бродять наші селяни, сеньйоре.

Мир і дружба! Кричим без втоми:
Так приємно дивитись вночі
На воєнні аеродроми.

*

Як відродно, що ми при потребі
Вже не зорі покажемо вам,
А літаючі кріпості в небі...

*

За тюремні пісні та за танці
Хто полає, панове, за що?
Тих північних американців?

*

Ні один турист із Іспанії
Не поїде без вражень, либонь...
Запевняю вас в тім зарані я!

Але знайте: між горя й негод
Тут страждає, надіється, бореться
Трудовий іспанський народ.

*

На трудящих тримається світ.
Приїздіть, якщо в квітах кохаетесь,
Це і є справжній нації квіт.

*

Якщо честь дорога вам Європи,
Вас у гори Хуан поведе,
На круті партизанські тропи,
Де новий загорається день!

Пабло Неруда

НЕХАЙ ПРОКИНЕТЬСЯ ЛІСОРУБ...

I

На захід глянь, де Колорадо в'ється,
Я часто там буваю,

і в душі,

I в мріях, і думках непотаємних
Встає моє мшуде,—

ким я був,

I ким я є сьогодні, й ким я буду.

Каміння горде червонясто сяє,

То дикий вітер тисячами рук

Воздвиг його, немов тяжку будову,

Сліпець багровий звівся із безодні,

I в ньому мідь, вогонь і сила б'є.

Америка простерлася, як буйвол,

Що мчався гулко й довго по землі,

I я отут, підносячи під зорі,

Земний бокал з росою тихо п'ю.

Я йшов по кременистій Арізоні
До самого Мільвокі проти снігу,
В підпалених Вест-Пальма болотах,
В такомських соснах почував
і нюхав

Осінні трави й пахощі полинні
Твоїх лісів, важких, неначе сталь.
Я йшов стежками матері землі,
По синім листю, біля водоспадів,
Де завірюхи вигравали в сурми,
Річки молились, як монастирі,
А яблука й качки, поля і води
Шукали тишу, щоб зродить життя.

На тім багрянім камені високім
Я міг простерти в безконечну даль
Мій зір і слух,
а під руками чути,
Що книги мовлять, паровози й сніг,
Могили і цвіти, заводи й шахти,
Побачити зорю над кораблем
В Манхеттені.

І чути поклик бою.
Ловити пісню ткацького станка
І скрегіт черпака, що, ніби кондор,
Загнутим свердлом землю б'є і ріже.
Я розумів, що мертве й що живе.

Люблю я фермерський малий будинок,
Де породіллі сплять, в них руки пахнуть
Сиропом тамаринда.

Полотно,
Прасоване і випране, біліє.
Біля багаття — золото червоне,
Вінки цибулі.

(До людей, що тут
Живуть, співають глухо, мов каміння
На дні річному, з піль прийшов табак,
Мов дух вогню в кострищі язикатім).
В Міссурі йдіть, де борошно і сир,
Столи з ялиць червоні, наче скрипки,
Людина тихо в ячменях пливе
І лошачки, засідлані уперше,
Вже чують пахощі
Люцерни й хліба.
Там дзвони дзвонять, молоти гудуть
І маки червоніють.

А кохання
У лісових кіно усмішки ниже
Зубами білосніжними своїми,
Немов сміється молода земля.
Ми любимо твій спокій,
а не мертву
Криваву маску звіра-палія.
Була ти гарна, молода, висока,
Америко Північна!

Ніби жінка,
Що полотном при березі білить.
Будівлі ти спокійно будувала,
Солодким вулицюм бришів твій день.
Ми любимо твогого трударя
З червоними, у мозолях руками
Десь в Орегонських болотах.

Дітей

У негритянських селищах привітних,
Що музикою звеселяли світ.
Твої міста, і світло, й механізми,
І золотий важкий пахучий мед,
І гомін сіл під кучерявим димом,
І тракториста-велетня у полі
Серед вівсів, що Джефферсон любив.
Ми любимо твоїх живварок біг,
Що міряють пшшпичні океани,
Димки заводів,
І цілунки любих,
І назвиська поселень, що зростають
Не в заграбованій — своїй землі!
Пошану крові трудовій складаєм
І трудовим притомленим рукам,
Що в пригорщах несуть меди й оливу...
Із Франції та із атолів Лейте
(Іх Норман Мейєр добре описав),
Від вітрів чорних і від хвиль понурих
Всі юнаки вернулися додому,

Вважайте, всі...

Солона і гірка,
Напоєна багноти й поту справа
Була для них:

коли до островів
Вони ішли, щоб там умерти тихо,
Лиш мріючи про інше.

Кров і гній
Налипли в очі,

криси і грязюка
До серця добирались,

а вони
Ледь-ледь добрались на велику землю,
Щоб все забути і не знать?
О ні!

II

Та що вони знайшли? Новий хазяїн
В їх домі оселився? Може, інший
Вони принесли зір? А чи раніше
Вони були сліпі? Траншеї
Їх обпалили віки? Чи тепер
В Америці змінилося усе?
Хай негри, що ішли плечем в плече,
У посмішці привітній,
Хай вони поглянуть:
Хрести палають в селищах у них,

Там вішають і палять пегра-брата,
Він був бійцем, а зараз він — німий,
Впочі кати у капюшонах білих,
З хрестом, з бичем — бандити

ку-клукс-клану —

Його вмертвили.

Борючися, він
Про інше чув по той бік океану.
А що ж тепер є?

Так, новий хазяїн,
Старий, великий спрут і кровожер,
Твоє житло заповонив, солдате!
А преса по краплині труту лле
З берлінських нір

(Газети «Таймс», «Ньюс-уїк»)...

Всі стали жовтими листками, повні
Доносів лютих.

Той же самий Херст,
Який пісні любові слав нацистам,
В усмішці точить пазури й тебе
Послати хоче в степ, на дальні рифи,
Щоб за хазяїна ти ліг.

А він же

Твій дім привласнив...

Так, у них потреба
Завжди щось продавати й продавать —
Залізо, сталь, снаряди, кулі...

Порох

Новий вони готують, поспішають
Його продати, доки інший хтось
Тим порохом не вбив їх, доки ним
Народний гнів оволодить не зміг.
Хазяїни, що дім забрали твій,
Тепер повсюди щупальцями шарять.
Їм люба ця Іспанія ганьби,
Вони до тебе простягають келих,—
В нім краплі крові (кожного із тисяч
Розстріляних):

ось «Маршалла коктейль»!

Візьміть-но крові свіжої, ще крові
Селян китайських; тих, що знемагають
В іспанських тюрмах.

Кров і піт додайте

Плантацій цукрових на Кубі, сльози
Жінок чілійських з мідних рудників
І чорних шахт...

Все це сколотить

Дубинкою кривавою катів,
Додайте декілька кристалів криги
І крапель гімну:

«Захищаєм ми

Культуру християнства...»

Що, гірка

Та колотня, солдате? Ще навчися
І питимеш її!

По всій землі,—

При місяці, світанком, в дорогих
Готелях, — всюди вимагайте ви «коктейль»:
Він освіжає, бадьорить... Зелену
Папірку ви за нього заплатіть
З зображенням яскравим Вашингтона.
Ти вгледів: Чарлі Чапліна цькують,
І з ним письменників...
Артисти, вчені
На твоїй землі
В суді на лавах сіли, а за віщо?
Які ж вони «антиамериканці»,
Що судить їх ганебний трибунал
Торговців, збагатілих на війні?
І світ, жахаючись, підвів лице,
Земля очима пильними, у гніві
Слідкує день і ніч за трибуналом
Підлоти й помсти.

Це ганебний суд
Бєбітів кровожерних, вбивць Лінкольна,
І рабовласників.

Це прийшла пова
Підступна інквізиція сторука,
Вона вже не хрестом, а круглим злотом
Бряжчить у банках і в домах розпусти,
Яке ж у неї право є судити?

Зібрались в Боготі Морінго, Дутра,
Відела, і Самоса, і Трухільйо,

Аплодували їй вили, наче пси.
Ти їх, юначе, ще не знаєш, ні,
Це кажани у нашім небі.

Гірко

Лягає тінь від їхніх крил:
то тюрми,
Тортири, смерть і зненависть.

Земля

Долини Півдня, де нітрати й нафта
Завмерли з жаху. Пізно по ночах
У місті Лота в дім шахтарський вбогий
Заходять, не питаючись, кати,
І плачуть діти злякані, і в тюрмах
В гірких думках конають шахтарі.
Їх тисячі.

А в землях Парагваю
Густих лісів ховає чорна тінь
Пожовклі кості хлопця-патріота.
У сяєві і щебеті весни
Гримлять зловісні постріли, умерла
Там правда і свобода.

Так чому ж,

Я вас питаю, містер Вандерберг,
І містер Маршалл, містер Херст і інші,
Ви цих катів пригріли, мов гадюк?
Чому, скажіть, у Нікарагуа
Сам президент, півмертвий від тортур,
Утік і вмер у вигнанні? Чому то?

Бо вам потрібно захищать банани,
А не людську свободу.

(А для цього

Вам кращий друг — кривавий пес Сомоса).

Та ще попесли прапори розбою
У Грецію, в Китай на допомогу
Маріонеткам, урядам брудним,
Мов ями нечистоті...

Ех, солдате!

III

Я теж далеко від твоїх земель,
Америко. Ходжу, подорожую
І повертаюсь.

Дім у мене бродить,
Як сам господар, в Азії, на Сході,
В СРСР собі знаходжу спокій,
Душа бринить у вітрі смолянім
Уралу.

Я полюбив труди смуглявих рук,
Той труд створили люди після бою.
І мій маленький, мій бродячий дім
В уральських соснах дихає в мовчанні.
Пшениця й сталь дзвенять, шумлять,
пливуть,
Народжені руками й людським серцем.

Заводи, й хліб, і навіть шум весни
Горіли під війною, як чумою.
Та юнаки вернулися з війни,
І їх любов, що виросла із крові,
Отчизні рідній венами кричить,
Вони її співають тільки кров'ю.
Чужинців кості тліють на полях
З Берліна, з Пруссії...

А переможці

Міста підводять і дають життя
Людині, хлібу і весні великій.

— Уолт Уїтмен, бороду зведи
З трави глухої, подивися з лісу,
Із квітів росних підведи себе.
І що ти бачиш там, Уолт Уїтмен?
— Я бачу,— каже мій глибокий брат,—
Як дихають заводи у роботі
У місті, що його і мертві знають,—
То Сталінград у щебеті весни.
Я бачу, як з долин після пожару
У світанковій молодій зорі
Народжується трактор і виходить,
Дзвенить, гуде у зелені полів.

О, дай же голосу, і свого серця,
Й свого коріння вічного з лица,
Уолт Уїтмен!

Щоб прославить їх,
Отих, що поміж хмар зняли будови
Новітніх реконструкцій, що живуть
В безсмерті із страждання, що встають
З величного мовчання перемоги.
То Сталінграда голос, наче сталь,
Гримить в будівлях, як жива надія,
Тремтить новим звантаженням життя,
І вчить, співа, і поверхи будує,
Із крові воскресає Сталінград,
Немов оркестр води, граніту й криці,
І дихає в пекарнях свіжий хліб,
Весна по школах,
Вітер в понизов'ї,
Іде на риштування дуб старий,
І ліс новий шумить мені листвою.
Тріпочуть рейки в узбережжях Волги,
Народжуються книги в тих місцях,
Де впали люди, нищачи фашистів.
Ці книги — мислі мук і бойовищ,
Мов обеліск про кожного героя,
Про кожний міліметр смертельних битв,
Про кожну гілочку безсмертній славі.

Радянська земле! О, якби змогли ми
Зібрати всю кров, що ти лила в борні,
Її, як мати, світу віддала,
Рятуючи поранену свободу,

То зашумів би океан безкрайній
І глибший від морів земних, живий,
Як буйних рік потоки, і гарячий,
Як полум'я вулканів огнедишних
Арауканських!..

Руку занури,
Людино всіх земель і всіх країн,
В той океан, і піднеси її,
І задуши того, хто це забув,
Того, хто в зраді, в клеветі, у лжі
Живе, ввійшовши в лігвище собак,
На гнійних звалищах чорнить, проклятий,
Цю кров святу. О мати вільних світу!

Шумлять і пахнуть сосни наді мною
Уральських гір.

Я звідси бачу серце
Радянської Росії.

Там читальні,
Лабораторій безупинний труд.
Я бачу, як проходять поїзди
До велетнів будов. О, як же б'ється
В пахучім світі це гаряче серце
Життя нового!

Неначе біла зграя,
Дівчата й голуби летять, летять
В свої домівки.

Золотом плодів

Іскряться апельсинові долини.
Зносить вітер пахощі землі
З високих гір, поранених війною.
І під рукою майстра-інженера
Міняються пейзажі степові,
І пролягли повивисті і круглі
Нафтопроводи в холоді зими.
«Товарищу» — вони сказали світу,
В них тесля простий — вище над царя,
У них нема рабів, земля багата
Належить всім.

Промінням золотим
Вони покрили чорну ніч осінню.
Тому я й мовлю вам у світі всім:
Прислухайтесь тепер до слів моїх,
Ти, дівчино із Арканзасу, ти,
Золочений хлопчино із Вест-Пойнта,
І ти, механік із Детройта, й ти,
Вантажнику в старому Орлеані, —
Повторюючи, я кажу вам знову:
Зміцняйте кров і слухайте усі,
Що промовля широкий світ людей.
О ні, не фанатики із Стейтс-департамент,
Не власники жадібні акцій стали
Тобі говорять слово, брате мій,
А я, поет землі, що є на Півдні
Америци: на залізниці батько
Служив у Патагонії. А я

Американець, ваш я, мов повітря
Скелястих Анд... На жаль, тепер втікач
З вітчизни, де панують наді всім
Тюрма й тортури (а між тим в кишені
Хазяїнів, як золото блискуче,
Тече і нафта наша, й наша мідь!)
Та ти не ідол з золотом в руці
І з бомбою у другій.

Ти — це я,

Те, чим я був, чим є, мета ж одна —
Свободи захист; ґрунт один — братерство
Америки народної як символ
Простого люду вулиць і доріг.
Мій брат Хуан — простий, звичайний швець,
Як брат твій Джон;

сестра моя Хуана

Картоплю чистить, так як і твоя
Сестриця Джейн, і кров тече в мені
Від шахтарів, матросів, як і в тебе,
Мій брате Петер...

Нумо ж двері вдвох

Розчинимо, щоб вітер із Уралу
Порвав завісу у чорнилах, скажем
Ми біснуватому: «Чекай, звірюко,
Не пройдеш ти сюди!

Тут вся земля

Належить нам, — ми слухати не хочем
Хрип кулеметів...

Нам побільш пісень
Веселих, радісних, пісень прекрасних!»

IV

Та якщо ви, Нью-Йорк і Вашингтон,
Полки пошлете, щоб поруйнувати
Ту Світлу Землю, потім м'ясника
Захочете з Чікаго там поставить, —
Всім, що нам любо — всім життям
і щастям, —

Ми вийдем вам назустріч із-під скель,
З глибин води, щоб вас жалити,
вийдем

З останнього вікна палити вас,
Ми вийдем із морської глибини
Проткнуть шипом вас...

Вийдем з борозни,
Щоб те насіння, яке ми посадили,
Вас розтрощило кулаком Колумба;
Ми вийдем — вам не дати води і хліба,
Ми спалим вас в диявольськiм вогні,
Який самі ви розпалить посміли.

Не став же крок, обдурений солдате,
У ніжній Франції, бо ми прийдем
Для того, щоб зелений виноградник
Хитав гіллям, наповнений вином,
І нам дівчата щиро й чесно вкажуть,

Де ще смердить фашистська люта кров.
Не йди, солдате, в ті іспанські гори,
Де кожен камінь диха, як вогонь,
Бо там хоробрі будуть жить століття.
І не заходь в оливи, бо повік
Не прийдеш в Оклахому.

Не заходь

До Греції, бо крові там по вінця,
Вона з землі ключами заклекоче,
Щоб зупинить як ворога тебе!
Не йди ловити рибу в Токопілля,
Бо риба-меч поїсть твої останки.
Гірник у Чілі сам тебе зустрине
І вб'є стрілою, як конквістадор!
Не жди від гаучо пісень, солдате,
Ні від хатини холодку в затінні,—
Тебе зустрінуть поглядом у пометі,
Як жде Венесуела твій прихід:
З гітарою і з пляшкою пального.
Не йди, солдате, в Нікарагуа,
Сандіно спить у лісі по сьогодні;
Його рушницю заплели ліани,
В стволі ночує дощ,

він без очей,

Але його жорстокі рани в тілі
Живуть, неначе руки Порто-Ріко,
І ждуть, і кличуть, щоб піднять ножі!
Земля нещадно піде проти вас,

І острови спустіють перед вами,
Бо кожен встане на велику кривду,
Бо слово «воля» — вже знайоме всім.

Ти не приходь просить людського м'яса
В високе Перу: там на обелісках
Минуле крові нашої палкої
На тебе гострить шпаги грозові.
Там при долинах чорний ріг скликає
Завзятих пращників, які плече в плече, —
То діти Амару.

І в Кордільєрах,
На мексіканських скелях посивілих,
Ти не шукай людей, щоб воювать
Вони пішли проти зорі.

Рушниці

Сапати грізного не сплять вночі:
Вони, як завжди, змащені, готові
Стволами в залпах вдарить на Техас.
Ти не заходь на Кубу:

там над морем

І на полях цукрових, вмитих потом,
Встає похмурий погляд проти тебе
І крик один — умерти або вбить.
Не прибувай у партизанські землі
І по містах Італії шумних
Побійсь виходить із рядів солдатів,
Що в Рим прийшли на кражу і розбій.

Ніколи не виходь за мур Сан-Педро,
Бо там землі святі трудівники
І моряки, просолені трудами,
Тебе не пустять,

бо вони шанують
Велику землю, що лежить на схід
І сяє правдою.

Не дотикайся
Ти до мостів Болгарії високих,
Не намагайся, бо не ступиш кроку, —
Твій жадобі там шляхів нема!
Не йди до рік Румунії спокійних,
Бо встануть проти, наче кров кипуча,
Щоб спопелить тебе.

А до селян
Нема чого вітатися підлесно —
Вони забили труни феодалів
І, в чистім полі ведучи плуги,
Тримають зброю й порох наготові.
Ти не дивись на них, бо їхні очі
Тебе пропалять, як зоря!

.
То в інших війнах рилися рови
З водою і з колючими дротами,
А рів оцей — побільшав, води — глибше,
А загорожі з дроту — неприступніш,
Чим всі метали, зібрані в одно.
Вони в атомом людського серця,

Вони — гілки життя тисячоліть,
Вони — старі страждання всіх народів,
Далеких царств і спалених долин,
Всіх кораблів, і всіх знамен крилатих.
І всіх хатин, де плакало страждання,
Всіх неводів, що ставили на бурю,
Всіх зморщок темних матері Землі,
Всіх розжевлілих з пекла казанів,
Всіх ткацьких станів і гучних ливарень,
Всіх зібраних і мертвих паровозів,—
Ці загорожі зберігають світ.
Вони немов розділені у далях,
На горах, на морях,

але раптово

Єднаються могутні їх магніти —
І по землі гудуть важкі громи.

А ще подалі на великий Схід
Живуть там люди в посмішці, з піснями,
Готові до труда і знов до бою,
Отам, де тундра і тайга зелена,
Степи й міста, — там люди як граніт.
Солдати Волги, що скорили смерть,
То діти Сталінграда непохитні
І велетні України золотої, —
Одна стіна ушир і в височінь
Із каменю, із мужності й надії,
З заліза й крові, і з сердець гарячих.

Якщо ти злодій — не чіпай стіни,
Бо упадеш, зчорнівши, як вугілля,
І посмішки Рочестера умруть,
Як мла осіння в степовому вітрі,
Похована під горами снігів.
І встануть люди, що з Петрових днів
І по сьогодні дивували землю.
З заліза й сталі, з орденів своїх
Вони віділлють кулі бронебійні,
Які свистітимуть по всій землі,
Яка для людства радістю є нині.
І в тих людей з лабораторій дивних
Розщеплений страшний устане атом
На ваші горді і глухі міста!

Нехай цього не станеться у світі,
Нехай прокинеться могутній Лісоруб,
Хай Авраам з сокирою своєю,
Узявши довбанку — ту дерев'яну миску, —
Йде до селян вечеряти в гурті,
Нехай його розумна голова,
Столітня й сива, мов кора на дубі,
І мудрі очі, наче зморшки клена,
Піднімуться й оглянуть всенький світ,
Який шумить ще вище, піж секвої.
Нехай він знайде в тишину аптек,
В автобус сяде і поїде в Тампу,
Чи яблуко надкусить соковите,

Чи сяде у кіно й порозмовля
Зі всім простим і трудовим народом.

Нехай прокинеться великий Лісоруб!

Хай прийде Авраам, нехай підніме
Його стара закваска рідну землю
У зелені і злоті — Іллінойс.
Нехай свою сокиру він підніме
На тих нових работорговців підлих,
На бич раба,
І на газет отруту,
І на товар кривавий нових війн.
Нехай ідуть у посмішках, з піснями
І чорні й білі юнаки, нехай
Вони встають на стіни з сліз і злота,
На фабрикантів ненависті й зла,
На торгашів, що їхню кров купують,
Ці юнаки — зламають кровопивць.

Нехай прокинеться великий Лісоруб!

V

Мир вечорам в смерканні золотім,
Мир чаші із вином, і мир мосту,
Мир літерам, які мене шукають,
У крові піднімаючись, ведуть
Старі пісні з землею і коханням.

Мир на світанку голубим містам,
Коли в пекарнях дихають хліби,
Мир Міссісіпі — матері річок.
Мир братовій сорочці й книзі тихій,
Хай мир у пій стоїть, немов печать.
Мир світозорим київським полям
В привітному колгоспі.

Мир іменням,

Що впали у бою і тут, і там.
Мир Бруклінському мосту й поштареві,
Що входить у хати, мов світлий день.
Мир сурмачу, що сурмить у полях,
Скликаючи цвіти в весняне коло,
Мир для руки моєї, що бажає
Одне ім'я — Росаріо — писати.
Мир буревійцю, що вночі, в запіллі,
Мов злиток олов'яний, проживає,
Мир юнаку на буйному весіллі,
Мир лісопилкам в дальнім Біо-Біо,
Мир серцю партизанському у ранах
Іспанії повстанської.

Музею,

Що десь оберігає в Уомінзі
Подушечку з нашитим серцем.

Мир

Для пекаря і для його кохання,
Мир борошну і золотим полям,
Пшеничному зерну, що вродить нива,

Мир тій любові, що шукає щастя
Під шепіт листя...

Хай буде мир
Для всіх живих, я кличу: миру, миру
Для всіх земель і гір, полів і вод.

Я з вами попрощаюся й вернусь
У мій будинок, в сни мої і мрії,
В далеку Патагонію назад,
Де вітер б'є в хліви, як навісний,
І крига бризка з далі Океану.
Я лиш поет, що любить всіх людей,
Ходжу в скитанні світом велетенським
І світ отой люблю на все життя.
На батьківщині в мене гірники
Конають в тюрмах, а солдати суддям
Накази віддають.

Та я люблю
Мою малу, мою холодну землю.
Коли б вмирав я тисячу разів,
Так тільки б там!

Коли б я народився
Не раз один, а тисячу разів,
Так тільки б там, в кущах араукарі,
Біля морських просолених вітрів,
Під дзвонами, що куплені недавно,
Нехай ніхто не згадує мене.
Ми всі разом про землю будем думать,

З любов'ю стукаючи по столу,
Бо я не хочу, щоб гаряча кров
Ізнов сочилась із квасолі й хліба
І капала із музички.

Я хочу,

Щоб ви зі мною йшли плече в плече —
Гірник суворий, дівчинка ласкава,
Матрос, і адвокат, і майстер ляльок.
Щоб ми разом заглянули в кіно,
А потім, вийшовши, вина б спитали,
Для всіх найчервонішого вина!
Я світ люблю, щоб не дозволить кривди,
І йду землю, щоб співають пісень,
І щоб зі мною ти співав, мій друже!

П Р И М І Т К И

До дев'ятого тому Творів Андрія Малишка ввійшли вибрані переклади поета.

Тексти подано за окремими видавцями та рукописною спадщиною Андрія Малишка.

З МОВ НАРОДІВ СРСР

З РОСІЙСЬКОЇ

КІНДРАТ РИЛЄВ

(1795—1826)

«Громадянська мужність». Друкується за виданням: К. Ф. Р и л є в. Вибрані твори. К., Держлітвидав України, 1955.

ВІЛЬГЕЛЬМ КЮХЕЛЬБЕКЕР

(1797—1846)

«Прокляття», «Тінь Рилєва», «Тіні Пушкіна». Друкуються за виданням: П о е т и - д е к а б р и с т и. Держлітвидав України, 1950.

ОЛЕКСАНДР ПУШКІН

(1799—1837)

«Чаадаєву», «Щасливий я, що можу залишити...», «Анчар», «Художнику». Друкується за виданням: О. С. П у ш к і н. Твори в чотирьох томах, т. I. К., Держлітвидав України, 1953.

«До моря», «Вертаючись в отчизну дальню...». Друкуються за виданням: О л е к с а н д р П у ш

к і п. Лірика. К., «Дніпро», 1969.
«Русалка». Друкується за виданням: О. С. П у ш к і в. Твори в чотирьох томах, т. 3. К., Держліт-видав України, 1953.
Личар — отруйне дерево.

МИХАЙЛО ЛЕРМОНТОВ

(1814—1841)

«Нарікання турка». Друкується за виданням: М и х а й л о Л е р м о н т о в. Твори. К., Держліт-видав України, 1951.

«Я хочу жити! Хочу суму...», «Летючий корабель». Друкуються за виданням: М. Ю. Л е р м о н т о в. Лірика. К., «Дніпро», 1966.

«Не смійся, що живу з пророчою журбою...» Друкується за рукописом.

Цедлиць Йозеф-Крістіан (1790—1862) — австро-німецький поет.

МИКОЛА НЕКРАСОВ

(1821—1878)

«Незжата нива», «Іронії твоєї не люблю...». Друкуються за виданням: М. О. Н е к р а с о в. Вибрані твори. К., Держлітвидав України, 1949.

«Кому на Русі жити добре» (Фрагменти). Друкується за рукописом.

ВОЛОДИМИР МАЯКОВСЬКИЙ

(1893—1930)

«Ювілейне». Друкується за виданням: В о л о д и м и р М а я к о в с ь к и й. Поезії. К., «Дніпро», 1968.

«*Коопсах*» — кооператив цукрової промисловості. На вивісках «Коопсаху» на синьому фоні було

зображено головку цукру серед яскраво-жовтих променів.

Навуходоносор — вавілонський цар (VI—V ст. до н. е.), який після облоги зруйнував Ієрусалим.

«*Red i White Star'u*» (англ.) — «Червона» і «Біла зірка» — назви трансатлантичних пароплавних компаній.

Entre nous (франц.) — між нами.

Падсон С. Я. (1862—1887) — російський поет-лірик.

Дорогойченко, Герасимов, Кирилов, Родов — поети, сучасники Маяковського.

Левф — (Левый фронт искусства), журнал, який виходив за редакцією Маяковського (1923—1925). «...вже до Вас привикли на Тверським бульварі». До 1949 р. пам'ятник Пушкіну стояв на Тверському бульварі.

МИКОЛА ТИХОНОВ

(Нар. 1896)

«На приношеній гімнастюрці...», «Хоровод у Сульдусі», «Американська історія, яку розповіли на конгресі». Друкуються за виданням: М. С. Тихонов. Вибрані поезії. К., Держлітвидав України, 1957.

«Зебу», «Делегат». Друкуються за виданням: Микола Тихонов. Вибрані твори. К., «Дніпро», 1967.

Зебу — різновидність биків, порода, широко розповсюджена в Індії, Малій Азії, Африці.

ОЛЕКСІЙ СУРКОВ

(Нар. 1899)

«Неділя в Вест-Енді». Друкується за рукописом. «Землянка», «Вестмінстерське абатство», «На чашці чаю» в Пен-клубі». Друкуються за ви-

данням: Олексій Сурков. Вибрані твори. К., Держлітвидав України, 1955.

МИХАЙЛО ІСАКОВСЬКИЙ

(1900—1973)

«Рідне», «Майстри землі», «Пронцапля», «Сини», «Біля Мавзолею Леніна», «Земля», «І хто його знає...», «Катюша», «Заспівай, Прокошина», «Я зріс в глухій, далекій стороні...», «В прифронтовому лісі», «Ой тумани мої...», «У вирій збираються птиці». Друкуються за виданням: Михайло Ісаковський. Вибране. К., Держлітвидав України, 1950.

Олександра Прокошина — заспівувачка в російському пародному хорі ім. М. П. Пятницького.

ОЛЕКСАНДР ПРОКОФ'ЄВ

(1900—1972)

«Дев'ятнадцятий», «Можливо, я не в третій раз, а в сотий...», «В рідній нашій стороні...», «Ярославна», «Все, як є, від тебе я приємлю...», «Яблуня на мінному полі», «Добраніч, руська дорога земля!». Друкуються за виданням: Олександр Прокоф'єв. Вибрана лірика. К., Держлітвидав України, 1960.

МИХАЙЛО ГОЛОДНИЙ

(1903—1949)

«Партизан Залізник». Друкується за рукописом.

ЛЕОНІД МАРТИНОВ

(Нар. 1905)

«Первородство», «Світ». Друкуються за виданням: Андрій Малишко. Синій літопис. К., «Радянський письменник», 1968.

«Сьоме почуття». Друкується за рукописом.

ОЛЕКСАНДР ТВАРДОВСЬКИЙ

(1910—1972)

«Як Данило помправ», «Друзям», «Ленін і пічник», «Тобі, Україно», «Батьків і прадідів приміта...», «Судьба мене не обділила...». Друкуються за виданням: О л е к с а н д р Т в а р д о в с ь к и й. Вірші, поеми. К., Держлітвидав України, 1960.

МИКОЛА ГРИБАЧОВ

(Нар. 1910)

«Співай, соловейку», «Дошик», «Даль». Друкуються за рукописом.

ПАВЛО ВАСИЛЬЄВ

(1910—1937)

«Письмена», «В степу нем'ятій сніг димиться...», «Баштан під Семипалатинськом», «Перед завірюхою». Друкуються за текстом, опублікованим у ж. «Жовтень», 1972, № 1.

З БІЛОРУСЬКОЇ

ЯНКА КУПАЛА

(1882—1942)

«Мужик», «Я не поет», «На стару ноту», «Засвітила тепло...», «Це той крик, що живе Білорусь», «Не дивись», «Хатина», «Зимова ніч», «Дві тополі», «Братові», «За все», «А хто там іде...». Друкуються за виданням: Я н к а К у п а л а. Лірика. К., «Дніпро», 1967.

ПЯТРУСЬ БРОВКА

(Нар. 1905)

«Не буря нам стріхи зірвала...». Друкується за рукописом.

МАКСИМ ТАНК

(Нар. 1912)

«Лежать покошені отави», «Міли», «Вечірнє свічадо води...», «Стіл». Друкуються за виданням: Максим Танк. Вибране. К., Держлітвидав України, 1953.

АРКАДЗЬ КУЛЯШОВ

(Нар. 1914)

«Берега й соспиця», «Комуністи». Друкуються за рукописом.

«В цілунку завмерли...», «Мати», «Балада про чотирьох заложників», «Берізка», «Балада про знайдену підкову», «Соняшник». Друкуються за виданням: Аркадзь Куляшов. Вибране. К., «Дніпро», 1970.

ПИМОН ПАНЧЕНКО

(Нар. 1917)

«Ти скажи ж бо, зозуле...», «Чекання», «Ліси під тучею високою...», «Спека». Друкуються за рукописом.

АНАТОЛЬ ВЕЛЮГІН

(Нар. 1923)

«Білорусі», «Старий музика». Друкуються за рукописом.

«Пісня зеленого дуба». Друкується за виданням: Анатолій Велюгін. А у полі верба. К., «Молодь», 1960.

З ГРУЗИНСЬКОЇ

АКАКІЙ ЦЕРЕТЕЛІ

(1840—1915)

«Поет», «Любов», «Повернення». Друкуються за виданням: Акакій Церетелі. Вибрані твори. К., Держлітвидав України, 1953.

«Правда». Друкується за рукописом.

«Що посіяли, пропало...». Друкується за виданням: Поезія грузинського народу. Антологія в 2-х томах, т. 1. К., Держлітвидав України, 1961.

ВАЖА ПШАВЕЛА

(1861—1915)

«Амірані», «Арагві», «Застольна», «Вісник», «Любов Пшава», «Орел», «Гора і долина», «Лурджі», «Чекання», «Смерть героя», «Сон матері», «Прахові Руставелі», «Пісня» («Якби долі не біла пуга...»), «Заповіт». Друкуються за виданням: Важа Пшавела. Лірика. К., «Дніпро», 1968.
Деви — злі духи, нечиста сила.

Лурджі — сірий плямистий кінь.

Прангулі — меч.

Газирі — патрони в гніздах, нашитих на черреску.

ГЕОРГІЙ ЛЕОНІДЗЕ

(1899—1966)

«Тарасові Шевченку». Друкується за виданням: Поезія грузинського народу. Антологія в двох томах, т. 1. К., Держлітвидав України, 1961.

«Гори». Друкується за рукописом.

МАКВАЛА МРЕВЛІШВІЛІ

(Нар. 1912)

«З літака», «Золоті ворота», «Біля пам'ятника

Давиду Гурамішвілі», «На Дніпрі», «В музеї Шевченка». Друкуються за виданням: Маквала Мревлішвілі. Зелені фіранки. К., «Радянський письменник», 1968.

ІРАКЛІЙ АБАШІДЗЕ

(Нар. 1909)

«Це ти тут, музо...» Друкується за рукописом.

ГРИГОЛ АБАШІДЗЕ

(Нар. 1913)

«Золотий виноградник», «Молодий виноградник», «Вічна кольчуга». Друкуються за виданням: Григол Абашидзе. Гроно. К., «Радянський письменник», 1968.

З АЗЕРБАЙДЖАНСЬКОЇ

РАСУЛ РЗА

(Нар. 1910)

«Поки є час». Друкується за рукописом.

З АВАРСЬКОЇ

РАСУЛ ГАМЗАТОВ

(Нар. 1923)

«Дагестану». Друкується за рукописом.
«Поезіє-мати, згадаю...», «Ти сказав єдине слово...». Друкуються за збіркою «Сонячний Дагестан». К., «Дніпро», 1967.

З КУМИЦЬКОЇ

АНВАР АДЖІЄВ

(Нар. 1914)

«Сулак знає». Друкується за рукописом.

З ТАДЖИЦЬКОЇ

МІРЗО ТУРСУН-ЗАДЕ

(Нар. 1911)

«Золота сережка». Друкується за виданням: Мірзо Турсун-заде. Вибране. К., «Веселка», 1971.

МІРСАҮД МІРШАКАР

(Нар. 1912)

«Орел». Друкується за рукописом.

З КАБАРДИНСЬКОЇ

АЛІМ КЕШОКОВ

(Нар. 1914)

«В мої чотири літа залп «Аврори». Друкується за рукописом.

З МОЛДАВСЬКОЇ

ПЕТРЯ ДАРІЄНКО

(Нар. 1923)

«Моє село». Друкується за виданням: Петря Дарієнко. Зустрічі з друзями. К., «Дніпро», 1970.

З ЛАТИСЬКОЇ

ЯН РАЙНІС

(1865—1929)

«Зламани сосни». Друкується за рукописом.

ЯН СУДРАБКАЛН

(Нар. 1894)

«Ленін», «Пісня свободи». Друкуються за виданням: Яніс Судрабкалн. Батьківщина. К.,

«Радянський письменник», 1965. «Якщо одип...»
Друкується за рукописом.

АРВІД СКАЛБЕ

(Нар. 1922)

«О мій чистий небокрай...», «Жито». Друкуються
за виданням: Арвід Скалбе. Пісня Даугави.
К., «Радянський письменник», 1965.

З ЛИТОВСЬКОЇ

ЕДУАРД МЕЖЕЛАЙТІС

(Нар. 1919)

«Пальці». Друкується за рукописом.

З ЧУВАСЬКОЇ

МИХАЙЛО СЕСПЕЛЬ

(1899—1922)

«У жовтій спеці далина...» Друкується за видан-
ням: Михайло Сеспель. Сталева віра. К.,
«Радянський письменник», 1952.

ПЕДЕР ХУЗАНГАЙ

(Нар. 1907)

«Дуб над Волгою», «Її назвав я жартом: Форна-
рина...» Друкуються за виданням: Педер Ху-
зангай. Салам тобі, Україно! К., «Дніпро»,
1968.

З КАЛМИЦЬКОЇ

ДАВИД КУГУЛЬТНОВ

(Нар. 1922)

«О скільки слів живе на цій землі!», «Світло вес-
ни». Друкуються за рукописом.

З ІНОЗЕМНИХ МОВ

З ПОЛЬСЬКОЇ

АДАМ МІЦКЕВИЧ

(1798—1855)

«Матрос», «Пісня пілігрима». Друкуються за виданням: Адам Міцкевич. Вибрані твори в двох томах, т. 1. К., Держлітвидав України, 1955.

«Воевода». Друкується за рукописом.

Сармати — кочові племена, мовою споріднені із скіфами.

Пілігрим (від лат. peregrinus — іноземний) — прочанин, подорожній, мандрівник.

ЮЛИУШ СЛОВАЦЬКИЙ

(1809—1849)

«Пісня над Нілом», «Віват, познанці!». Друкуються за виданням: Юліуш Словацький. Вибрані твори в 2-х томах, т. 2. К., Держлітвидав України, 1959.

ЯРОСЛАВ ІВАШКЕВИЧ

(Нар. 1894)

«Світло», «Ліс», «Дощ», «Ніч в полі», «До матері». Друкуються за рукописом.

З ЧЕСЬКОЇ

ВІТЕЗСЛАВ НЕЗВАЛ

(1900—1958)

«Елегія», «Від міста п'ять хвилин». Друкуються за публікацією у ж. «Всесвіт», 1972, № 11.

Помпеї — античне місто поблизу м. Неаполя в

Італії. 79 р. н. е. загинуло під час виверження вулкану.

Танталові муки — *Тантал* у грецькій міфології лідійський чи фракійський цар, тяжко покараний богами: стоячи по шию у воді, він не міг втамувати спраги, бо вода відступала, коли він хотів напиться; над ним висіли стиглі плоди, але і їх він не міг дістати.

Скарабей — жуки. В Давньому Єгипті висічені з каменя зображення жука скарабея були предметами культу, амулетами.

З СЛОВАЦЬКОЇ

ЯНКО КРАЛЬ

(1822—1876)

«Зачарована дівця у Вагу і дивний Янко». Друкується за виданням: *Словацька поезія*. Антологія. К., «Держлітвидав України», 1964.

З БОЛГАРСЬКОЇ

ІВАН ВАЗОВ

(1850—1921)

«Болгарська мова». Друкується за рукописом.

ХРИСТО СМИРНЕНСЬКИЙ

(1898—1923)

«Від великого до смішного». Друкується за виданням: *Христо Смирненський*. Вибрані твори. К., Держлітвидав України, 1963.

Феміда — у грецькій міфології богиня прав, законного порядку.

З СЛОВЕНСЬКОЇ

ФРАНЦ ПРЕШЕРН

(1800—1849)

«Друге поховання», «Нетлінне серце», «Рибалка», «Органіст», «Дівчатам», «Заздоровниця», «Бідний скрипалю, сумний па виду...». Друкуються за рукописною збіркою поета, яку він готував до видання в останні роки життя.

З НІМЕЦЬКОЇ

ЙОГАНН-ВОЛЬФГАНГ ГЕТЕ

(1749—1832)

«Прометей». Друкується за рукописом.

ГЕНРІХ ГЕЙНЕ

(1797—1856)

«Мовби з піни хвиль родилася...», «Щоб квіти довідались пишпі...», «І скрипка, і флейта грає...», «Північне море». Друкуються за виданням: Генріх Гейне. Вибрані твори в 2-х томах, т. 1. К., Держлітвидав України, 1956.

«Не вірю в пошівське небо...», «На півночі дуб одинокий...», «Юнак закохався в дівчатко!..». Друкуються за виданням: Андрій Малишко. З книги життя. К., Держлітвидав України, 1938.

Саги — пам'ятки давньоісландського епосу у формі прозових оповідей з віршованими вставками. *Едда* — назва пам'яток літератури у скандинавських народів.

Посейдон — за грецькою міфологією бог моря.

Одіссея — цар Ітаки Одісей, про мандри якого оповідається у поемі Гомера «Одіссея».

Пріам — легендарний цар Трої, зруйнованої греками.

Поліфем — у грецькій міфології — одноокий велетень (циклоп), якому Одисей випік його єдине око.

Амфітріда — у грецькій міфології — морська богиня, дружина Посейдопа.

Нерей — у грецькій міфології — морське божество.

Етна — діючий вулкан в Італії на острові Сіцилія.

БЕРТОЛЬД БРЕХТ

(1898—1956)

«Спалення книг», «Відвідини поетів-вигнанців», «Те, що було в тобі порою...». Друкуються за рукописом.

Овідій (43 до н. е.— 17 н. е.) — римський поет.

Бо Цзюй-і (772—846) — китайський поет, який у своїх творах критикував феодальні порядки, за що зазнавав переслідувань.

Ду Фу (712—770) — китайський поет. У своїх віршах виступав проти загарбницьких воєн, проти розкішного життя вельмож і злиденного життя народу, користолюбства урядовців.

Війон Франсуа (1431—1463) — французький поет, твори якого мали антиаскетичну спрямованість. Один із перших поетів французького Відродження.

Данте Аліґєрі (1265—1321) — великий італійський поет-гуманіст.

Вольтер (1694—1778) — великий французький письменник і філософ-просвітител, борець проти феодалізму, католицької церкви.

Еврипід (484—406 до н. е.) — видатний давньогрецький драматург.

З ФРАНЦУЗЬКОЇ

ГІЙОМ АПОЛЛІНЕР

(1880—1918)

«Відповідь запорізьких козаків константинопольському султану», «Лорелея». Друкуються за рукописом.

Вельзевул — диявол, спокусник.

З ІСПАНСЬКОЇ

ГАРСІА ЛОРКА

(1899—1936)

«Поет просить свою кохану, щоб вона йому написала», «Романс про місяць, місяченько». Друкуються за рукописом.

РАФАЕЛЬ АЛЬБЕРТІ

(Нар. 1902)

«Хуан Панадеро повідомляє туристів, що прибули до Іспанії». Друкується за рукописом.

ПАВЛО НЕРУДА

(1904—1973)

«Хай прокинеться лісоруб...» Друкується за виданням: П а б л о Н е р у д а. Поеми та вірші. К., Держлітвидав України, 1951.

Колорадо — тут: річка в Північній Америці.

Джефферсон Томас (1743—1826) — видатний державний політичний діяч США, філософ, автор проекту Декларації незалежності. Прогресивні сили США використовують кращі традиції Джефферсона у боротьбі за свободу і демократію.

Ку-клукс-клан — терористична расистська організація в США.

Херст — реакційний американський журналіст, очолює видавничий концерн. Газети й журнали Херста активно підтримують реакційну політику американських імперіалістів щодо СРСР та інших країн соціалістичного табору.

Маршалл Джордж-Кетлетт (1880—1959) — військовий і державний діяч США, генерал. Здійснював експансіоністську програму американських монополій, автор плану економічного і політичного підпорядкування американському монополістичному капіталу західноєвропейських держав (1947).

Чаплін Чарлз-Спенсер (нар. 1889) — американський кінорежисер і актор. Активний антифашист, борець за мир, цькований американською реакцією.

Лінкольн Авраам (1809—1865) — видатний державний діяч США, очолював боротьбу американського народу проти рабства. 1860 р. був обраний президентом США від республіканської партії.

Морінго, Дутра, Відела, Самоса, Трухільйо — диктатори Парагваю, Бразилії, Чілі, Нікарагуа, Домініканської Республіки.

Вандерберг Артур (нар. 1884) — реакційний політичний діяч США. Під час другої світової війни

доклав усіх зусиль, щоб зірвати відкриття Другого фронту в Європі.

Уїтмен Уолт (1819—1892) — видатний американський поет.

«Хай прийде Авраам...» — мається на увазі Авраам Лінкольн.

Арауканія — стара назва Чілі.

Росаріо — місто на сході Аргентини.

«...кущі араукарі» (араукарія) — вічнозелена хвойна рослина.

СПИСОК
ІЛЮСТРАЦІЙ

1

Андрій Малишко.

Фото 60-х рр. Стор. 4—5.

2

Автограф перекладу поезії

М. Лермонтова «Я хочу жити!»

Стор. 41.

3

Автограф перекладу М. Ісаковського

«Майстри землі». Стор. 89.

4

А. Малишко, Л. Новиченко, М. Бажан,

П. Тичина, П. Панч, О. Гончар.

Фото 50-х рр. Стор. 176—177.

5

І. Гончаренко, А. Малишко, М. Рильський.

Фото 50-х рр. Стор. 176—177.

6

Н. Рибак, А. Малишко, В. Кетлінська,

М. Тихонов, А. Первенцев.

Фото 50-х рр. Стор. 192—193.

7

А. Малишко на Красній площі
в Москві. *Фото 50-х рр.* Стор. 192—193.

З М І С Т

З МОВ НАРОДІВ СРСР

З РОСІЙСЬКОЇ

К і н д р а т Р и л с с в	
Громадянська мужність (<i>Ода</i>)	7
В і л ь г е л ь м К ю х е л ь б е к е р	
Прокляття	12
Тінь Рилєєва	13
Тіні Пушкіна	15
О л е к с а н д р П у ш к і н	
Чаадаєву	17
До моря	18
«Щасливий я, що залишити можу...»	21
Анчар	22
«Вертаючись в отчизну дальню...»	24
Художнику	25
Русалка (<i>Фрагмент</i>)	25
М и х а й л о Л е р м о н т о в	
Нарікання турка (<i>Лист до друга, іноземця</i>)	39
«Я хочу жити! Хочу суму...»	40
«Не смійся, що живу з пророчою журбою...»	40
Летючий корабель (<i>З Цедліца</i>)	42
М и к о л а Н е к р а с о в	
Нежата нива	46
«Іронії твоєї не люблю»	48
Кому на Русі жити добре (<i>Фрагменти</i>)	48

Володимир Маяковський	
Ювілейне	60
Микола Тихонов	
«На приношеній гімнасторці...»	73
Хоровод у Сульдусі	74
Американська історія, яку розпо- віли на конгресі	75
Зебу	76
Делегат	77
Олексій Сурков	
Неділя в Вест-Енді	80
Земляпка	81
Вестмінстерське абатство	82
На «чашці чаю» в Пен-клубі	84
Михайло Ісаковський	
Рідне	86
Майстри землі	87
Прощання	90
Сини	92
Біля Мавзолею Леніна	94
Земля	95
І хто його знає...	97
Катюша	98
Заспівай, Прокошина	99
Я зріс в глухій, далекій стороні	102
В прифронтовому лісі	104
Ой тумани мої...	106
У вирій збираються птиці	107
Олександр Прокоф'єв	
Дев'ятнадцятий	109
«Можливо, я не в третій раз, а в сотий...»	110
«В рідній нашій стороні...»	111
Ярославна	112
«Все, як є, від тебе я приємлю»	113

Яблуня на мінному полі	114
«Добраніч, руська дорога земля!»	115
Михайло Голодний	
Партизан Залізник	117
Леонід Мартинов	
Первородство	119
«Світ...»	120
Сьоме почуття	121
Олександр Твардовський	
Як Данило помирав (<i>За українськими могилами</i>)	123
Друзям	127
Ленін і пічник	129
Тобі, Україно	137
«Батьків і прадідів приміта...»	138
«Судьба мене не обділила...»	139
Микола Грибачов	
Співай, соловейку	143
Дощик	144
Даль	144
Павло Васильєв	
Письмена	146
«В степу нем'ятний сніг димиться...»	147
Баштан під Семипалатинськом	148
Перед завірюхою	149

З БІЛОРУСЬКОЇ

Янка Купала	
Мужик	151
Я не поет...	152
На стару ноту	154
Засвітила теплó...	156
Це той крик, що живе Білорусь	157

Не дивись...	160
Хатина	161
А хто там іде?	163
Зимова ніч	163
Дві тополі	165
Братові	166
За все	166
Пятрусь Бровка	
Не буря пам стріхи зірвала...	168
Максим Тапк	
Лежать покошені отави	170
Міни	171
«Вечірнє свічадо води...»	172
«Знов розгорілися сосни над краєм...»	173
Стіл	174
Аркадзь Куляшов	
Береза й сосниця	179
«В цілунку завмерли хмарина й земля»	180
Мати (<i>Народна балада</i>)	182
Балада про чотирьох заложників	185
Берізка	188
Балада про знайдену підкову	189
Соняшник	195
Комуністи	195
Пимон Панченко	
Ти скажи ж бо, зозуле...	198
Чекання	199
«Ліси під тучею високою...»	201
Спека	202
Анатоль Велюгін	
Білорусі	203
Пісня зеленого дуба	207
Старий музика	211

З ГРУЗИНСЬКОЇ

А к а к і й Ц е р е т е л і	
Поет	213
Любов	214
Повернення	215
«Що посіяли — пропало...»	216
Правда	216
В а ж а П ш а в е л а	
Амірані	218
Арагві	221
Застольна	223
Віспик	224
Любов пшава	226
Орел	228
Гора і долина	229
Лурджі	230
Чекання	231
Смерть героя	232
Сон матері	236
Прахові Руставелі	237
Пісня («Якби долі не била туга...»)	238
Заповіт	239
Г е о р г і й Л е о н і д з е	
Гори	241
Тарасові Шевченку	242
М а к в а л а М р е в л і ш в і л і	
Із циклу «Україна»	
З літака	244
Золоті ворота	245
Біля пам'ятника Давиду	
Гурамішвілі	245
На Дніпрі	247
В музеї Шевченка	247

Іраклій Абашідзе	
«Це ти тут, музо...»	249
Григол Абашідзе	
Золотий виноградник	251
Молодий виноградник	252
Вічна кольчуга	252

З АЗЕРБАЙДЖАНСЬКОЇ

Расул Рза	
Поки є час	254

З АВАРСЬКОЇ

Расул Гамзатов	
Дагестану	256
«Поезіє-мати, згадаю — аж блідну в лиці...»	257
«Ти сказав єдипе слово, хліборобе- горянине...»	258

З КУМИЦЬКОЇ

Апвар Аджієв	
Сулак знає	259

З ТАДЖИЦЬКОЇ

Мірзо Турсун-заде	
Золота сережка	260
Мірсаїд Міршакар	
Орел	261

З КАБАРДИНСЬКОЇ

Алім Кешоков	
«В мої чотири літа залп «Авроры»...»	263

З МОЛДАВСЬКОЇ

Петря Дарієнко	
Моє село	264

З ЛАТИСЬКОЇ

Ян Райніс	
Зламані сосни	267
Ян Судрабкалн	
Ленін	268
Я знову їм сонячний хліб	269
Пісня свободи	270
«Якщо один — то я мале зерня...»	271
Арвід Скалбе	
Мій чистий небокрай	273
Жито	274

З ЛИТОВСЬКОЇ

Едуард Межелайтіс	
Пальці	276

З ЧУВАСЬКОЇ

Михайло Сеспель	
«У жовтій спеці далина...»	279
Педер Хузангай	
Дуб над Волгою	281
«Її назвав я жартом: Форнарина»	282

З КАЛМИЦЬКОЇ

Давид Кугультінов	
«О, скільки слів живе на цій землі!»	283
Світло весни	284

З ІНОЗЕМНИХ МОВ

З ПОЛЬСЬКОЇ

Адам Міцкевич	
Матрос	287
Вовода	289
Пісня палігрима	292
Юліуш Словацький	
Пісня над Нілом	294
Віват, познанці!	297
Ярослав Івашкевич	
Світло	300
Ліс	300
Дощ	301
Ніч в полі	301
До матері	302

З ЧЕСЬКОЇ

Вітєзслав Незвал	
Елегія	303
Від міста п'ять хвили	304

З СЛОВАЦЬКОЇ

Янко Краль	
Зачарована дівиця у Вагу і дивний Янко	314

З БОЛГАРСЬКОЇ

Іван Вазов	
Болгарська мова	326
Христо Смирненський	
Від великого до смішного	328

З СЛОВЕНСЬКОЇ

Франц Прешерп	
Друге поховання	330
Нетлінне серце	332
Рибалка	333
Органіст	335
Дівчатам	337
Заздоровниці	338
«Бідний скрипалю, сумний на виду...»	341

З НІМЕЦЬКОЇ

Йоганн-Вольфганг Гете	
Прометей	348
Генріх Гейне	
«Мовби з піни хвиля родилася...»	351
«Щоб квіти довідались пишні...»	351
«Не вірю в попівське небо...»	352
«На півночі дуб одинокий...»	353
«І скрипка, і флейта грає...»	353
«Юнак закохався в дівчатко...»	354
Північне море (<i>Перший цикл</i>)	355
Бертольд Брехт	
Спалення книг	379
Відвідини поетів-вигнанців	380
Те, що було в тобі горою	381

З ФРАНЦУЗЬКОЇ

Гійом Аполлінер	
Відповідь запорозьких козаків константинопольському султану	382
Лорелея	383

З ІСПАНСЬКОЇ

Гарсія Лорка	
Поет просить свою кохану, щоб вона йому написала	385
Романс про місяць-місяченько	386
Рафаель Альберті	
Хуан Панадеро повідомляє туристів, що прибули до Іспанії	388
Пабло Неруда	
Нехай прокинеться Лісоруб...	393
Примітки	419
<i>Список ілюстрацій</i>	436

АНДРЕЙ САМОЙЛОВИЧ МАЛЫШКО
Сочинения, т. 9
(На українском языке)

Видавництво «Дніпро»,
Київ, Володимирська, 42.

Редактор *Л. С. Малахова*
Макет та художнє оформлення
В. В. Машкова

Малюнки *В. Є. Перевальського*
Художній редактор *І. М. Гаврилюк*
Технічний редактор *Ю. З. Тронік*
Коректор *О. К. Бобренко*

Книжкова фабрика «Жовтень»
республіканського виробничого об'єднання
«Поліграфкнига»,
Київ, вул. Артема, 23-а.
БФ 27056. Здано на виробництво 1.XI
1973 р. Підписано до друку 22.II 1974 р.
Папір № 1. Формат 60×80¹/₃₂. Фізичн.
друк. арк. 14,0. Умовн. друк. арк. 16,8+
+ 3 вкл. Обліково-вид. арк. 13,167. За-
мовл. 270. Тираж 20 000. Ціна 94 коп.

1

2

3

4

5

6

7

8

9

10

1866